

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

OSNOVNA MUZIČKA ŠKOLA I

OSNOVNA BALETSKA ŠKOLA

Sarajevo, avgust 2016. godina.

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/5), u skladu sa čl. 25 i 26. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11, 15/13 i 1/16) i čl. 35. i 36. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/10 i 1/16), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjenu nastavnih programa za osnovnu muzičku školu.

Pripremili i uredili:

doc. dr. Valida Akšamija
red. prof. dr. Ivan Čavlović

Tim za izradu NPP – a u suradnji s ministarstvom (agencijom)

- Dijana Rogić, prof. – predstavnik i koordinator ispred Ministarstva
  - doc. dr. Valida Akšamija – Metodika muzičke nastave, koordinator za vertikalno povezivanje svih nivoa Muzičkog obrazovanja – Muzička akademija Sarajevo – šef Odsjeka za muzičku teoriju i pedagogiju i Centra za muzičku edukaciju
- Osnovna muzička i baletska škola
- Stručno – teorijska nastava – predstavnik Alma Karić, prof. – Osnovna muzička škola Novo Sarajevo
  - Individualna nastava – predstavnik Aida Kalić prof. – Osnovna muzička škola Ilidža
  - Baletska škola za oba nivoa – predstavnik mr. Ivana Gojmerac, prof. – Osnovna muzička škola Novo Sarajevo

Članovi komisije za osnovnu muzičku i baletsku školu:

Koordinator: doc. dr. Valida Akšamija – Muzička akademija Sarajevo

PREDMET: VIOLINA

1. doc. mr. Emina Smolović – Muzička akademija Sarajevo
2. Marina Tomić, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Dijana Đurčević, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Sanja Manov, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Mia Jašarbegović, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: VIOLONČELO

1. red. prof. Yevgeny Xaviereff – Muzička akademija Sarajevo
2. doc. mr. Belma Alić – Muzička akademija Sarajevo
3. Anela Smajić, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
4. Dijana Pelidija, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
5. Belma Kubat, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
6. Diana Bahtić, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: KLAVIR

1. van. prof. mr. Nihad Krečo – glavni predmet struke – Muzička akademija Sarajevo
2. doc. mr. Dragan Opančić – glavni predmet struke – Muzička akademija Sarajevo
3. van. prof. mr. Ehlimana Tikveša – obavezni predmet struke – Muzička akademija Sarajevo
4. Greta Šečerkadić-Ganović, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
5. Marijana Perković, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
6. Iva Pašić, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
7. Larisa Begić, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: FLAUTA

1. van. prof. mr. Sakib Lačević – Muzička akademija Sarajevo
2. Ana Pokrklić, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Larisa Talam, prof. – OMŠ – "Mladen Pozajić"
4. Lovorka K. Filipjak, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Ranka Kojadinović, prof. – OMŠ – "Ilidža"

PREDMET: KLARINET I SAKSOFON

1. van. prof. mr. Vedran Tuče – Muzička akademija Sarajevo
2. Adnan Cico, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Adnan Mašić, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Afrodita Obućina, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Edin Bahtić, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: TRUBA

1. ass. Admir Vračo – Muzička akademija Sarajevo
2. Darko Beus, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Igor Jankoski, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"

PREDMET: GITARA

1. doc. mr. Đani Šehu – Muzička akademija Sarajevo
2. Belma Tuzović – Mujkić, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Vesna Padović, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Aremela Mašić, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Sanel Sabitović, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: HARMONIKA

1. van. prof. dr. Belma Šarančić –Nahodović – Muzička akademija Sarajevo
2. Alen Hodžić, prof. Srednja muzička škola Sarajevo
3. Elvis Bećar, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Olivera Gušić, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Aida Kalić, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: UDARALJKE

1. van. prof. mr. Davor Maraus – Muzička akademija Sarajevo
2. Sabina Šehović, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Faruk Karasalihović, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: SOLFEGGIO I MUZIČKA TEORIJA

1. van. prof. dr. Senad Kazić – Muzička akademija Sarajevo
2. Branka Vidović, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Mirela Jusić, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Vanesa Poturović, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Erna Mešanović, prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMET: SKUPNO MUZICIRANJE(HOR/ORKESTAR)

1. red. prof. Rešad Arnautović – Muzička akademija Sarajevo
2. Željka Andrić, prof. – Srednja muzička škola Sarajevo
3. Tanja Košavić, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
4. Alma Karić, prof. – OMŠ "Novo Sarajevo"
5. Munir Mešanović prof. – OMŠ "Ilidža"

PREDMETI ZA OSNOVNU BALETSKU ŠKOLU:

1. Tanja Smajić, prof. Srednja muzička škola Sarajevo
2. Samra Mlinar, prof. – OMBŠ "Novo Sarajevo"
3. Ivana Gojmerac, prof. – OMBŠ "Novo Sarajevo"
4. Svea Thalia Čatić, prof. – OMBŠ "Novo Sarajevo"
5. Brižita Karabašić, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"
6. Stevan Jakovski, prof. – OMŠ "Mladen Pozajić"

SADRŽAJ

I. KONCEPCIJA.....	7
OSNOVNE MUZIČKE I OSNOVNE BALETSKE ŠKOLE	7
I.1. GLAVNE ODLIKE OSNOVNOG MUZIČKOG I OSNOVNOG	7
BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	7
I.1.1. CILJ I ZADACI.....	7
I.2. SARADNJA OSNOVNE MUZIČKE ŠKOLE I OSNOVNE BALETSKE	7
ŠKOLE SA REDOVNIM OSNOVNIM ŠKOLAMA.....	7
I.3. ODGOJNO-OBRAZOVNA DJELATNOST U OSNOVNIM MUZIČKIM I ...	8
OSNOVNIM BALETSKIM ŠKOLAMA	8
I.4. STRUKTURA ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNOSTI U OSNOVNIM	
MUZIČKIM I OSNOVNIM BALETSKIM ŠKOLAMA	8
I.5. UPIS UČENIKA U OSNOVNU MUZIČKU I OSNOVNU BALETSKU	9
ŠKOLU	9
I.5.1. PRIJEMNI ISPIT.....	9
I.5.2. VREDNOVANJE (OCJENJIVANJE) UČENIKA	10
I.6. KADROVSKI I DRUGI USLOVI ZA REALIZACIJU OSNOVNOG	
MUZIČKOG I OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA	10
I.6.1. KADROVSKI USLOVI.....	10
II. NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA OSNOVNE MUZIČKE ŠKOLE	11
II.1. OBJAŠNJENJE PLANA OSNOVNOG MUZIČKOG ODGOJA I	
OBRAZOVANJA	13
III. NASTAVNI PROGRAMI.....	13
IV. REDOVNA NASTAVA ZA GLAVNI PREDMET – INSTRUMENT	17
IV.1. CILJ I ZADACI.....	17
IV.2. ISHODI UČENJA PO ZAVRŠETKU ŠKOLOVANJA	17
IV.3. GUDAČKI INSTRUMENTI.....	18
IV.3.1. VIOLINA.....	18
IV.3.2. VIOLONČELO	23
IV.4. ŽIČANI INSTRUMENTI.....	27
IV.4.1. GITARA	27
IV.5. INSTRUMENTI S DIRKAMA	32
IV.5.1. KLAVIR	32
IV.5.2. HARMONIKA	42
IV.5.3. KAMERNA MUZIKA ZA HARMONIKU	49
IV.6. DUVAČKI / PUHAČKI INSTRUMENTI.....	49
IV.6.1. FLAUTA	49
IV.6.2. KLARINET	54
IV.6.3. SAKSOFON	57
IV.6.4. TRUBA.....	59
IV.7. UDARALJKE.....	62
IV.8. SOLFEGGIO	67
IV.9. SKUPNO MUZICIRANJE.....	70
IV.10. TEORIJA MUZIKE	73
V. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ZA OSNOVNU MUZIČKU	
ŠKOLU	74
I. NASTAVNI PLAN I PROGRAM OSNOVNOG.....	78
BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	78

I.1. OBJAŠNJENJE PLANA.....	78
I.2. ORGANIZACIJA NASTAVE	79
I.3. SLOBODNE AKTIVNOSTI.....	79
I.4. KULTURNA I JAVNA DJELATNOST.....	79
II. NASTAVNI PROGRAM.....	80
III. NASTAVNI PROGRAMI PO PREDMETIMA	81
III.1. KLASIČNI BALET	81
III.2. KREATIVNI PLES	94
III.3. HISTORIJSKE IGRE	97
III.4. SOLFEGGIO SA TEORIJOM MUZIKE.....	100
III.5. KLAVIR	104
IV. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	107

I. KONCEPCIJA OSNOVNE MUZIČKE I OSNOVNE BALETSKE ŠKOLE

I.1. GLAVNE ODLIKE OSNOVNOG MUZIČKOG I OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Osnovni muzički, odnosno baletski odgoj i obrazovanje svojim cjelokupnim odgojno-obrazovnim aktivnostima, programskim sadržajima i oblicima odgojno-obrazovnog rada razvija sposobnosti i interesovanje učenika za muzičku, odnosno baletsku umjetnost i omogućava sistematsko sticanje teorijskih i praktičnih znanja potrebnih za nastavak odgoja i obrazovanja u srednjoj muzičkoj, odnosno srednjoj baletskoj školi. Ona predstavlja i kadrovsku osnovu za razvoj muzičkog i plesnog profesionalizma i amaterizma. U njemu stiču neophodan muzički i baletski odgoj i obrazovanje i budući animatori kulture, ljubitelji muzičke i baletske umjetnosti.

Osnovni muzički odgoj i obrazovanje stiče se u osnovnoj muzičkoj školi u trajanju do šest (6) godina. Osnovni baletski odgoj i obrazovanje stiče se u osnovnoj baletskoj školi u trajanju do pet (5) godina.

Osnovno muzičko i osnovno baletsko obrazovanje obavlja se prema stepenu sposobnosti učenika za bavljenje muzikom, odnosno baletom i to

- muzičko i baletsko obrazovanje djece sa muzičkim, odnosno baletskim sposobnostima;
- muzičko i baletsko obrazovanje djece sa izrazitim muzičkim odnosno baletskim sposobnostima.

I.1.1. CILJ I ZADACI

Cilj osnovnog muzičkog i osnovnog baletskog odgoja i obrazovanja je podsticanje i razvoj interesovanja, sklonosti i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom, odnosno baletom, kao i usmjeravanje najспособnijih za nastavak obrazovanja u srednjoj muzičkoj, odnosno srednjoj baletskoj školi.

Zadaci osnovnog muzičkog, odnosno baletskog odgoja i obrazovanja su:

- da se sistematski učenici upoznaju sa osnovnim zakonitostima razvoja muzičke, odnosno baletske umjetnosti;
- da osposobi učenike za muzičko izražavanje glasom i instrumentom, odnosno pokretom (plesom);
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanju nivoa opće lične kulture učenika;
- da razvija pozitivan stav prema raznim oblicima estetskog stvaralaštva i potrebi za učešćem u javnom i kulturnom životu sredine;
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećanje ljubavi i privrženosti svojoj domovini, kao i svijest o značaju i potrebi zaštite kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine kao dijela kulturnog i nacionalnog identiteta ličnosti.

I.2. SARADNJA OSNOVNE MUZIČKE ŠKOLE I OSNOVNE BALETSKE ŠKOLE SA REDOVNIM OSNOVNIM ŠKOLAMA

Škola osnovnog muzičkog i osnovnog baletskog odgoja i obrazovanja surađuje sa redovnim osnovnim školama sa ciljem:

- otkrivanja i upućivanja na obrazovanje u osnovnim muzičkim i osnovnim baletskim školama djece sa muzičkim, odnosno igračkim sklonostima i sposobnostima;

- usklađivanja radnih obaveza učenika u osnovnim i osnovnim muzičkim i baletskim školama;
- zajedničkog organiziranja oblika kulturnog i javnog djelovanja i širenja muzičke i plesne kulture u društvenoj sredini.

I.3. ODGOJNO-OBRAZOVNA DJELATNOST U OSNOVNIM MUZIČKIM I OSNOVNIM BALETSKIM ŠKOLAMA

Osnovno muzičko i osnovno baletsko obrazovanje obavlja se prema planu i programu odgojno-obrazovnog rada. U skladu sa društvenim opredjeljenjem usmjerenim ka afirmaciji i podršci talentiranoj djeci, a radi zadovoljavanja njihovih specifičnih potreba i stvaranja uslova za optimalan razvoj njihovih muzičkih, odnosno plesnih potencijala, u osnovnoj muzičkoj i osnovnoj baletskoj školi pored redovnih programa, utvrđuju se i dodatni orijentacioni programi za talentirane učenike tih škola. Pojedinačne dodatne programe utvrđuje nastavničko vijeće škole na prijedlog aktiva nastavnika istog ili srodnog predmeta a prema individualnim sposobnostima i dostignućima učenika. Ovi programi se realizuju na časovima redovne nastave, kao i dodatnim radom sa učenicima.

U toku nastavne nedjelje učenici osnovne muzičke škole mogu imati najviše šest (6) časova redovne nastave, a učenici baleta četrnaest (14). Radno opterećenje učenika proizilazi iz činjenice da se baletom mogu baviti samo mladi ljudi i da srednja baletska škola ostaje završna odgojno-obrazovna institucija u ovoj oblasti umjetničkog stvaralaštva.

Specifičnost baletskog odgoja i obrazovanja iziskuje svakodnevni rad sa učenicima isključivo pod kontrolom nastavnika. Samostalan rad učenika se ne preporučuje zbog mogućnosti povrede muskulature, kao i zbog formiranja pogrešnih kretnih navika.

Nastava u osnovnoj muzičkoj školi izvodi se kao:

- individualna (glavni predmet - instrument),
- grupna (solfeggio, kamerna muzika)
- kolektivna (hor, orkestar).

U izvođenju nastave glavnog predmeta – gudačkih i duvačkih instrumenata, pored nastavnika glavnog predmeta, angažira se i korepitor zbog izvođenja sonata, koncerata i drugih kompozicija te velikog broja kulturnih i javnih djelatnosti koje se organiziraju u obliku internih i javnih priredbi, koncerata, festivala, takmičenja i drugih manifestacija, a realizira se kontinuirano od početka do kraja školske godine u skladu sa godišnjim programom rada škole.

Nastava u osnovnoj baletskoj školi izvodi se kao:

- individualna (klavir)
- grupna (igrački predmeti i solfeggio).

U izvođenju nastave baleta, pored stručnog nastavnika, angažira se i korepitor.

I.4. STRUKTURA ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNOSTI U OSNOVNIM MUZIČKIM I OSNOVNIM BALETSKIM ŠKOLAMA

Odgojno-obrazovnu djelatnost u osnovnim muzičkim i osnovnim baletskim školama čine:

- redovna nastava,
- pripremna nastava,
- izborna nastava,
- dodatni rad sa talentiranim učenicima,
- dopunska nastava,

- kulturna i javna djelatnost,
- saradnja sa porodicom učenika.

Pripremnom nastavom organizira se neobavezno pripremanje i usmjeravanje djece za upis u prvi razred osnovne muzičke i osnovne baletske škole.

Redovna nastava je najorganizovaniji vid odgojno-obrazovnog rada kojim se ostvaruju planom i programom predviđeni sadržaji za sve učenike osnovne muzičke i osnovne baletske škole.

Izborna nastava organizira se za učenike radi prikladnije diferencijacije u sadržaju muzičkog obrazovanja s obzirom na interese učenika kako bi kroz izborni predmet ponovili, proširili, objedinili, učvrstili i stekli nova znanja koja su potrebna za dalji nastavak školovanja. Izborna nastava ima isti pedagoški status kao i redovna nastava.

Dodatni rad se organizira za talentovane učenike ovih škola, prema posebno utvrđenim programima a sa ciljem njihovog optimalnog razvoja i bržeg napredovanja. Dodatni rad se može organizirati u ograničenom vremenu i za učenike koji se pripremaju za federalno, državno ili međudržavno takmičenje, a prema specijalnom programu.

Dopunska nastava organizira se za učenike koji su iz opravdanih razloga odsustvovali sa nastave duže vrijeme i ako zbog toga ne mogu samostalno da nadoknade ispušteno gradivo.

Kulturna i javna djelatnost je obavezna za učenike i predstavlja rezime cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada osnovne muzičke i osnovne baletske škole. Uz osposobljavanje učenika za izvođenje programa pred publikom, programi kulturne i javne djelatnosti škole služe za verifikaciju postignutih rezultata rada učenika, nastavnika i škole u cjelini. Kulturna i javna djelatnost organizira se u obliku internih i javnih priredbi, koncerata, festivala, takmičenja i drugih manifestacija, a realizira se kontinuirano od početka do kraja školske godine u skladu sa godišnjim programom rada škole.

Saradnja sa porodicom se ostvaruje putem redovnih roditeljskih sastanaka, odjeljenja (klasa), javnih sastanaka svih roditelja i staratelja učenika sa direktorom škole, sastanaka vijeća roditelja kao i individualnim razgovorima sa roditeljima i starateljima učenika.

1.5. UPIS UČENIKA U OSNOVNU MUZIČKU I OSNOVNU BALETSKU ŠKOLU

Za potpun razvoj muzikalnosti i ovladavanje složenom muzičkom praksom veoma je važna rana muzička stimulacija, kao i sam početak sistematske muzičke obuke.

U **prvi razred** osnovne muzičke škole može se upisati dijete sa **završenim trećim razredom devetogodišnje** osnovne škole, a u osnovnu baletsku školu dijete sa završenim drugim ili trećim razredom osnovne, devetogodišnje škole, tj. djeca sa navršenih od 7,5 do 9 godina.

Izuzetno talentirani učenici mogu se upisati u osnovnu muzičku ili osnovnu baletsku školu i ranije.

Prilikom izbora djece za upis u prvi razred muzičke odnosno baletske škole, škola može organizirati različite oblike provjeravanja interesovanja i sklonosti djece za bavljenje muzikom, odnosno baletom.

1.5.1. PRIJEMNI ISPIT

Sklonost djece za bavljenje muzikom, odnosno baletom utvrđuje se prijemnim ispitom. Na prijemnom ispitu za utvrđivanje muzičkih sklonosti provjerava se muzikalnost,

muzička memorija, osjećaj za ritam, kao i psihofizička sposobnost djeteta. Na prijemnom ispitu za utvrđivanje baletskih sklonosti provjerava se psihofizička sposobnost (anatomska građa, muzikalnost, osjećaj za ritam, sklad pokreta) i zdravstvena sposobnost djeteta. Prijemni ispit se obavlja pred komisijom koju imenuje nastavničko vijeće škole. Vrijeme i način polaganja prijemnog ispita utvrđuje poseban pravilnik.

I.5.2. VREDNOVANJE (OCJENJIVANJE) UČENIKA

Vrednovanje učeničkog rada, razvoja učenika i postignutih rezultata, stalan je vid odgojno-obrazovne aktivnosti nastavnog procesa. Izbor metoda i načina ocenjivanja usmerava se na to da ocjena podstiče učenika na zajednički i kontinuiran rad, odgovornost i zalaganje u granicama njegovih stvarnih mogućnosti. Nastavnik, odjeljensko i nastavničko vijeće, dužni su da obezbijede plansko, kontinuirano i višestruko praćenje učeničkog rada i zalaganja u nastavi i kulturnoj i javnoj djelatnosti škole.

Učenici koji stižu osnovno muzičko i osnovno baletsko obrazovanje ocjenjuju se brojčanim ocjenama iz svih predmeta. Zaključnu ocjenu iz glavnog predmeta (instrumenta) i klasičnog baleta na kraju II polugodišta utvrđuje komisija koju formira nastavničko vijeće škole.

- Učenik koji na kraju nastavne godine ima jednu ocjenu nedovoljan (1) upućuju se na popravni ispit.
- Učenik koji ne zadovolji na popravnom ispitu ponavlja razred.
- Učenik koji na kraju nastavne godine ima dvije ili više ocjena nedovoljan (1) upućuje se na ponavljanje razreda.

I.6. KADROVSKI I DRUGI USLOVI ZA REALIZACIJU OSNOVNOG MUZIČKOG I OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Za realizaciju cilja i zadataka osnovnog muzičkog i osnovnog baletskog odgoja i obrazovanja neophodno je obezbijediti adekvatno osposobljene nastavnike, neophodnu stručnu literaturu, odgovarajući školski prostor, opremu i nastavna sredstva u skladu sa naučnim i tehničkim razvojem, kao i potrebna finansijska sredstva.

I.6.1. KADROVSKI USLOVI

Nastavnik je osnovni i najznačajniji faktor odgojno obrazovnog rada. Od njegove stručne, pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osposobljenosti, angažovanosti i kreativnosti u najvećoj mjeri zavisi uspješnost ostvarivanja svih oblika odgojno-obrazovnog rada u školi. Posebno je značajno da nastavnik osnovne muzičke škole, odnosno baletske škole, posjeduje sposobnost i umješnost da kod učenika budi i sistematski razvija interesovanje, ljubav i pozitivne stavove prema muzičkoj odnosno baletskoj umjetnosti, kao i da posjeduje visok nivo općeg obrazovanja i široku opću kulturu. Od njega se očekuje da bude dobar animator, propagator i realizator muzičkih odnosno plesnih ostvarenja.

Profil i stručna sprema nastavnika i saradnika za svaki predmet utvrđuje se nastavnim planom i programom osnovne muzičke, odnosno baletske škole.

Materijalni uslovi za realizaciju cilja i zadataka osnovnog muzičkog i baletskog odgoja i obrazovanja utvrđuje se odgovarajućim normativima i standardima.

Finansiranje djelatnosti osnovnog muzičkog i osnovnog baletskog odgoja i obrazovanja vrši se prema nastavnom planu i programu, godišnjem programu rada škole i pedagoškim standardima i normativima.

Sredstva za finansiranje ovih škola obezbjeđuje osnivač ili u skladu sa zakonom mogu se osnovati i privatne osnovne muzičke i osnovne baletske škole.

II. NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA OSNOVNE MUZIČKE ŠKOLE

NASTAVNI PLAN ZA OSNOVNU MUZIČKU ŠKOLU							
NAZIV PREDMETA	RAZRED I BROJ ČASOVA SEDMIČNO						
1. GLAVNI PREDMET - INSTRUMENT*	PRIPREMNI	I	II	III	IV	V	VI
Violina	1	2	2	2	2	2	2
Violončelo	1	2	2	2	2	2	2
Gitara	1	2	2	2	2	2	2
Klavir	1	2	2	2	2	2	2
Harmonika	1	2	2	2	2	2	2
Flauta	1	2	2	2	2	2	2
Klarinet	—	2	2	2	2	2	2
Saksofon	—	2	2	2	2	2	2
Truba	—	2	2	2	2	2	2
Udaraljke	1	2	2	2	2	2	2
2. SOLFEGGIO	1	2	2	2	2	2	2
3. SKUPNO MUZICIRANJE							
• Kamerni sastavi	—	—	—	2	2	2	2
• Hor							
• Orkestar							
4. IZBORNI PREDMET – TEORIJA MUZIKE**	—	—	—	—	—	—	1**
UKUPAN BROJ PREDMETA PO RAZREDU	1	2	2	3	3	3	4**
UKUPAN BROJ ČASOVA SEDMIČNO	1	4	4	6	6	6	7**

*Za osnovnu muzičku školu su uvršteni oni instrumenti (predmeti) koji su zastupljeni u Kantonu Sarajevo.

** *Teorija muzike* kao izborni predmet za učenike koji žele nastaviti muzičko školovanje. To bi bila prilika da se kroz završni razred školovanja ponove, objedine i učvrste sva teorijska znanja koja su potrebna za dalji nastavak školovanja.

PLAN OSNOVNOG MUZIČKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA							
Redni broj	NAZIV PREDMETA	BROJ ČASOVA PO RAZREDU GODIŠNJE					
		I	II	III	IV	V	VI
1.	GLAVNI PREDMET – INSTRUMENT	68	70	70	70	70	68
2.	SOLFEGGIO	68	70	70	70	70	68
3.	SKUPNO MUZICIRANJE (kamerni sastavi, hor, orkestar)			70	70	70	70
UKUPAN BROJ SATI GODIŠNJE REDOVNE NASTAVE		136	140	210	210	210	204
4.	TEORIJA MUZIKE – IZBORNI PREDMET	—	—	—	—	—	34
UKUPAN BROJ ČASOVA SA IZBORNOM NASTAVOM		—	—	—	—	—	238

GODIŠNJI BROJ SATI ZA DRUGE ODGOJNO-OBRAZOVNE AKTIVNOSTI								
Redni broj	NAZIV PREDMETA	UKUPAN GODIŠNJI BROJ ČASOVA RAZREDIMA						
		PRIPREMNI	I	II	III	IV	V	VI
1.	PRIPREMNA NASTAVA	34	—	—	—	—	—	—
2.	IZBORNA NASTAVA	—	—	—	—	—	—	34
3.	DODATNA NASTAVA	—	34	35	35	35	35	34
4.	DOPUNSKA NASTAVA	—	34	35	35	35	35	34
5.	KULTURNA I JAVNA DJELATNOST	—	34	35	35	35	35	34

II.1. OBJAŠNJENJE PLANA OSNOVNOG MUZIČKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Redovna i dodatna nastava izvodi se iz:

- glavnog predmeta (instrumenta)- individualno;
- solfeggio u grupama od 6 do 11 učenika,
- kamerni ansambli u grupama od 3 do 9 učenika,
- orkestri kolektivno od 10 do 30 učenika,
- horovi kolektivno:
  - a) jednoglasni od 30 do 60 učenika,
  - b) dvoglasni od 40 do 80 učenika,
  - c) troglasni od 60 do 120 učenika.

Za vođenje kamernih ansambala, orkestara i horova godišnjim planom škole obezbjeđuje se po svakoj dionici dva časa sedmično. Iz tog fonda nastavnik skupnog muziciranja obezbjeđuje rasporedom časova probe (skupne i pojedinačne), koje se tokom godine prilagođavaju fazama rada na planiranim sadržajima, odnosno realizaciji programa rada. Za nastavu gudačkih i puhačkih instrumenata škola obezbjeđuje sedmično po jedan čas rada sa korepetitorom.

Učenici osnovne muzičke škole mogu biti angažirani nastavnim i drugim oblicima odgojno-obrazovnog rada najviše sedam časova nedeljno.

III. NASTAVNI PROGRAMI

III.1. PRIPREMNA NASTAVA

STATUS PREDMETA: pripremna

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 1 (jedan)

UKUPAN BROJ ČASOVA GODIŠNJE: 34

Poželjno je, ukoliko škola ima mogućnosti za to, organizovati pripremni razred. Pripremni razred je prilika za senzibiliranje i motiviranje djece za muzičku školu. Također je prilika i nastavnicima da prepoznaju najbolje kanididate.

PROGRAMSKI SADRŽAJI ZA PRIPREMNI RAZRED

Naziv predmeta: SOLFEGGIO

Pripremni razred ne omogućava automatski prohod u osnovnu muzičku školu jer svi kandidati za upis u I razred polažu prijemni ispit.

Rad u pripremnom razredu temelji se na razvoju mašte, senzibilnosti i sposobnosti izražavanja djeteta. Putem dječijih pjesmica, brojalica, dječijeg instrumentarija, slušanja muzike i dr., razvija se spontani emotivni doživljaj kroz motorički, likovni ili literarni izraz. Rad se temelji na igri koja je djetetova najbliža aktivnost.

Metrika i ritam:

- brojalice kroz motoriku tijela (ruke, noge, kretanje), kao i izvođenje metrike i ritma (štapići, triangl, bubnjić, udaraljke),
- igre pogodne za izvođenje pokreta.

Melodijsko područje:

- pjesmice različitog ugođaja i tonskih rodova koje odgovaraju psihofizičkom uzrastu, po mogućnosti u dvodobnoj i trodobnoj mjeri, kroz koje će se obraditi osim metričko ritamskih elemenata, dinamičke oznake (f i p) i osnovne vrste tempa (lagani, umjereni, brzi),
- razvoj kontrole pri pjevanju – razvijanje intonacije,
- melodijsko prepoznavanje pjesmica.

Slušanje muzike: Ovim putem se razvija emocionalna komponenta i senzibilnost, te se usvaja elementarno znanje o muzici različitih stilova i žanrova, kao i izvođačkim ansamblima. U toku nastave poželjno je da nastavnik neka djela učenicima interpretira “uživo”, kao i izvođenje djela od strane starijih učenika muzičke škole, koji sviraju na različitim instrumentima.

Prilikom slušanja muzike raditi slijedeće:

- razgovarati o djelu,
- izvoditi odgovarajuće pokrete prema sadržaju teksta i karakteru muzike kompozicije,
- prepoznavati pojedine instrumente (violina, klavir, gitara, harmonika, flauta, violončelo),
- likovno ili literarno izražavanje kod slušanja muzičkog djela.

Stvaralački rad: Ovaj oblik rada učenike podstiče na:

- istraživanje zvučnih boja pojedinih instrumenata kao i izradu najjednostavnijih (razne zvečke, klepetala, štapići),
- pronalaženje zvučnih boja iz dječije okoline (predmeti iz kuće ili prirode),
- “otkrivanje” zvučnih fenomena instrumenta.

U pripremnom razredu učenici se ne ocjenjuju. Ipak, preporučuje se da nastavnik tokom nastavne godine prati pojedinačni napredak svakog učenika, radi preporuke za njegovu dalju muzičku edukaciju.

Prujeni ispit: Prijemni ispit iz oblasti solfeggio je obavezan uvjet za upis u osnovnu muzičku školu. Od učenika se očekuje da pokaže senzibilnost za muzičke elemente kao i sposobnost percepcije istih.

Naziv predmeta: VIOLINA

Rad u pripremnom razredu podrazumjeva angažovanje na razvoju muzikalnosti učenika kao i provjeru postojećih osobina i sposobnosti neophodnih za bavljenje muzikom (posedovanja i kvaliteta muzičkog sluha, osećaja za ritam, memorije kao i fizičkih osobina neophodnih za određeni instrument) .

Nastava se zasniva na:

- elementarnom upoznavanju instrumenta,
- savladavanju osnove muzičke pismenosti,
- pjevanju adekvatnih notnih primjera po sluhu,
- učenju jednostavnih brojalica,
- upoznavanju različitih muzičkih karaktera (tužno, veselo i sl. neophodnih za razvoj muzičke predstave).

Literatura: D. Marković: Neka uvek bude pjesma, I sv.; L. Miranov: Škola za violinu I sv.; K. K. Rodionov: Početna škola za violinu; Slobodan izbor malih komada i brojalica.

Naziv predmeta: VIOLONČELO

Rad u pripremnom razredu podrazumjeva angažovanje na razvoju muzikalnosti učenika kao i provjeru postojećih osobina i sposobnosti neophodnih za bavljenje muzikom (posedovanja i kvaliteta muzičkog sluha, osećaja za ritam, memorije kao i fizičkih osobina neophodnih za određeni instrument).

Nastava se zasniva na:

- elementarnom upoznavanju instrumenta,
- savladavanju osnove muzičke pismenosti,
- pjevanju adekvatnih notnih primjera po sluhu,
- učenju jednostavnih brojalica,

- upoznavanju različitih muzičkih karaktera (tužno, veselo i sl. neophodnih za razvoj muzičke predstave).

Minimum programa: Vježbe u cijelim notama po jednoj žici; R. Matz: Zatvoreni stav prvog položaja sve do kraja II poglavlja. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Naziv predmeta: GITARA

Rad u pripremnom razredu podrazumjeva angažovanje na razvoju muzikalnosti učenika kao i provjeru postojećih osobina i sposobnosti neophodnih za bavljenje muzikom (posedovanja i kvaliteta muzičkog sluha, osećaja za ritam, memorije kao i fizičkih osobina neophodnih za određeni instrument). Učenike na kreativan način upoznati sa istorijskim razvojem gitare i njenih direktnih prethodnika-vihuele i laute.

Interpretacijom lakših djela po izboru iz literature, tradicionalnog stvaralaštva i dječijih pjesama razvijati ljubav i interes za muziciranje na ovom instrumentu.

Nastava se zasniva na:

- upoznavanju dijelova gitare,
- istorijskom razvoju gitare i njenih prethodnika,
- označavanju prstiju lijeve i desne ruke,
- pravilnom položaju tijela i držanju gitare prilikom sviranja,
- položaju desne ruke i načinu trzanja,
- položaju lijeve ruke i pravilnom upotrebom prstiju,
- Arpeggio na praznim žicama,
- Apoyando i tirando tehnika,
- hromatika u okviru i pozicije,
- sviranju lakših kompozicija solo i uz pratnju nastavnika.

Literatura: E. Đuga: Početnica; F. Spiller: Škola za gitaru, I stupanj; V. Andree: Zbirka kompozicija za gitaru; N. Strujić – S. Belančić: Izbor kompozicija I – III r. Šira Literatura po izboru nastavnika.

Naziv predmeta: KLAVIR

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika sa klavirom i njegovim svojstvima, sa klavijaturom i građom ruke,
- smještaj učenika kod klavira, postavka ruke i prstiju, upoznavanje pokreta,
- vježbe za opuštanje,
- opismenjavanje u violinskom ključu (prva i druga oktava) i u bas ključu (mala oktava),
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza,
- pojam takta, dvotakta, trotakta sa odgovarajućim naglascima,
- osnovne vrste udara: non legato, legato,
- razvijanje muzičke memorije,
- čitanje s lista dvotaktne fraze iz Početnih škola za klavir 10 komada po izboru.

Literatura: A.Nikolaev: Ruska početna škola za klavir 1. i 2. dio; J. Kršić: Početna škola za klavir; R. Matz-L. Šaban: Osnovna škola za klavir; J. Thompson: Laki kurs klavira; C. Hervé-J. Pouillard: Početna škola za klavir; F. Bayer: Pripremna škola za klavir; L. Petrović: Školica za klavir – nivo A, B, C; N. Čeklić: Muzički bukvar, Svirajmo zajedno, Hoću da koncertiram; B. Zorić: Abeceda klavira 1, 2, 3.

U pripremnom razredu potrebno je obraditi 20-40 komada iz početnih škola po izboru nastavnika i nije predviđeno polaganje završnog ispita. Učenici pripremnog razreda se ne ocjenjuju. Preporučuje se da nastavnik u toku godine prati razvoj učenika u pogledu

razvoja njegovih sposobnosti kako bi se učenik pravilno mogao usmjeriti u nastavak daljeg muzičkog školovanja.

Naziv predmeta: HARMONIKA

Zadaci muzičkog tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika s instrumentom i njegovim svojstvima kroz pjesmu i svirku,
- dijelovi harmonike,
- postavljanje harmonike – desna i lijeva ruka,
- mijeh i rad s mijehom: vježbe iz škole za klavirsku harmoniku (autor po izboru nastavnika),
- opismenjavanje u violinskom ključu (prva oktava) i u bas ključu (mala oktava);
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza,
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza,
- prstomet lijeve i desne ruke,
- pripremne vježbe za desnu ruku (škola za klavirsku harmoniku, autor po izboru nastavnika),
- pripremne vježbe za lijevu ruku (škola za klavirsku harmoniku, autor po izboru nastavnika),
- oznake za tempo: Andante, Moderato, Allegro,
- kompozicije za završetak nastave pripremnog razreda po izboru nastavnika.

Literatura: V. Terzić: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska; Z. Rakić: Harmonika br.1; A. Fakin: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska; V. Odak – Jembrih: Čudesni svijet harmonike br. 1

Naziv predmeta: FLAUTA

Zadaci muzičkog tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika s instrumentom i njegovim svojstvima kroz pjesmu i svirku,
- upoznavanje sa tehnikom disanja,
- ovladavanje prstoredom i tonovima iz prve i dijela druge oktave preko odgovarajućih vježbi,
- pravilna postavka instrumenta,
- opismenjavanje u violinskom ključu,
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza,
- pojam takta, dvotakta, trotakta sa odgovarajućim naglascima,
- oznake za tempo: Andante, Moderato, Allegro,
- kompozicije za završetak nastave pripremnog razreda po izboru nastavnika.

Literatura: T. Wye: Škola za flautu I dio; T. Tabaka: Škola za flautu; T. Buh / N. Tomšić: Škola za flavto; Druge škole za flautu

U pripremnom razredu potrebno je obraditi 20-40 komada iz početnih škola po izboru nastavnika.

Naziv predmeta: UDARALJKE

Zadaci muzičkog tehničkog razvoja:

- upoznavanje sa pojedinim udaračkim instrumentima kao što su: Orffov instrumentarij, mali bubanj (doboš), metalofon,
- pojašnjavanje uloge udaračkih instrumenata u muzici,
- osnove sviranja na udaraljka: držanje palica, proizvodnja zvuka, sviranje jednakih udaraca počevši od sporog tempa, održavanje ujednačenog tempa,

- upoznavanje nota i pauza i vrsta takta,
- sviranje jednostavnih vježbi na malom bubnju i Orffovom instrumentariju.

IV. REDOVNA NASTAVA ZA GLAVNI PREDMET – INSTRUMENT

IV.1. CILJ I ZADACI

Cilj nastave glavnog predmeta (instrumenta) je osposobljavanje učenika za muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će im omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine, kao i nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

Zadaci nastave glavnog predmeta su:

- da kod učenika razvija interesovanje i ljubav za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika;
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja;
- da kroz postupan razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu;
- da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva;
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanju nivoa opće lične kulture učenika;
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini;
- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

IV.2. ISHODI UČENJA PO ZAVRŠETKU ŠKOLOVANJA

Praktički ishodi:

- vještine umjetničkog izražavanja (sposobnost realizovanja solističkog javnog nastupa pod mentorstvom, kao i nastupa u manjim ansamblima),
- repertoarske vještine (sposobnost produbljivanja stečenog, kao i izbornog repertoara, uz pomoć mentora),
- vještine samostalnog rada (sposobnost efektivnog samostalnog vježbanja, razumijevanja i čitanja notnog teksta odgovarajuće težine),
- verbalne vještine (sposobnost verbalnog i pismenog prikaza vlastitog repertoara uz primenu stečenih znanje),
- vještine javnog nastupanja (sposobnost scenske samokontrole kao i javnog prezentovanja stečenih znanja i izvođačke sposobnosti).

Teorijski ishodi:

- znanje i razumijevanje repertoara i muzičkog materijala (poznavanje početnog repertoara instrumenta, njegove umjetničke i tehničke problematike),
- prepoznavanje i razdvajanje vrijednosti od nevrijednosti u muzici u okviru osnovnih stilsko-estetskih zahtjeva,
- znanje i razumijevanje konteksta (razumijevanje osnovnih aspekata muzičke historije),
- sticanje osnovnih znanja o muzičkim stilovima u izvođačkom smislu.
- stvaranje jasne predstave o potrebi muzičke umjetnosti u društvenom kontekstu.

Generički ishodi:

- psihološko razumijevanje (opredjeljenje za profesiju koju bi mogao usavršavati na višem stadiju, npr. u srednjoj školi),
- prostorno-vremensko rasuđivanje (razvoj muzikalnosti pomaže u rješavanju svih višestrukih, slojevitih problema koji se javljaju u drugim oblastima),
- povećanje kognitivne i emocionalne inteligencije, jačanje motivacije, volje i radnih navika: vježbanje instrumenta povećava kognitivnu inteligenciju (tzv. „akademski“ IQ), emocionalnu inteligenciju (opću sposobnost empatije i izražavanja osjećaja), jača motivaciju za svaku korisnu voljnu aktivnost i radne navike),
- razvoj samostalnosti, samopoštovanja i samopouzdanja,
- razvoj kritičnosti i samokritičnosti,
- komunikacijske i lingvističke vještine (fonološka svjesnost, sposobnost pamćenja i učenja zvučnih uzoraka, prepoznavanje i izgovaranje/reprodukcija raznih glasova, sposobnost odvajanja zvuka i glasa od šumova i buke),
- razvoj motorike,
- poboljšanje kratkoročne i dugoročne memorije, koncentracije i kontrole stresa,
- razvoj kreativnosti.

IV.3. GUDAČKI INSTRUMENTI

IV. 3.1. VIOLINA

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Primarni cilj nastave violine na ovom nivou školovanja je osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja kao i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi. Visokoprofesionalan, kontinuiran rad na razvoju učenikovih kako umjetničkih, tako i sveukupnih sposobnosti, pored primarnog cilja treba da omogući uključenje budućih mladih muzičara u kulturnu i javnu djelatnost odgovarajućeg nivoa i aktivno učešće u muzičkom životu sredine u kojoj živi.

Zadaci nastave violine su:

- razvoj interesa i ljubavi prema instrumentu kao i interesa za solističko i grupno muziciranje,
- formiranje psihomotornih izvođačkih relacija na principu “od predstave ka realizaciji” sa vodećom ulogom asocijativnih predstava zvučne materije,
- savladavanje osnovne tehnike sviranja u skladu sa individualnim karakteristikama svakog učenika (anatomskim, psihofizičkim i umetničkim),
- razumijevanje i formiranje kriterijuma za tačno tumačenje i upotrebu tempa, ritma, metra, dinamike, agogike, tembra, artikulacije,
- razvoj notne pismenosti, tečnog čitanja nota i muzičkih oznaka,
- razvoj muzičke memorije,
- razvoj individualnih specifičnosti, samostalnosti, radnih navika, kritike samokritike, kreativnosti i stvaralačko izvođačkih sposobnosti,
- formiranje muzičkog ukusa učenika, kao i sposobnosti vrednovanja,
- osposobljavanje za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi,
- osposobljavanje za aktivno učešće u muzičkom životu (profesionalni muzičari muzički kvalifikovana publika).

Uputstva za realizaciju programa:

Individualna muzička pedagogija je složena djelatnost integrisanog obrazovanja, vaspitanja i muzičkog razvoja. Ovako združeni u neraskidivu cjelinu ovi procesi obuhvataju definisanje i stabilizovanje umijeća i navika neophodnih za izvođenje, razvoj muzičkog sluha, muzičke predstave, muzičke memorije, muzičkog mišljenja, usvajanje znanja iz oblasti muzike uopšte, vaspitanje kako određenih kvaliteta ličnosti, tako i umjetnički odgoj u širem smislu, formiranje muzičko-estetskog osećanja kao i estetske ocejne. S obzirom na činjenicu da ličnost nastavnika muzike može predstavljati model pozitivne identifikacije, pred nastavnikom je kompleksan zadatak i velika odgovornost. Za ispunjenje ovako složenog zadatka nastavnik instrumenta, tamo gdje mu ne pomažu isključivo praktična vještina, zasnovana na sopsvenom izvođačkom iskustvu, mora biti opremljen teorijskim znanjima stečenim iz muzičko-pedagoških nauka, koje će mu kako u teorijskom, tako i praktičnom radu omogućiti kreiranje forme i sadržaja obučavanja i izbor odgovarajućih metoda za najoptimalniju organizaciju nastave. Potom, mora posjedovati snažnu umjetničku ličnost, stvaralačku inicijativu i psihološku senzibilnost da bi sa učenicima ostvario kreativno stvaralačku komunikaciju. Svi pomenuti elementi su nerazdvojive komponente veoma složenog umjetničko-pedagoškog procesa.

Kao što je prethodno pomenuto, dugogodišnji put izgrađivanja izvođača podrazumjeva pored razvoja individualnih sposobnosti i usvajanje specijalizovanih znanja, što zbog potrebe za strogo individualnim prilazom i maksimalnim efektom nastave, tako i zbog proširenja primjene znanja nastavnika i iz oblasti psihologije. Bez obzira što se sama suština rada u svakom pojedinačnom slučaju zasniva na istim principima, jedinstvu muzičkog i tehničkog razvoja, postepenosti i dosljednosti u usvajanju navika, shvatanju tehnike kao sveukupnosti sredstava muzičkog izražavanja, vodećoj ulozi muzičke predstave kao opredjeljujućeg faktora u stvaranju tehničke baze, slobodi i svrsishodnosti pokreta, itd., da bi se opredijelio za adekvatan pristup i napravio plan rada, nastavnik mora da prouči specifičnosti svakog nervnog mehanizma sa kojim se susreće.

Pored prethodno pomenutog, potrebno je naglasiti da nastavnikov stav prema učeniku mora karakterisati naklonost, toplina, saosećanje, razumjevanje, principijelnost, podrška i svakako poštovanje. Od nastavnika se očekuje savjesna i redovna priprema za nastavu, kao i pažljivo praćenje i planiranje razvoja svakog učenika. Od angažovanja nastavnika i kvaliteta nastave u najvećoj mjeri zavisi nivo učenikovog interesovanja za instrument. Odsustvo bilo kakvog vida diskriminacije, ravnopravan tretman svih učenika, adekvatni vidovi motivacije i razvoj zdravog takmičarskog duha, doprinjeće izgradnji pozitivnih muzičkih ličnosti.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- osnove postavke obje ruke,
- pravilno vođenje gudala na svim žicama,
- sviranje po sluhu (formiranje muzičko-slušnih predstava),
- rad na razvoju muzičke fantazije putem igre i priče,
- savladavanje notne pismenosti,
- čisto intoniranje umetničko-instruktivnog materijala koji se svira,
- savladavanje grifa u prvoj poziciji sa jednostavnim skalama na sve četiri žice u trajanjima polovinki i četvrtinki,

- učenje komada i pjesmica u poznatim tonalitetima,
- savladavanje početnih elemenata ritma,
- usvajanje poteza detashe,
- usvajanje poteza legato,
- rad na raspodjeli gudala,
- upoznavanje sa dinamičkim oznakama i dinamičkim nijansiranjem,
- formiranje odnosa prema samostalnom radu.

Literatura: Škole za violinu: L. Miranov; K. Rodionov, D. Marković I sv.; Beran-Čermek; M. Lanji; L. Deneš; N. Bakalanova; **Komadi:** K. Rodionov Zlatne stepenice I sv.; N. Bakalanova: Prvi časovi; D. Galicki Hrestomatija I sv.; D. Marković Mali komadi I sv. Drugi komadi na istom tehničkom nivou iz bosanskohercegovačkog folklore.

Minimum programa: četiri do pet durskih skala kroz jednu oktavu sa trozvucima, jedna skala kroz dvije oktave sa trozvucima, deset do dvanaest etida (kratkih vježbi), šest do osam komada različitog karaktera.

Ispitni program: jedna jednooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, dva komada. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci tehničko muzičkog razvoja:

- dalji rad na razvoju muzičko-slušnih predstava,
- upoznavanje sa značenjem najčešćih oznaka za tempo (allegro, moderato, andante...),
- upoznavanje sa značenjem osnovnih dinamičkih oznaka (piano, forte, diminuendo, crescendo...),
- usvajanje vještine čitanja notnog teksta u cjelini,
- upoznavanje sa elementarnim fraziranjem (misaone cjeline),
- rad na boljem kvalitetu zvuka,
- produblјivanje poteza detashe,
- produblјivanje poteza legato,
- rad na intonaciji i detaljnije upoznavanje i savladavanje grifa u prvoj poziciji,
- usavršavanje raspodjele gudala,
- brže sviranje skala (manjim notnim vrijednostima, legato po 4 i 8 nota),
- nastavak rada na osmišljavanju karaktera djela.

Literatura: K. Rodionov Početna škola za violin (nastavak); **Etide:** Ševčik Op 2 I sv.; M. Galicki I sv.; Fortunatov – Galicki – Rodionov I sv.; Wohlfahrt Op 45 etide; Sitt Op 32 I sv. Etide; D. Marković Škola za violinu II sv.; M. Lanji – L. Demeš Škola za violinu II sv.; **Komadi:** Rodionov "Zlatne stepenice" I i II sv.; M. Galicki Hrestomatija I sv.; D. Marković Komadi za violinu i klavir II sv. Bosanskohercegovačke narodne pjesme; **Končertina:** S. Mach Laki končertino; F. Kuchler Končertino G dur; P. Nikolić Končertino G dur; O. Rieding Končertino h mol I stav; Druga končertina istog tehničkog nivoa.

Obavezni minimum programa: šest do osam skala kroz dvije oktave sa trozvucima, šest do osam etida, šest do osam komada, jedno djelo velike forme (končertino, sonatina, varijacije).

Ispitni program: jedna dvooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, dva komada ili prvi stav končertina, sonatina ili varijacije. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- nastavak savladavanja prve pozicije,
- nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava,
- usavršavanje dinamičkog nijansiranja,
- rad na razvoju svjesnog memorisanja muzičkog djela,
- izučavanje svih jednooktavnih skala u pvoj poziciji ili dvooktavnih gdje je to moguće,
- rad na kvalitetu tona i raznovrsnosti zvuka,
- dalji rad na detasheu i legatu,
- rad na tehnici raspodjele gudala,
- rad na preciznosti ritma,
- rad na pokretljivosti prstiju,
- postepeno ubrzavanje tempa sviranja,
- izučavanje druge i treće pozicije i promjene pozicija (na kraju trećeg razreda učenik mora dobro da vlada prvom, drugom i trećom pozicijom i pravilno da ih povezuje),
- rad na vibratu,
- formiranje navike samostalnog rada.

Skale: Sve durske i nekoliko molskih u fiksnoj poziciji (III pozicija i II pozicija) i sa promjenama pozicija.

Literatura: Etide: Ševčík Op 2 I i II sv.; Ševčík Op 6 V, VI, VII sv.; L. Miranov Škola za viloinu II i III sv.; Fortunatov II sv.; M. Galicki Izabrane etide I sv.; Wohlfahrt Op 45 etide; Kayser Op 20 etide; Sitt Op 32 II sv; D. Marković II sv.;

Komadi: N. Galicki Mali komadi za violinu i klavir; L. Miranov Pjesme i plesovi starih majstora; J. Utkin - K. Fortunatov Zlatne stepenice II sv.; Mofat Stari majstori; D. Marković Mali komadi za violinu i klavir II i III sv. Komadi domaćih autora (bosanskohercegovačke pjesme i igre iz folkora); **Koncerti:** F. Kuchler Končertino G dur, D dur i h mol; P. Nikolić Končertino br. 1; O. Rieding Končertino G dur u I poziciji, h mol; L. Portnof Končertino e mol; J. Mokri Končertino G dur; A. Huber Končertino G dur. Drugi koncerti istog tehničkog nivoa

Obavezni minimum programa: osam do deset skala (sa ili bez promene pozicija), osam do deset etida različitih tehničkih zahtjeva, šest do osam komada različitog karaktera, jedno djelo velike forme, končertino, prvi ili drugi i treći stav.

Ispitni program: jedna dvooktavna durska skala sa trozvucima i potezima, jedna etida, končertino (prvi ili drugi i treći stav). Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava,
- usavršavanje dinamičkog nijansiranja,
- nastavak rada na razvoju svjesnog memorisanja muzičkog djela,
- utvrđivanje promjena pozicija (prve, druge i treće),
- nastavak rada na pokretljivosti prstiju,
- nastavak rada na izražajnosti, muzikalnosti i kvalitetu zvuka,
- učenje četvrte pozicije,
- učenje pete pozicije,
- upoteza marteale,

- početno učenje dvozvuka,
- početno učenje akorada,
- rad na pripremi učenika za javni nastup,
- kontinuiran rad na razvoju navika samostalnog vježbanja,
- nastavak rada na kvalitetu muzičke fantazije razgovorima primjerenim uzrastu učenika sa aspekta povezivanja različitih umjetnosti.

Skale: Sve durske i molske skale do raspona pete pozicije (raditi metro ritmičke varijante).

Literatura: Etide: Ševčik: Op 2, Op 1, Op 6 (V, VI, VII sv.), Op 7; H. Šradik Škola violinske tehnike; K. Rodionov- F. Fortunatov Etide u II I III poziciji; M. Galicki Izabrane etide II sv.; H. Sitt II sv. Etide, III sv. Etide; D. Marković Škola za violinu III sv.; Kayser: II sv. Etide; **Komadi:** Baklanova Sonatina D-dur; Galicki-Rodionov Hrestomatija II sv.; Šlik Male kompozicije; Nikolić Varijacije A dur. Upoznavenje muzičke tradicije naših naroda; **Koncerti:** A. Janšinov Končertino; L. Portnof Končertino d mol; Kihler Končertino Op 12 i Op 15; Bermel Đački concert; F. Zajc Končertino G dur; A. Huber Končertino F dur; P. Orsag Končertino a mol; Sitt Op180, Končertino br. 32. Drugi koncerti istog tehničkog nivoa.

Obavezni minimum programa: šest do osam skala sa promjenama pozicija, šest do osam etida različitih tehničkih zahtjeva, četiri do šest komada različitog karaktera, jedno djelo velike forme (končertino ili koncert prvi ili drugi i treći stav).

Ispitni program: jedna dvooktavna skala sa trozvucima i potezima, jedna etida, jedan komad, jedno djelo velike forme (končertino ili koncert prvi ili drugi i treći stav). Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- nastavak rada na razvoju muzičke fantazije,
- usavršavanje tehničkog aparata u skladu sa individualnim mogućnostima učenika,
- proširivanje znanja o oznakama za tempo, dinamičko nijansiranje i ostalim oznakama u notnom tekstu,
- rad na savladavanju trilera,
- upoznavanje sa flažoletima,
- učenje šeste pozicije,
- usavršavanje navike čitanja s lista,
- dalji rad na dvozvucima,
- usvajanje poteza staccato,
- dalji rad na savladavanju akordske tehnike,
- intenzivan rad na skalama.

Skale: Durske i molske po izboru nastavnika u okviru savladanih pozicija.

Literatura: Etide: Ševčik Op 1, I sv., Op 2, br. 5, Op 8 od br. 1-4, Op 9 (izbor), H.Šradik I sv.; Kayser Etide, Sitt II sv. Etide; Mazas etide; Galicki, K. Rodionov, Fortunatov Izbor etida II i III sv.; **Komadi:** G. Tartini Sarabanda; K. V. Gluk Bure; J. Skripač II sv (izbor); Galicki, Rodionov, Utkin, Fortunatov komadi; D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir IV sv. Upoznavanje muzičke tradicije naših naroda. Komadi sličnog tehničkog nivoa; **Koncerti:** A. Vivaldi a mol I stav, G dur I stav i D dur I stav; O. Rieding Op 24, Op 25, Op 21; A. Komarovski A dur; B. Stanič Ddur. Drugi koncerti istog tehničkog nivoa

Obavezni minimum programa: četiri do šest dvooktavnih skala sa trozvucima, šest do osam etida, četiri do šest komada, jedna velika forma-koncert, I ili II i III stav.

Ispitni program: jedna trooktavn skala sa trozvucima, jedna etida, jedan komad, jedna velika forma-koncert, prvi ili drugi I treći stav. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- nastavak izučavanja pozicija,
- nastavak rada na skalama,
- nastavak rada na usavršavanju dvozvuka i akordske tehnike,
- nastavak rada na razvoju svesnog memorisanja,
- intenzivan rad na razvoju svih elemenata izvođačke tehnike.
- usavršavanje dinamičkog i agogičkog nijansiranja,
- nastavak rada na razvoju navika samostalnog rada,
- nastavak rada na usavršavanju navike čitanja s lista,
- priprema učenika za završni ispit,
- rad na razvoju scenske samokontrole,
- nastavak rada na osmišljavanju karaktera muzičkog djela.

Skale: Sve durske i molske trooktavnne skale.

Literatura: Etide: Ševčik Op 1 I sv., Op 2 br. 5, Op 8, Op 9; H. Šradik I sv.; Mazas Op 36; Dont Op 37, Kroycer etide; Galicki-Rodionov-Fortunatov Etide III sv. (izbor);

Komadi: G. P. Telemann Sarabanda i Gavota; L. Boccherini Menuet; J. F. Fioko Allegro; B. Marcello Grave i Allegro; A. Corelli Allegro D dur; N. Rubinstein Preslica; P. Stojanović Romansa; Mozart Sanje i žiga. Komadi sličnog tehničkog nivoa, **Koncerti i sonate:** A. Vivaldi a mol II i III stav, E dur, g mol; J. S. Bach a mol I stav; Mozart Mali concert; J. B. Akolaj a mol; G. B. Viotti Koncert Op 23 G-dur I stav; J. Haydn Gdur I stav; G. F. Telemann Sonatine G dur, E dur, F dur; Z. Fibih Sonatina d mol; A. Corelli Sonate A dur, e mol. Drugi koncerti i sonate istog tehničkog nivoa.

Obavezni minimum programa: četiri trooktavnne skale sa trozvucima, šest do osam etida različite problematike, četiri do šest komada različitog karaktera, jedna velika forma (koncert ili sonata).

Ispitni program: jedna trooktavn skala sa trozvucima, jedna etida, jedan komad po izboru, koncert, I ili II i III stav ili sonata po izboru u cjelini. Ispitni program se izvodi napamet.

IV.3.2. VIOLONČELO

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Primarni cilj nastave violine na ovom nivou školovanja je osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja kao i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi. Visokoprofesionalan, kontinuiran rad na razvoju učenikovih kako umjetničkih, tako i sveukupnih sposobnosti pored primarnog cilja treba da omogući uključenje budućih mladih muzičara u kulturnu i javnu djelatnost odgovarajućeg nivoa i aktivno učešće u muzičkom životu sredine u kojoj živi.

Zadaci nastave violončela su:

- razvijati interes i ljubav učenika prema instrumentu i usmjeravati ga kroz umjetničke vrijednosti ka zreloom solističkom i skupnom muziciranju,

- uticati na razvoj estetske i lične kulture učenika,
- djelovati na formiranje muzičkog ukusa i sposobnosti za vrednovanje pravih muzičkih vrijednosti,
- istrajno raditi na razvoju muzičke memorije, osjećaja za ritam i opšte muzikalnosti učenika,
- podsticati u učeniku čulnu osjetljivost i sposobnost analiziranja muzičkog djela,
- upoznavati učenika sa vrijednim sadržajima domaćih i stranih autora i bogatstvom folklora naših naroda.

PROGRAMSKI SADRŽAJI I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika sa instrumentom violončelom, njegovim dijelovima i dijelovima gudača,
- položaj tela, postavka gudača, vježbe za držanje gudača,
- notno opismenjavanje, upoznavanje bas ključa (velike i male oktave),
- upoznavanje vrijednosti nota: cijela nota, polovinka, četvrtinka, osminka i pauze istih vrijednosti,
- savladavanje osnovnih vrste štrihova: legato i détaché,
- upoznavanje sa dinamičkim oznakama (p, mf, f, crescendo, decrescendo).
- razvijanje muzičke memorije,
- upoznavanje sa oznakama za tempo (allegro, moderato, andante).

Za učenike koji se upisuju u prvi razred bez prethodnog pohađanja pripremnog razreda, nastava u prvom tromjesečju se izvodi po programu iz pripremnog razreda.

Skale: C dur, G dur, D dur sa trozvukom kroz jednu oktavu u prvoj poziciji sa štrihovima legato i détaché.

Literatura: Ch. Norton Microjazz za početnike violončela; P. Arpad Violoncelo ABC; F. Antal Škola za violoncello; S. Hirzel Škola za violoncello; M. Lorenz Mladi cellist sv.1; R. Matz 48 kratkih stavaka sv.1; R. Matz Zatvoreni stav I položaja; Hrestomatija za violončeliste Part 1 za 1 i 2 godinu; **Etide:** S.Lee, Baklanova, Volčkov. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: skale i trozvuci u prvoj poziciji, pet etida različitih tehničkih zahtjeva, pet komada različitog karaktera.

Ispitni program: jedna jednooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, jedan komad. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- utvrđivanje prve pozicije,
- rad na intonaciji,
- postavka široke prve pozicije,
- upotreba sniženog prvog prsta,
- dalji rad na štrihovima legato, détaché,
- učenje štriha martelé,
- povezivanje žica,
- naprednijim učenicima omogućiti brži tehnički razvoj (upoznavanje nota u I poziciji (prva oktava); postavka IV pozicije; prelaz iz I u IV poziciju sa lissandom).

Skale: Dvooktavne F dur, B dur, Es dur sa trozvucima.

Literatura: Alte meisterweisen: Kompozicije za mlade čeliste; M. Lorenz Mladi cellist sv.2; F. Antal Škola za violoncello sv.2; S. Hirzel Škola za violoncello; R.Matz Mala svita, 48 kratkih stavaka sv.2; Hrestomatija za violončeliste Part 2 za 1 i 2 godinu; Etide S.Lee. Pjesme iz zbirke domaćih sevdalinki. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: skale i trozvuci u otvorenoj poziciji, pet etida različitih tehničkih zahteva, pet komada različitog karaktera.

Ispitni program: jedna dvooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, dva komada. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- uska i široka prva pozicija,
- uska i široka četvrta pozicija,
- polupoložaj (sa naprednim učenicim uraditi široku i usku drugu i treću poziciju).
- upoznavanje učenika sa elementima iz muzičke metrike, jak i slab taktov dio, akcenat, sinkopa,
- proširenje dinamičkih oznaka pp, mp, ff,
- jačanje prstiju lijeve ruke,
- sviranje na dve žice, dvohvati.

Skale: Dvooktavne A dur, D dur, E dur skale sa trozvucima. Štrihovi legato, détaché, martelé.

Literatura: L. R. Feuillard Mladi violoncellist sv.2; S.Hirzel Škola za violoncello; R. Matz Tehničke vježbe I, II sv.; Dotzauer Škola za violoncello II sv.; R. Matz: Svite u C-duru, sonata u starom stilu, sonata da camera; Brevall: Concertino br.4 C dur; Concertino br.5 D dur; Etide S.Lee, R.Matz; Hrestomatija za violončeliste Part 1 za 3 i 4 godinu. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: dvooktavne skale i trozvuci, pet etida različitih tehničkih zahtjeva, dva stava svite ili sonatine, pet komada različitog karaktera.

Ispitni program: jedna dvooktavna skala sa trozvucima, jedan stav svite, jedan komad u sporom tempu, jedan komad u brzom tempu. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- rad na drugoj i trećoj poziciji (uska i široka),
- učenje prirodnih flageoleta,
- usavršavanje štrihova legato,détaché, staccato,
- upoznavanje sa načinima sviranja akorada,
- savladavanje različitih načina prelaza iz pozicije u poziciju.,
- rad na vibratu,
- rad na usavršavanju vođenja gudala.

Skale: Dvooktavne skale do tri predznaka sa trozvucima. Štrihovi legato,détaché, staccato.

Literatura: R. Matz Tehničke vježbe II; **Etide:** S. Lee, R. Matz Izbor etida u redakciji Opožnjikova; Dotzauer Škola za violončelo II sv., S. Hirzel Škola za violončelo; Brevall

Concertino br. 5 D dur, Concertino br.2 C dur; Hrestomatija za violončeliste: Part 1 i 2 za 3 i 4 godinu; Marcello 6 sonata; Vivaldi 6 sonata; Händel Gavotta sa varijacijama, Largo (za vibrato). Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: dvooktavne skale sa trozvucima i štrihovima, pet etida različitih tehničkih zahtjeva, jedna svita ili sonatina, jedan concertino.

Ispitni program: jedna dvooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, prvi stav concertina, jedan komad. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- rad na trileru,
- dalji rad na vibratu,
- upoznavanje sa ukrasima,
- upoznavanje sapetom, šestom i sedmom pozicijom,
- sviranje dvohvata (terce, sekste),
- upoznavanje sa dominantnim i umanjenim septakordom za naprednije učenike,
- dalji razvoj tehnike desne ruke.

Skale: Trooktavne skale do tri predznaka sa trozvucima. Štrihovi legato, détaché, staccato, spiccato. Durske i molske skale kroz tri ili četiri oktave bez upotrebe praznih žica sa durskim i molskim trozvucima, dominantnim i umanjenim septakordima za naprednije učenike.

Literatura: Romberg Concertino br. 2 G dur; Romberg Sonata Op38 br.1 e mol; Händel Koncert g mol; Marcello Izbor sonata I st.; Vivaldi Izbor sonata I st.; J. C. F. Bach Sonata G dur; G. Faure Sicilienne; J. B. Senaje Allegro spirituosu; **Etide:** S. Lee, R. Matz, Sevčik, Sopožnjikov; Hrestomatija za violončeliste Part 2 za 3 i 4 godinu. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: trooktavne skale i trozvuci, pet etida različitih tehničkih zahtjeva, jedan concertino, jedna sonata, pet komada različitih karaktera,

Ispitni program: jedna trooktavna skala sa trozvucima, jedna etida, jedna sonata, I ili II i III stav, jedan komad. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje sa palčanikom,
- savladavanje tenor ključa,
- rad na brzini motorici lijeve ruke i pokretljivosti desne,
- poznavanje sa formom koncerta,
- osmišljavanje karaktera,
- dvohvati (terce, sekste, oktave),
- usavršavanje legata i staccato pod lukom,
- učenje štriha sautillé.

Skale: Trooktavne i četvorooktavne durske i molske skale bez upotrebe praznih žica sa durskim, molskim i umanjenim trozvucima, dominantnim i umanjenim septakordom za naprednije učenike.

Literatura: A. Vivaldi Koncert C dur, Koncert a mol, VI sonata; J. Klengel Concertino C dur; A. Nölck: Concertino D dur br.2; Ch. Bach Koncert c mol I st.; Goltermann Koncert br. 4; **Etide:** Dotzauer, Popper, Sapožnjikov II sv.; D. Popper Gavotta; J. S.

Bach Air; Goltermann Oluja; C. Saint Saens Labud; H. Squire Tarantella Op23; Bach-Gounod Ave Maria. Uz navedenu literaturu može se koristiti i Literatura sličnih tehničkih zahtjeva.

Obavezni minimum programa: trooktavne i četvorooktavne durske i molske skale sa trozvucima, pet etida različitih tehničkih zahteva. Jedna obavezno na palčenuku, jedna sonata, jedan koncert, pet komada različitog karaktera.

Ispitni program: trooktavna ili četvorooktavna durska ili molska skala sa trozvucima, jedna etida na palčenuku, jedan stav koncerta, jedan komad. Ispitno gradivo se izvodi napamet.

Napomena: Učenici koji nastavljaju školovanje violončela u srednjoj školi sviraju pored navedenog programa cijeli koncert i prvi stav Bachove svite, te skalu sa durskim i molskim trozvucima i dominantnim i umanjnim septakordima.

IV.4. ŽIČANI INSTRUMENTI

IV.4.1. GITARA

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave gitare je da učeniku obezbjedi sticanje takvog nivoa znanja, koja će mu omogućiti izvođenje vrijednih djela gitarističke literature, domaće i strane, raznih stilskih epoha, te da svoje znanje unaprijedi do stepena koji će mu omogućiti nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi-solističkog odsjeka gitare i aktivno uključivanje u muzički život društvene sredine

Zadaci nastave gitare su:

- razvijanje interesovanja i ljubavi učenika prema instrumentu, solističkom i skupnom muziciranju putem upoznavanja vrijedne literature za gitaru različitih stilskih perioda,
- razvijanje muzičke memorije, mišljenja, stvaralačkog rješavanja muzičkih problema kod učenika,
- upoznavanje izražajnih mogućnosti instrumenta uz korištenje različitih tehnika sviranja,
- formiranje muzičkog ukusa i sposobnosti za vrednovanje muzičkog stvaralaštva;
- uspostavljanje ravnoteže između želje i mogućnosti usklađivanjem sadržaja prema izvođačkim mogućnostima učenika,
- razvijanje sposobnosti "čitanja s lista", značajno za intelektualni i opći muzički razvoj učenika,
- razvijanje sposobnosti diferencijacije stilova i načina interpretacije,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti pri interpretaciji muzičkih djela,
- pravilna tonska artikulacija, dinamika, agogika i raznolikost zvučnih boja kao sredstvo interpretacije,
- razvijanje ljubavi prema grupnom muziciranju u kamernim sastavima i ansamblima.

PROGRAMSKI SADRŽAJI I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja

- pjevanje dječijih pjesama uz profesorovu pratnju na gitari radi što prirodnijeg uvođenja đaka u muziku i učvršćivanje muzičke memorije, ritma i melodike,
- upoznavanje đaka sa osnovnim dijelovima instrumenta, pravilnim sjedenjem i pravilnim položajem obje ruke,
- početak rada na osnovnom muzičkom opismenjavanju djeteta koje mora obuhvatati osnovne ritmičke vrijednosti (počevši od cijele note, pa sve do šesnaestinki, triola, sinkopa i punktiranih nota) jer se sve one sreću već u kompozicijama za prvi razred, zatim abecedna imena nota, sistem povisilica, snizilica, razriješilica, kao pojam takta, mjere, uključujući i 2/8, 3/8, i 6/8 takt,
- jednostavno objašnjenje pojma muzičke fraze. Sviranje tonova apoyando tehnikom (prvo na praznim žicama, zatim u kraćim ljestvičnim kretanjima) i tirando tehnikom (izvođenje akorda istovremeno i arpeggio),
- zahtjevi za najjednostavnijim dinamičkim kontrastima (forte-piano) i najjednostavnijim promjenama boje, a sve u pokušaju da se ostvari jednostavan muzički izraz na kome treba insistirati od početka.

Skale: Savladavanje najmanje četiri skale u okviru prve pozicije i svih durskih i molskih akorada u prvoj poziciji (bez bare hvata) – C dur, E dur, a mol, e mol.

Literatura: J. Sagreras Škola za gitaru, I dio; F. Carulli Etide op 333; D. Aguado Etide; M. Carcassi Lagane kompozicije; F. Sor Etide Op 60; Dr. J. Jovičić Škola za gitaru I dio; F. Spiller Škola za gitaru, I stupanj; E. Đuga Početnica; V. Andre Zbirka kompozicija za gitaru; S. Prek Početnica i Škola za gitaru, I dio; J. Witworth-J. Garcia The First Guitar Pieces; N. Strujić – S. Belančić Izbor kompozicija za gitaru I – III r.; Etide F. Sor, D. Aguado, F. Carulli, H. Albert i drugi-najmanje četiri etide; **Komadi:** S. Prek, F. Sor, F. Carulli, M. Carcassi, Š. Rak i drugi autori.

Obavezni minimum programa: četiri skale u prvoj poziciji, četiri etide ili vježbe, četiri komada.

Ispitni program: jedna skala sa kadencom, jedna etida (lekcija), dva laka komada – po mogućnosti različitog karaktera. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalje učvršćivanje tehničkih elemenata naučenih u prvom razredu (sviranje « apoyando » i « tirando » tehnikom, izvođenje arpeggia, sviranje melodije uz pratnju basa) kroz vježbe, etide i komade koje moraju biti složenije i duže od onih iz I razreda,
- kompletno upoznavanje svih nota na svim žicama, zaključno sa V pozicijom,
- savladavanje osnovnih durskih i molskih akorda do V polja,
- rad na durskim i molskim skalama do V polja. Objasnjavanje promjene pozicije (I - II),
- postavka malog barea. Nastavak težnje za postizanjem muzičkog izraza uz upotrebu dinamike (forte, fortissimo, piano, pianissimo), boja (ordinare, tasto, ponticello),
- jednostavno objašnjenje najosnovnijih elemenata muzičke forme – dvotakt, motiv uz odgovarajuće akcente.

Skale: C dur, G dur, D dur, e mol, g mol kroz 2 oktave. Kadence istih tonaliteta. Razni oblici arpežiranja

Literatura: F. Carulli Etide Op 333, I; D. Aguado Etide; M. Carcassi Lagane kompozicije; J. Sagreras Škola za gitaru, I dio; F. Spiller Škola za gitaru, II stupanj; E. Duga Škola za gitaru II; S. Prek Album br. I; Š. Rak Rozmary; R. Andia Panorama de la guitarre, za I i II r.; V. Andre Zbirka kompozicija za gitaru; J. Withworth-J. Garcia The First Guitar Pieces; N. Strujić – S. Belančić Izbor kompozicija za gitaru I – III r. Šira Literatura po izboru nastavnika; **Etide:** F. Sor, M. Giuliani, D. Aguado, H. Albert, M. Carcassi, F. Carulli, A. Diabelli-najmanje osam etida; **Kompozicije renesansnih i baroknih autora:** F. Bosanac, R. de Visee, J. S. Bach, J. Kriger i drugi – najmanje četiri kompozicije; **Komadi:** F. Carulli, N. Coste, F. Sor, M. Giuliani, A. Diabelli, J. Sagreras i dr.- najmanje šest.

Minimum programa: četiri skale, od pet do osam etida, od četiri do šest komada.

Ispitni program: jedna skala sa kadencom, jedna etida, dva laka komada. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje hvataljke zaključno sa sedmom pozicijom kroz upoznavanje pozicionih vježbi za IV, V i VII poziciju. Upoznavanje svih tonova na prvoj (1) žici od I – XII polja.
- uvođenje tipskih dvooktavnih skala u novim pozicijama sa detaljnim obrazloženjem promjene pozicija i početkom rada na ritmičkim varijantama,
- postavljanje tehnike vibrata radi pojačavanja muzičkog izraza,
- rad na postavi velikog «baré» hvata.
- rad na odvajanju melodije i pratnje pomoću različite dinamike i različitih vrsta udara,
- jednostavna analiza kompozicija koje se obrađuju uz obrazloženje karaktera.

Skale: Hromatska skala, A, E, F, fis, cis, d, kroz 2 oktave kao i kadence istih tonaliteta

Literatura: J. Sagreras Lekcije za gitaru, II dio; M. Giuliani Etide Op 1a; D. Aguado Etide; Dr. J. Jovičić Škola za gitaru, II dio; F. Spiller Škola za gitaru, III stupanj; V. Andre Zbirka kompozicija za gitaru; D. Bogdanović Šest dječijih komada; J. S. Bach (izbor i redakcija Vera Ogrizović) Svirajte Bacha; J. Duarte: Six Easy Pictures Op 57, Youth at the Strings; N. Strujić-S. Belančić: Izbor kompozicija za gitaru I – III r.

Šira Literatura po izboru nastavnika; **Etide:** F. Sor, M. Giuliani, F. Tarrega, D. Aguado, M. Carcassi, F. Carulli, A. Diabelli-najmanje osam etida; **Polifone kompozicije:** F. Bosanac, R. de Visee, L. Milan, J. S. Bach i dr.- najmanje 4 polifone kompozicije; **Komadi:** F. Carulli, N. Coste, M. Giuliani, F. Tarrega, D. Aguado, A. Diabelli, S. Prek, I. Padovec i drugi-najmanje šest komada

Minimum programa: četiri skale, od pet do osam etida, od četiri do 6 komada.

Ispitni program: jedna skala sa kadencom, jedna etida, dva komada. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- hromatska skala, H, Fis, h, fis, cis, gis kroz 2 oktave,
- kadence istih tonaliteta istodobno i razloženo,
- dalje upotpunjavanje i razvijanje sposobnosti u okviru sadržaja programa:

- postavka legato tehnike za lijevu ruku
- dalji rad i usavršavanje dvooktavnih skala
- dalje usavršavanje tehnike arpeggia desne ruke,
- upoznavanje IX pozicije kroz pozicione vježbe,
- upoznavanje sa jednostavnim ukrasima – gornji i donji predudar,
- uvođenje oznaka karaktera kompozicije,
- insistiranje na potpunoj kontroli ritma i tempa,
- insistiranje na muzičkom izrazu,
- objašnjenje i pokušaj upotrebe agogike,
- osposobljavanje učenika za samostalan rad analiziranjem problema koji se javljaju iznalaženjem načina na koji se oni mogu riješiti,
- čitanje s lista vrlo jednostavnih kompozicija.

Skale: H dur, h mol, Fis dur, fis mol i gis mol.

Literatura: F. Sor Etide Op 31, Op 60; F. Carulli Etide Op 333; M. Giuliani 120 arpeggia; J. Sagreras Škola za gitaru, II dio; T. Šegula Mladi kitarist II; Dr. J. Jovičić Škola za gitaru, II dio; Dr. J. Jovičić Škola za gitaru, III dio; V. Andre Zbirka kompozicija za gitaru; F. Spiller Škola za gitaru, IV i V stupanj; J. A. Losy Partita; J. S. Bach (izbor i redakcija Vera Ogrizović) Svirajte Bacha; D. Bogdanović Šest dječijih komada; R. Brightmore Modern Times vol. 2; N. Koškin Mascarades vol. 1. Šira Literatura po izboru nastavnika; **Etide:** F. Carulli, M. Carcassi, D. Aguado, M. Giuliani, F. Tarrega, F. Sor i dr. - najmanje osam etida; **Polifone kompozicije:** F. Bosanac, R. de Visee, L. Milan, J. Rameau, J.S.Bach i dr.- najmanje od četiri do šest kompozicija; **Sonatine:** F. Carulli, M. Giuliani, N. Paganini, F. Molino i dr.-najmanje jedna cijela sonatina; **Komadi:** F. Carulli, M. Carcassi, F. Tarrega, F. Sor, J.K. Mertz, I. Padovec i dr.- najmanje od četiri do šest komada

Minimum programa: četiri skale, od pet do osam etida, od dvije do četiri polifone kompozicije, jedna sonatina, od četiri do šest komada.

Ispitni program: jedna skala sa kadencom, jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedna sonatina, jedan komad klasičkog, romantičkog ili savremenog autora. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- VII i IX pozicija,
- dalji rad na upotpunjavaju stečenog znanja,
- rad na legatima za lijevu ruku,
- rad na promjeni pozicije i skokovima za lijevu ruku. modeli skala u opsegu dvije oktave,
- hromatske skale - u jednoj poziciji i na istoj žici sa promjenama pozicije,
- ukrasi predudar, dvostruki predudar, mordent, praltriler, prirodni flažoleti, dvozvuci (terce i sekste) glavnih tonaliteta do V pozicije,
- rad na artikulaciji i detaljna kontrola trajanja tonova, vježbe za jačanje lijeve ruke («baré» vježbe) i vježbe za istezanje,
- dalji rad na čitanju s lista u jednostavnijim primjerima,
- proširivanje repertoara renesansnim, baroknim, klasičkim ili modernim kompozicijama uz upoznavanje karakteristika stila.

Skale: Es dur, AS dur, Fis dur, Ces dur i ais mol.

Literatura: J. Sagreras Lekcije za gitaru III, IV; J. Jovičić Škola za gitaru III, IV; F. Sor Etide Op 35, 60; M. Giuliani Etide Op 48; M. Carcassi Etide Op 60; J. Duarte Six

Easy Pictures; N. Koškin Mascarades vol. 1 i 2; R. Brightmore Modern Times vol. 2 i 3. Šira Literatura po izboru nastavnika: **Etide:** F. Sor, F. Tarrega, D. Aguado, F. Carulli, M. Giuliani, H. Albert - najmanje pet etida; **Polifone kompozicije:** L. Milan, R. de Visee, J. Rameau, J. S. Bach, J. A. Losy, F. Couperin, G. F. Telemann, G. Sanz i drugi; **Sonatine:** N. Paganini, M. Giuliani, Ph. Gragnani, F. Molino i drugi - najmanje jedna cijela sonatina; **Komadi:** F. Tarrega, F. Molino, J. K. Mertz, I. Padovec, J. Aspiazu, S. Papas, L. Mozzani, F. Carulli, M. Carcassi, M. Ponce, N. Coste i drugi - najmanje 4 komada.

Obavezni minimum programa: četiri skale, od pet do osam etida, od dvije do četiri polifone kompozicije, jedna sonatina ili sonata, od četiri do šest komada.

Ispitni program: jedna skala sa kadencom, jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedna sonatina, jedan komad klasičkog, romantičkog ili savremenog autora. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalji rad na kompletnom muzičkom usavršavanju koji podrazumijeva zahtjeve u tempu, kvalitetu tona, dinamici, boji, agogici, odnosno u cjelokupnom muzičkom izrazu, upotreba noktiju kod trzanja žica,
- uvođenje trooktavnih durskih i molskih skala. Upoznavanje i sviranje tonova do IX pozicije,
- rad na tremolo tehnici,
- usavršavanje ukrasa – triler. Rad na flažoletima – prirodnim i vještačkim, raznim vrstama efekata (tambora, pizzicato, efekat doboša i dr.),
- samostalno štimanje instrumenta.

Skale: Des dur, Ges dur, Ces dur, b mol, es mol, as mol kroz dvije i tri oktave uz kadence navedenih tonaliteta

Literatura: A. Segovia Skale; M. Giuliani Etide Op 1a; F. Sor Etide Op 31, 35; D. Aguado Etide (ur. Chiesa); L. Brower Etudes Simples, br. 6, 7, 9; J. A. Losy Suite u a molu; R. de Visee Suite u d molu; J. S. Bach Suite BWV 996, Allemande, Bourree; F. Sor Menueti Tansman Douze Pieces Faciles, br. 11, 12; L. V. Call Sonatina; M. Giuliani Sonatina; Op 71, br. 1, 2 ili 3; Kompozicije sličnih zahtjeva renesansnih, baroknih, klasičkih, romantičkih i savremenih autora. Etide (po izboru nastavnika): S. Prek Škola za gitaru sv. VI izbor vježbi i preludija u raznim tonalitetima; F. Sor Op 35, sv. II i Op 31; M. Giuliani Etide Op 48; H. Albert Etide; F. Tarrega Etide; D. Aguado Metodo complete; E. Pujol Metodo completo, sv. 2; Barios Etide; P. Roch Modern metod; J. Sagreras; Polifone kompozicije renesansnih i baroknih autora: Djela anonimnih autora, A. Mudare, Valderabana, R. de Visea, L. Milana, F. Caroso, V. Galilei, J. Besarda, J. Dowlanda, G. Sanza, L. Weisa i dr. Izbor kompozicija klasičkih, romantičkih i savremenih autora među kojima najmanje jedan ciklični oblik – sonatina ili sonata autora kao što su: M. Giuliani, F. Sor., F. Gragnani, N. Paganini, F. Molino

Minimum programa: od pet do osam etida, od dvije do četiri kompozicije autora 16 – 17. stoljeća, od dvije do četiri kompozicija klasičkih i romantičkih autora, od dvije do četiri kompozicija savremenih autora.

Ispitni program: dvije skale, jedna polifona kompozicija, jedna sonatina, jedna komad klasičkog, romantičkog ili savremenog autora. Ispitni program se izvodi napamet.

Uputstvo za realizaciju programa:

Za realizaciju programa veoma važnu ulogu ima kreativnost nastavnog sata, ličnost profesora kao i spremnost učenika za saradnju i njegova pripremljenost. Za veoma talentovane učenike potrebno je organizirati vidove dodatne nastave kao i dopunske časove za učenike koji zaostaju u radu.

Svaki čas bi trebao obuhvatiti rad na tehnici, etidama, kompozicijama različitih oblika i stilova. Veoma je važno imati u vidu koliko dijete odvaja vremena za samostalni rad kod kuće jer od toga zavisi i njegova uspješnost i napredovanje na redovnim satima u školi.

U pedagoškom radu moramo imati u vidu individualnost, voditi računa o stepenu učenikovog intelektualnog, emocionalnog i fizičkog razvoja, kao i njegovim muzičkim sposobnostima.

IV.5. INSTRUMENTI S DIRKAMA

IV.5.1. KLAVIR

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave klavira je osposobljavanje učenika za

- nastavak školovanja na klavirskom odsjeku srednje muzičke škole, a istovremeno i za amatersko bavljenje sviranja klavira, na nivou osnovnoškolskog znanja i iskustva,
- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine,
- podsticanje i razvoj interesovanja i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom.

Zadaci nastave klavira su:

- buđenje interesa i razvijanje ljubavi kod učenika za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja literature za klavir različitih stilskih perioda, njihove umjetničke vrijednosti i osnovnih činjenica iz biografije njihovih autora, dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
- da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvaćanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće kulture učenika,
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini, kao i svijest o značaju i potrebi zaštite kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine kao dijela kulturnog i nacionalnog identiteta ličnosti,
- usmjeravanje učenika na promatranje, pamćenje i realizaciju notnog teksta,
- razvijanje sposobnosti slušanja tonova i postizanje ritmičke stabilnosti u sviranju,
- njegovanje prirodnih, slobodnih, logičkih i racionalnih pokreta kao jednostavnog uvjeta za dobro sviranje,
- kontinuiran rad na razvoju sposobnosti spretnog sviranja primavista (čitanje s lista),
- razvijanje radnih navika i svijesti o dužnosti i odgovornosti u radu,

- sprovođenje jedinstvenog muzičkog i tehničkog razvoja učenika,
- osposobljavanje učenika za samostalan rad, samokontrolu i samokritiku,
- sticanje iskustva redovnog javnog nastupanja (samostalno i u ansamblima), izgradnja odgovornog stava u odnosu na visok standard zahtjeva suvremene koncertne i takmičarske prakse,
- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

PROGRAMSKI SADRŽAJI I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika sa klavirom i njegovim svojstvima, sa klavijaturom i građom ruke,
- smještaj kod klavira, postavka ruke i prstiju, upoznavanje pokreta, vježbe za opuštanje,
- opismenjavanje u violinskom ključu (prva, druga i treća oktava) i u bas ključu (mala i velika oktava),
- pojam takta, dvotakta, trotakta sa odgovarajućim naglascima,
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza, triola, sinkopa i punktirana nota,
- pojam luka i fraze,
- osnovne vrste udara: non legato, portamento, legato, staccato,
- upoznavanje sa dinamičkim oznakama: cresc., decresc., p, mf, f,
- vježbe za pravilno ritmiziranje,
- razvijanje muzičke memorije,
- upoznavanje sa oznakama za tempo: Moderato, Andante, Allegretto i drugo,
- pojam polifonije: imitacija i kanon,
- analiza muzičkih oblika (u kasnijoj fazi rada),
- čitanje s lista najjednostavnijih vježbica odvojeno i zajedno.

Skale: Durske skale do četiri povisilice i jednom snizilicom (po izboru) kroz jednu oktavu paralelno i od istog tona u protupomaku, trozvuci istovremeno i razloženo u osnovnom položaju i dva obrtaja troglasno.

Literatura: J. Kršić Početna škola za klavir; A. Nikolaev Ruska škola sviranja klavira 1. i 2. dio; R. Matz-L. Šaban Osnovna škola za klavir; F. Bayer Pripremna škola za klavir; J. Thompson Laki kurs klavira; C. Hervé-J. Pouillard Početna škola za klavir; L. Petrović Školica za klavir – nivo A, B, C; N. Čeklić Muzički bukvar, Svirajmo zajedno, Hoću da koncertiram; B. Zorić Abeceda klavira 1, 2, 3. Dječija i narodna muzika domaćih autora; I. B. Duvernoy Etide Op176; H. Berens Op 70, 50 malih komada; I. Berkovič Male etide; A. Goedicke Op32, 40 etida za početnike, Op36: 60 laganih klavirskih etida; E. F. Gnesina Male etide za početnike; **Kompozicije raznih autora:** C. Gurlitt Prvi koraci mladog pijaniste; Bradačeva-Hrašovčeva „Pogumno naprej“ I svezak; Bradačeva-Hrašovčeva „Prvi koraci“ Ia i Ib svezak; Emil Ulaga 13 otroških komada; **Izbor sonatina:** I svezak (Državna založba Slovenije, Prosveta Beograd, Muzička naklada Zagreb).

Orijentacioni plan: I. B. Duvernoy Op176: 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10; H. Berens Op70: 1-10; I. Berkovič 1-15; A. Goedicke Op 32: 1-10, Op 36: 1-10; E. F. Gnesina po slobodnom izboru; **Sonatina** po izboru (samo za naprednije učenike). Komadi po izboru **Obavezni minimum programa:** dvije skale i trozvuci po programu, dvije etide po izboru (različitih tehničkih problema za desnu i lijevu ruku), iz početnih škola: 80

komada po izboru, čitanje s lista: dvotaktne fraze iz Početnih škola za klavir 20 komada po izboru.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedna do dvije vježbe iz početnih škola (ne ispod broja 90 iz J. Kršić). Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- korištenje najjednostavnijih ritmova: izmjena legata i staccata u tehničkim vježbama i etidama,
- upoznavanje učenika sa muzičkim oblicima: dvodjelna i trodjelna pjesma, oblik sonatine, rečenica, motiv,
- muzičko opismenjavanje u bas ključu (mala i velika oktava) i u violinskom ključu (mala oktava, treća oktava),
- diferenciranje melodije od pratnje,
- proširenje dinamičkih oznaka: pp, mp, mf, ff,
- upoznati učenika sa novim elementima iz muzičke metrike: jak i slab taktov dio,
- akcenat i sinkopa,
- čitanje s lista najjednostavnijih vježbica odvojeno i zajedno.

Skale: Durske skale do četiri povisilice i do četiri snizilice i jedna molska skala po izboru kroz dvije oktave paralelno i u protupomaku; trozvuci skala istovremeno i razloženo u osnovnom položaju i dva obrtaja troglasno.

Literatura: Etide: J. Kršić Klavirska čitanka za II razred; I. B. Duvernoy Op 176; H. Lemoine Op 37; C. Czerny Op 139; R. Matz 24 kratke etide, A. Loeschhorn Etide; H. Berens Op 70; E. F. Gnesina Male etide; I. Berkovič Male etide; F. Burgmüller 25 melodičnih etida; **Sonatine:** Izbor sonatina I svezak (Državna založba Slovenije, Prosveta Beograd, Muzička naklada Zagreb); J. Kršić: Klavirska čitanka za II razred; **Kompozicije raznih autora:** Kršić-Šišmanović „Naši kompozitori za mlade pijaniste“; E. Ulaga „13 otroških komada“; M. Tajčević „Deci“; Bradačeva-Hrašovčeva „Pogumno naprež“ I i II sv. Prvi koraci“ I i II sv., „Prvi uspehi“ I i II sv.; R. Matz „Moj prvi nastup“; R. Schumann Album za mladež, Op 68; A. Grečaninov Op 99; B. Bartok „Mikrokosmos“ I sv.; D. Kabalevski 24 lake skladbe, Op 27; P. I. Čajkovski Album za mladež; S. Majkapar „Pedalni preludij“ Op 16; J. Kršić Klavirska čitanka za II razred

Orijentacioni plan: Etide: I. B. Duvernoy Op 176: 4, 6, 8, 12-25, 27; H. Lemoine Op 37: 1, 2, 4, 5, 8, 10, 12; C. Czerny Op 139: 1-10 (rad na „prima vista“ sviranju); R. Matz 24 kratke etide (izbor); A. Loeshhorn Op 181: 5, 6, 12, 16 ; a u redakciji Bradačeva-Hrašovčeva iste etide br. 3, 4, 10, 14; H. Berens Op 70 po izboru; E. F. Gnesina Male etide (po izboru); I. Berkovič 15-32; F. Burgmüller po izboru; **Sonatine:** J. Wanhal F dur, C dur (Klavirska čitanka II); T. Haslinger: C dur (Izbor sonatina I sv.); I. Pleyel D dur, G dur; L. van Beethoven G dur; M. Clementi C dur; P. Horr G dur.

Minimum programa: skale i trozvuci po programu: osam (durskih i dvije molske), etide: šest komada (različitih tehničkih problema za desnu i lijevu ruku), sonatine: jedna cijela ili dva stava iz različitih sonatina, kompozicije raznih autora: četiri komada, čitanje s lista: četverotaktne fraze iz Početnih škola za klavir trideset komada.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedan stav sonatine, jedna kompozicija po slobodnom izbor. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalji rad na savladavanju osnovnih vrsta udara: legato, staccato iz podlaktice, iz prsta,
- legato, portato, repeticija,
- tehničke vježbe sa ritmičkim varijantama,
- šire nijansiranje u dinamici, isticanje melodije, diferenciranje lijeve i desne ruke,
- detaljnija analiza oblika i konstrukcija djela koja se obrađuju (sonatina, menuet, gavota, marš),
- šire upoznavanje sa elementima polifonije (izdržani tonovi, sviranje dvohvata, isticanje, glasova, dinamiziranje dionica),
- upotreba istovremenog i sinkopiranog pedala (sa pripremnim vježbama),
- upoznavanje sa ukrasima i pripreme vježbe za dugi i kratki predudar mordent,
- praltriler, kraći triler,
- čitanje s lista lakših kompozicija.

Skale: Durske i molske skale sa povisilicama i snizilicama po izboru nastavnika kroz četiri oktave paralelno i u protupomaku, trozvuci četveroglasno razloženo i istodobno u osnovnom položaju i sa obrtajima (ako je mala ruka svirati četveroglasno u razlaganju, a istovremeno troglasno).

Literatura: Tehničke vježbe: A.Schmitt Tehničke vježbe Op16; L. Šaban Priručnik prstometa skala i akorada; C. L. Hanon Pijanista virtuoz; **Etide:** J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred; H. Lemoine Op 37 (dovršiti sa težim etidama); C. Czerny Op 849; A.Goedicke Op 32: 40 melodijskih etida za početnike; A. Goedicke Op 47: 30 laganih etida, Op 58: 25 laganih etida; A. Loeschhorn Op65; S. Majkapar Op 33: Minijature; F. Burgmüller 25 melodičnih etida; H. Bertini Etide Op100; **Polifone kompozicije:** J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred; J. S. Bach Male kompozicije; G. F. Händel Mali komadi; **Sonatine:** Izbor sonatina I i II svezak (slovenačko, zagrebačko ili beogradsko izdanje); M. Clementi 6 sonatina; J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred. Sonatine domaćih kompozitora i drugih autora odgovarajuće težine za III razred. Varijacije. **Kompozicije raznih autora:** P. I. Čajkovski Op 39 Album za mladež (izbor); R. Schumann Op 68 Album za mladež (izbor); J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred; Bradačeva-Hrašovčeva Prvi uspehi II sv., Pogumno naprej II sv., Veselo k cilju I, II, III sv.; J. Kršić-Šišmanović Naši kompozitori za mlade pijaniste. Izbor komada domaćih i stranih kompozitora 20. 21. stoljeća. Kompozicije po izboru nastavnika odgovarajuće težine za III razred; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Dobra tovariša II i III svezak; J. Kršić: Zasvirajmo zajedno I svezak. Kompozicije odgovarajuće težine za III razred po izboru nastavnika

Orijentacioni plan: Tehničke vježbe: A. Schmitt Op16: 1-30 (po izboru nastavnika); L. Šaban Priručnik prstometa skala i akorada; C. L. Hanon Pijanist virtuoz 1-10 (po izboru nastavnika); **Etide:** H. Lemoine Op 37:16, 20, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 37,42, 44; C. Czerny Op 849: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10; H. Bertini Op 100: 2, 3, 10, 8, 13, 14, 15, 16, 21, 29; A. Goedicke, A. Loeschhorn, S. Majkapar, F. Burgmüller odgovarajuće težine po izboru nastavnika; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach Male kompozicije (zbirka za Annu Magdalenu Bach): Menueti G dur br.1, G dur br.4, d mol br.6, g mol br.10, a mol br.8, Müsette D dur br.3, March D dur br.9, Polonaise g-mol br.12; G. F. Händel: komadi odgovarajuće težine po izboru nastavnika; **Sonatine:** W. A. Mozart C dur; T. Haslinger C dur; I. Pleyel D dur; J. Schmitt C dur, A dur, D dur; L.van Beethoven F dur; A.Diabelli G dur Op 168 br. 2, F dur Op 168 br. 1; J. L.Dussek G dur Op 20 br. 1; F. Kuhlau C dur Op 55 br. 1; M. Clementi C dur Op 36

br. 3; **Kompozicije raznih autora:** Bradačeva-Hrašovčeva Pogumno naprej II sv. (2, 15), Prvi uspehi II sv. (8, 11, 14, 15, 17, 18, 20, 34), Veselo k cilju I sv. (4, 5, 10, 22, 25, 26, 30, 31, 41), Veselo k cilju II sv. (17, 19, 20, 21, 31, 37); J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred (po izboru nastavnika). Kompozicije domaćih i modernih autora po izboru odgovarajuće težine za III razred; **Varijacije:** F. Kuhlau G dur varijacije; J. Kršić Klavirska vježbanka za III razred (izbor); **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Komadi odgovarajuće težine za treći razred po izboru nastavnika
Minimum programa: skale: šest (tri durske, tri molske), etide: šest komada (različitih tehničkih problema za desnu i lijevu ruku), polifone kompozicije: tri komada, sonatine: jedna cijela ili dva stava različitih sonatina ili ciklus varijacija, kompozicije stranih, domaćih autora ili četveroručna po izboru nastavnika: četiri komada, čitanje s lista jednostavnijih komada: dvadeset komada.
Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedna stav sonatine, jedna kompozicija po slobodnom izboru. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalji rad na savladavanju tehničkih problem,
- vježbe za jačanje četvrtog i petog prsta,
- pripremne vježbe za povećanje raspona,
- repeticija,
- vježbe za pedal,
- ukrasi (dugi i kratki predudar, mordent, uvod u sviranje trilera),
- vježba za palac kao priprema za veliko razlaganje,
- vježba za križanje ruku,
- klizanje sa crne na bijelu tipku,
- upotreba sinkopiranog pedala,
- upoznati učenika sa formama sa kojima se susreće u programu (dvodjelna, trodjelna,
- pjesma, sonatina, preludij),
- čitanje s lista.

Skale: Durske i molske skale sa povisilicama i snizilicama po izboru nastavnika kroz četiri oktave u šesnaestinkama paralelno i u protupomaku. Paralelne terce i decime kroz dvije oktave. Mala rastvorba trozvuka četveroglasno sa obrtajima razloženo i istodobno. Velika rastvorba od početnog tona kroz dvije oktave paralelno u osminkama. Dominantni i umanjeni septakord kroz dvije oktave sa obrtajima razloženo i istodobno.

Literatura: Tehničke vježbe: A. Schmitt Tehničke vježbe Op 16; L. Šaban Priručnik prstometa skala i akorada; C. L. Hanon Pijanista virtuoz; **Etide:** C. Czerny Op 849, Op 299, I sv.; H. Berens Op 61, I i II sv. i Op 88; A. Loeschhorn Op 66; H. Bertini Op 29 i Op 32; S. Majkapar Op 31; S. Heller 25 melodijskih etida Op 45; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach 12 i 6 malih preludija (izbor); F. G. Händel Polifoni komadi; H. Purcell Polifoni komadi; **Sonatine:** F. Kuhlau Sonatine (teže); M. Clementi Sonatine (teže); J. Haydn Sonatine; W. A. Mozart Bečke sonatine. Izbor sonatina II svezak (slovenačko ili beogradsko izdanje); Varijacije; **Kompozicije raznih autora:** P. I. Čajkovski Album za mladež Op 39; R. Schumann Album za mladež Op 68; E. Grieg: Lirski komadi; D. Kabalevski Dječije kompozicije Op 27 i Op 39; B. Bartok Mikrokosmos III i IV sv.; Bradačeva-Hrašovčeva Veselo k cilju I i II sv.; Bradačeva-Hrašovčeva Pogumno naprej III i IV sv.; Bradačeva-Hrašovčeva Prvi uspehi I, II i III

sv., Mladi virtuoz I sv. Male skladbe majstora 17. i 19. stoljeća I i II sv. Klavirska djela bosanskohercegovačkih autora (izbor). Komadi odgovarajuće težine za IV razred po izboru nastavnika; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Dobra tovariša III i IV sv.; J. Kršić Zasvirajmo zajedno I i II sv. Komadi odgovarajuće težine za IV razred po izboru nastavnika.

Orijentacioni plan: Tehničke vježbe: A. Schmitt Tehničke vježbe Op 16: 30-65 (po izboru nastavnika); C. L. Hanon Pijanista virtuoz 1- 15 (po izboru nastavnika); **Etide:** C. Czerny Op 849: 9, 12, 18, 16, 15, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, Op 299 I sv. 1, 2, 4, 5, 8, 6; H. Berens Op 61, I sv. 2, 3, 10, 8, 13, 14; II sv. 15, 16, 21, 19; S. Heller Op 45: 1, 2, 3; H. Bertini: 2, 6, 11, 12, 18, 19, 22; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach 12 malih preludija C dur br. 2, g mol br. 10, d mol br. 5, F dur br. 8, c mol br. 3, 6 malih preludija c mol br. 2, d mol br. 3; G.F.Händel Sarabanda d-mol; **Sonatine:** F. Kuhlau C dur Op 20 br. 1, C dur Op 55 br. 3, Izbor sonatina II Op 88: C dur br. 3, G dur br. 3, F dur br. 4; M. Clementi Op 36 br. 4 i 6, Op 38 br. 1; J. Haydn redakcija Kršić-Šišmanović G dur br. 1 HOB XVI / 8, F dur br. 3 HOB XVI/9, C dur br. 2 HOB XVI / 7, G dur br. 4 HOB XVI/G1; J. Haydn G dur br. 4, C dur br. 1, F dur br. 6; W. A. Mozart Bečke sonatine C dur br. 1, B dur br. 4, F dur br. 5; L. van Beethoven Sonata Op 49 br. 2 (za naprednije učenike); **Varijacije:** S. Majkapar Varijacije na rusku temu D. Kabalevski: Op 51 br.1 i 3; **Kompozicije raznih autora:** Klavirska djela bosanskohercegovačkih autora: M. Jeličanin, J. Magdić, B. Grković. Klavirska djela autora jugoistočne Evrope: B. Bjelinski Muzika za djecu; I. Lhotka-Kalinski Stari dalmatinski plesovi, Iverje; M. Županović Male forme za male ruke br. 7, 1, 5, 11, 12, 15; M. Tajčević Deci; J. Bandur Uspavanka; Bradačeva-Hrašovčeva Veselo k cilju I-III, J. Haydn, N. P. Rakov, V. I. Rebikov, I. Stravinski, S. Majkapar, E. Kraus, C. M. Weber, A. Ladov, I. Golubov, Prvi uspehi I-III A. Goedicke, D. Kabalevski, F. Schubert, S. Majkapar, S. Prokofjev, V. Ziring, J. Haydn, B. Bartok, L. van Beethoven Mladi virtuoz I-III R. Schumann, D. Kabalevski, F. Labunski, W. A. Mozart, Male skladbe A. Corelli, D. Scarlatti, G. Frid, J. S. Bach, G. F. Händel, D. G. Türk. Kompozicije po izboru nastavnika odgovarajuće težine za IV razred; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Komadi odgovarajuće težine za IV razred po izboru nastavnika.

Minimum programa: skale: šest (tri durske, tri molske), etide: četiri komada (različitih tehničkih problema za desnu i lijevu ruku), polifone kompozicije: dva komada, sonatine: jedna cijela ili dva stava iz različitih sonatina ili ciklus varijacija, kompozicije stranih, domaćih autora ili četveroručna po izboru nastavnika: četiri komada, čitanje s lista jednostavnijih komada: dvadeset komada.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedna stav sonatine (sonatni oblik), jedna kompozicija po slobodnom izboru. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalji rad na savladavanju i usavršavanju tehničkih elemenata (tehnika skokova, pripreme za sviranje oktava, repeticija),
- sve oznake za dinamiku sa svim stupnjevima u diferenciranju jačine sviranja, kao i opširnija upotreba termina za brzinu (accelerando, rubato, presto, prestissimo, grave itd.),
- rješavanje problema poliritmije,
- detaljnije produbljivanje polifonije i njenih elemenata (glas, tema, imitacija,

- odgovor, inverzija, invencija i sl.),
- upućivanje učenika u samostalnost u pogledu primjene prstoreda i drugih elemenata, kao i osposobljavanje učenika da sam sagleda teškoće i nađe sredstva da ih riješi,
- upotreba istodobnog i sinkopiranog pedala,
- čitanje s lista.

Skale: Durske i molske skale sa povisilicama i snizilicama po izboru nastavnika kroz četiri oktave paralelno i u protupomaku u šesnaestinkama. Terce, sekste i decime paralelno kroz četiri oktave. Trozvuci četveroglasno malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje kroz četiri oktave paralelno sa obrtajima. Dominantni i umanjeni septakord sa obrtajima četveroglasno malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje sa obrtajima kroz četiri oktave.

Literatura: Tehničke vježbe: Bradačeva-Hrašovčeva Tehničke vježbe V sv.; A. Schmitt Tehničke vježbe Op 16; C. L. Hanon Pijanista virtuoz; H. Herz Tonalitetne studije za klavir; **Etide:** C. Czerny Op 299 II i III sv.; J. B. Cramer- H. Von Bülow I sv.; H. Berens Op 61 II i III sv. i Op 88; H. Bertini Op 29 i Op 42; S. Heller 25 melodijskih etida Op 45;

Polifone kompozicije: J. S. Bach 12 i 6 malih preludija, Dvoglasne invencije; G. F. Händel 12 lakih kompozicija, Svita br.16, Sonata A dur, Sonata d mol; D. Scarlatti Polifone kompozicije; **Sonate:** M. Clementi: Op 36 i 37 (teže); J. Haydn Sonate; W. A. Mozart Sonate; L. van Beethoven Sonate; **Varijacije:** L. van Beethoven 6 varijacija G-dur „Nel car piu non misento“; J. Haydn Album originalnih kompozicija (izdanje Peters); S. Majkapar Varijacije na rusku temu; **Kompozicije raznih autora:** J. Slavenski Igre i pjesme sa Balkana I i II sv. (lakše); J. Kršić-D. Šišmanović Naši kompozitori za mlade pijaniste; B. Bjelinski Muzika za djecu; F. Pintarić-S.Stančić Kompozicije za klavir (izbor), Slovenske klavirske skladbe za mladinu IV i V sv.; I. Lhotka-Kalinski Mala balkanska svita i dva plesa sa otoka Krka, M. Županović Male forme za male ruke; D. Pejačević Ljubica; V. Đenader Pet kompozicija za klavir; M. Jeličanin Zbirka dječijih komada; E. Ulaga 13 otroških komada; F. Schubert Spomenar, Scherzo B dur; J. Pavčić Slovenačke narodne pjesme; F. B. Mendellsohn Pjesme bez riječi (lakše); E. Grieg Lirski komadi (izbor lakših); S. Prokofjev Muzika za djecu; C. Debussy Mali crnac; B. Bartok Za djecu II sv.; B. Bartok Mikrokosmos III i IV sv.; Bradačeva-Hrašovčeva: Veselo k cilju II i III sv., Pogumno naprej IV sv., Mladi virtuoz II sv.; Male skladbe majstora 17–19. stoljeća, IV i V sv. (izbor); A. Kasela 11 dječijih kompozicija. Kompozicije po izboru nastavnika odgovarajuće težine za V razred; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Dobra tovariša, V svezak; F. Schubert Originalne četveroručne kompozicije. Kompozicije odgovarajuće težine za V razred po izboru nastavnika

Orijentacioni plan: Tehničke vježbe: Rad na tehničkim vježbama po izboru nastavnika, ovisno o tehničkom problemu koji se obrađuje u programu. **Etide:** C. Czerny Op 299 II sv. br.11, 12, 14, 15, 17, 18, Op 299 III sv. br.22, 24, 21, 25, 27, 29, 30, 28; J. B. Cramer-H. Von Bülow I sv. br.1, 2, 4, 6, 8, 5, 10, 11, 15; H. Berens Op 61 (izbor); S. Heller Op 45 br.7, 8, 9, 10, 11; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach 12 malih preludija e mol br. 6, a mol br. 12, 6 malih preludija E dur br. 5, C dur br. 1, Dvoglasne invencije Cdur br. 1, d mol br. 4, F dur br. 8; **Sonate:** J. Haydn A dur br. 8 HOB XVI / 5 Redakcija Kršić-Šišmanović E dur br. 15 HOB XVI /13, F dur br. 6, D dur br. 9 HOB XVI /4, D dur br. 7, C dur br. 6 HOB XVI, /10 A dur br. 8 (počinje skalom); W. A. Mozart Sonata Facile, Bečke sonatine A dur br. 2, C dur br.6; L. van Beethoven Sonata g mol Op 49 br. 1 i G dur Op 49 br. 2; M. Clementi po izboru teže sonatine; **Kompozicije raznih autora:** Kompozicije bosanskohercegovačkih kompozitora po

izboru nastavnika. M. Županović Male forme za male ruke br. 6, 9, 13, 16; Bradačeva-Hrašovčeva Veselo k cilju I sv.; L. Van Beethoven II sv.; F. Schubert, T. Kirchner III sv.; A. Grečaninov, A. Goedicke, S. Heller Mladi virtuoz I sv.; F. Schubert, M. Reger, N. Čerepnjin, W. A. Mozart II sv.; D. Šostakovič; L. van Beethoven Za Elizu. Male skladbe majstora od 17–19. stoljeća, IV sv., D. Zipoli. Kompozicije odgovarajuće težine za V razred po izboru nastavnika; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Komadi odgovarajuće težine za V razred po izboru nastavnika

Minimum programa: skale: šest (tri durske, tri molske), etide: četiri komada (različitih tehničkih problema za desnu i lijevu ruku), polifone kompozicije: dva komada, sonate: jedna cijela ili dva stava iz različitih sonata ili ciklus varijacija, kompozicije stranih, domaćih autora ili četveroručna po izboru nastavnika: tri komada, čitanje s lista jednostavnijih komada: dvadeset komada.

Ispitni program: skala (obavezno molska), jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedan stav sonate (sonatni oblik), jedna kompozicija po slobodnom izboru. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- dalji rad na izrađivanju u smislu hitrine prstiju i postizanje brzine u sviranju i izdržljivosti,
- tretiranje tehničkog i muzičkog razvoja kao nerazdvojne cjeline,
- vrsta pokreta (pronacija, subinacija, rotacija, udvojene oktave nevezano),
- postizanje ritmičke stabilnosti u vezi sa tehničkom sigurnošću-poliritmija,
- upoznavanje učenika sa osnovnim pojavama o stilovima u vezi sa kompozicijama koje svira (dinamika, fraza izraz, tempo, agogika i ostali elementi interpretacije),
- upotreba istodobnog i sinkopiranog pedala (pedalizacija melodije i legato pedal),
- čitanje s lista.

Skale: Durske i molske skale sa povisilicama i snizilicama po izboru nastavnika kroz četiri oktave paralelno i u protupomaku u šesnaestinkama. Terce, sekste, decime paralelno kroz četiri oktave u šesnaestinkama. Trozvuci četveroglasno malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje kroz četiri oktave paralelno od svakog obrtaja. Dominantni i umanjeni septakord sa obrtajima četveroglasno, malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje sa obrtajima kroz četiri oktave paralelno. Učenici koji će polagati prijemni ispit za upis u srednju muzičku školu na instrumentalni - klavirski odsjek, skalu sviraju na sljedeći način:

- Durske i molske skale sa povisilicama i snizilicama po izboru nastavnika kroz četiri oktave paralelno i u protupomaku u šesnaestinkama. Terce, sekste i decime paralelno i u protupomaku kroz četiri oktave. Trozvuci četveroglasno malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje kroz četiri oktave paralelno i u protupomaku od svakog obrtaja. Dominantni i umanjeni septakord sa obrtajima četveroglasno malo razlaganje i istodobno. Veliko razlaganje paralelno i u protupomaku od svakog obrtaja. Oktave u osminama paralelno kroz dvije oktave. Kromatska skala kroz četiri oktave.

Literatura: Tehničke vježbe: H. Herz: Tonalitetne studije za klavir; J. Schmitt Tehničke vježbe Op16; C. L. Hanon Pijanista virtuoz; Bradačeva-Hrašovčeva Tehničke vježbe VI sv.; **Etide:** C. Czerny Op 299 III i IV sv., Op 740 I sv.; J. B. Cramer-H. von Büllow I i II sv.; H. Berens Op 61 i Op 88; A. Loeshorn Op 66 i Op 136; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach Dvoglasne invencije, Troglasne invencije (lakše); **Sonate:**

J. Haydn Sonate; W.A. Mozart Sonate; L. van Beethoven Sonate; **Kompozicije raznih autora:** I. Berkovič Male forme za male ruke; M. Logar Kompozicije za klavir II i III sv.; J. Kršić-D. Šišmanović Kompozitori za male pijaniste; J. Slavenski Igre i pjesme sa Balkana; S. Šulek Muzika za mališane; J. Kunc Mlado lišće; V. Đenader Svita za klavir. Slovenske klavirske skladbe za mladinu V i VI sv.; F. M. Mendellsohn Pjesme bez riječi; R. Schumann Spomenar; Z. Pibernik Minijature za omladinu; M. Cipra Svita za pet prstiju; N. Ludvig-Pečar Svita br.3; J. Haydn Mađarski rondo; M. Glinka Varijacije J. Haydn Varijacije c-moll; E. Grieg Lirski komadi; F. Schubert Dva scherza; Muzički trenutak (f-mol, cis-mol); P. I. Čajkovski Godišnja doba (april, mart, oktobar, decembar); F. Chopin Dvije dječije polonaise (B-dur, g-mol), Kompozicije za mlade pijaniste; I. Kasela 11 dječijih komada; Bradačeva-Hrašovčeva Prvi uspehi IV sv. Komadi odgovarajuće težine za šesti razred po izboru nastavnika; **Kompozicije za četveroručno izvođenje:** Bradačeva-Hrašovčeva Dobra tovariša IV sv. (izbor); F. Schubert Originalne četveroručne kompozicije; W. A. Mozart Originalne četveroručne kompozicije. Komadi odgovarajuće težine za šesti razred po izboru nastavnika

Orijentacioni plan: Tehničke vježbe: Rad na tehničkim vježbama po izboru nastavnika, ovisno o tehničkom problemu koji se obrađuje u programu; **Etide:** C. Czerny Op 299 III sv. br. 21, 27, 28, 23, 24, 30; Op 299 IV sv. br. 33, 31, 38, 32, 34, 40, 39, 36; Op 740 I sv. br. 1, 3, 7, 5, 11, 12; J. L. Cramer-H. von Büllow 23, 17, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 18, 21; A. Loeschhorn Op 66 br.11, 15, 17, 24, 26; H. Berens Op 61 II sv. br.15, 16, 21, 19; **Polifone kompozicije:** J. S. Bach Dvoglasne invencije c mol br. 2, e mol br. 7, f mol br. 9, G dur br. 10, a mol br. 13, B dur br. 14, h mol br. 1, Troglasne invencije E dur br. 6, h mol br. 15; **Sonate:** J. Haydn E dur br. 15 HOB XVI /13, F dur br. 38 HOB XVI / 23, G, dur br. 42 HOB XVI / 27, D dur br. 50 HOB XVI / 37, e mol br. 53 HOB XVI / 34; L. van Beethoven Op 79 (za napredne učenike), Op 49 br. 1, g mol; W. A. Mozart G dur KW 283, C dur KW 330, F dur KW 280, D dur KW 311, B dur KW 333; **Kompozicije raznih autora:** Bradačeva-Hrašovčeva Male skladbe majstora 17–19. stoljeća po izboru nastavnika, Prvi uspehi IV sv.; A. Goedicke, F. Schubert; Mladi virtuoz: F. B. Mendellsohn, D. Šostakovič

Minimum programa: skale: dvanaest (šest durskih, šest molskih), etide: četiri komada, polifone kompozicije: dva komada, sonate: jedna cijela ili dva stava iz različitih sonata ili ciklus varijacija, kompozicije stranih, domaćih autora ili četveroručna po izboru nastavnika: 2 komada.

Ispitni program: jedna skala (obavezno molska), jedna etida, jedna polifona kompozicija, jedan stav sonate (sonatni oblik), jedna kompozicija po slobodnom izboru. Učenici koji će polagati prijemni ispit za upis u srednju muzičku školu na instrumentalni – klavirski odsjek, na ispitu sviraju cijelu sonatu. Ispitni program se izvodi napamet.

MINIMUM PROGRAMA ZA TALENTIRANE UČENIKE

II RAZRED: Skale: Sve durske, kao i molske a, e, d i g mol; Etide: deset komada; Polifone kompozicije: jedan komad; Sonatine: jedna cijela i jedan stav iz druge sonatine.

III RAZRED: Skale: sve durske i molske; Etide: deset komada; Polifone kompozicije: četiri komada; Sonatine: dvije cijele sonatine.

IV RAZRED: Skale: Sve durske i molske; Etide: deset komada; Polifone kompozicije: četiri komada; Sonatine: dvije cijele sonatine.

V RAZRED: Skale: sve durske i molske; Etide: osam komada; Polifone kompozicije: tri komada; Sonate: jedna cijela sonata i jedan stav iz druge sonate.

VI RAZRED: Skale: sve durske i molske; Etide: šest komada; Polifone kompozicije: četiri komada; Sonate: jedna cijela i jedan stav različitog tempa iz druge sonate.

Literatura: ETIDE: Rad na etidama od I-VI razreda služi za razvoj tehnike, iako sadrže sve kvalitete muzičkog djela. U radu na etidama treba razvijati sve muzičke elemente (ritmičku preciznost, tempo, ton, dinamiku, memoriju i interpretaciju). Predloženi izbor etida izgrađuje klavirsku tehniku i doprinosi razvoju muzikalnosti učenika; **I. B. Duvernoy: Etide Op 176:** U I i II razredu klavira tretiraju različite ritmičke i tehničke probleme u raznim tonalitetima (trozvuk, obrtaje trozvuka, dvohvate, protupomaci i razne vrste udara); **H. Lemoine: Etide Op 37:** Po formi ove etide su dvodjelne i trodjelne i tretiraju različite probleme (sviranje akorada, pasaža, triola, artikulacija, zadržani tonov, dvohvati itd). Pošto se u II razredu sviraju i Duvernoy i Lemoine etide, a mnogobrojne su, treba nastojati Lemoine etide prelaziti više, jer su teže i korisnije i to birati pisane u molu, jer se u drugoj godini učenik upoznaje sa molskim skalama. Posljednje etide iz zbirke Lemoine mogu se svirati na početku III razreda; **C. Czerny: Etide Op 849:** Ove etide predstavljaju veći korak u razvoju klavirske tehnike i zahtijevaju obimniji rad. Obrađuju dinamičke nijanse i bogatstvo tehničke problematike; **H. Bertini: Etide Op 100:** Kao dodatak zbirci Czerny Op 849, preporučuje se ova zbirka, odakle se koriste etide za lijevu ruku, za staccato i za triole kojih nema u Czernyu. Također obrađuju problem ritmičke preciznosti; **H. Berens: Etide Op 61, I i II sv.:** Etide Berens su pomoćna Literatura za IV razred uz Czerny Op 299. Razvijaju tehniku lijeve ruke sa problemima koje Czerny ne obrađuje. Pored nizanja tonova u skali i raznih tehničkih rješenja, karakteristični su završeci pojedinih dijelova etida u obliku velikog razlaganja, što zahtijeva razne varijante u izvježbavanju. U kombiniranju Berensa i Czernya, prvo se svira I sv. Berensa, zatim I sv. Czernya, te II sv. Berensa uz II sv. Czernya; **C. Czerny: Etide Op 299:** Zbirka spada u red instruktivnih djela neophodnih za izgradnju klavirske tehnike. Ova zbirka zajedno sa zbirkom Op 740 predstavlja bazu za uspješno razvijanje u pogledu brzine kretanja, izdržljivosti, spretnosti, dinamičkog uobličavanja i slično; **C. Czerny: Etide Op 740:** Ova zbirka je produžetak Op 299. Podijeljena je u šest svezaka i služi za dalji razvoj klavirske tehnike. U ovoj zbirci se tretiraju najraznovrsniji načini sviranja kao: rad ruku u raznim pravcima i položajima po klavijaturi i sa raznim dinamičkim nijansama. U radu se primjenjuju mnoge modifikacije: rad na grupama tonova, uzlazne sekvence u dinamičkom porastu i primjenjivanje raznih vrsta artikulacije u cilju obrađivanja tehničkih problema; **J. B. Cramer- H. von Bülow: Etide:** Ove etide imaju veliku ulogu kod usavršavanja klavirske tehnike. Zbirka ima 60 etida koje je Bülow sabrao iz mnogih Cramerovih kompozicija i svrstao ih u četiri svezka. Vrijednost ovih etida je u usavršavanju tehnike do virtuoziteta. Etide su konstruktivne, sadržajne i materija je složenija. Obrađuju najraznovrsnije tehničke probleme kao što su: tehnika prstiju, pasaži u desnoj i lijevoj ruci u raznim pravcima i formacijama, obrada raznih ukrasa, skokovi, tehnika udvojenih tonova, rotacija i polurotacija, razne vrste tušea; **POLIFONIJA:** Sviranje polifonih kompozicija predstavlja vrlo značajan rad u klavirskoj nastavi, jer služi kao sredstvo za razvoj tehnike i kao odličan osnov za razvitak muzikalnosti. U II razredu sviraju se pripremne vježbe za polifoniju, kao i kratke kompozicije Bacha i Händela. U III razredu sviraju se Bachove „**Male kompozicije**“. Složenije polifone forme su Bachovi „**Mali preludiji**“. Kompozicije su pisane do četiri predznaka. Od ukrasa se pojavljuju mordent, praltriler i grupeto. Kompozicije se dijele na dvije zbirke **12 i 6 malih preludija**; **J. S. Bach: Dvoglasne invencije:** Invencije sadrže ljepotu i složenost polifonog sviranja. Invencija je kontrapunktski oblik rađen na kanonski način, a građena na temi, sekvenci, inverziji, imitaciji i slično. Najbolje suvremene redakcije su: Mugellini, Busoni; **J. S. Bach:**

Troglasne invencije: Invencije zahtijevaju tehničku izvođačku zrelost učenika sa stečenim pojmovima o savladavanju polifonije. Grade se na raznim kontrapunktskim vještinama: diminuciji, augmentaciji, inverziji i orgelpunktu; **SONATINE I SONATE:** Sa sonatinama učenik se susreće u II razredu, napredniji učenici već u I razredu. Rad na sonatinama i sonatama podrazumijeva primjenu svih disciplina uz pravilno tumačenje teksta, ritma, prstoreda i ornamentike. Kako su uključene sonatine i sonate od Wanhala do Beethovena; radi se uglavnom o sonatama predklasičnog i klasičnog stila.

Čitanje s lista: Da bi se postigla povezanost vizuelno motornih elemenata, treba navići učenika da mnogo svira s lista i to nepoznat materijal koji po težini odgovara stupnju njegovog snalaženja na klaviru. Njegovanjem „prima vista“ čitanja postiže se lakoća i brzina u čitanju. Jedan od mnogobrojnih načina čitanja s lista je sviranje četveroručno, a ovaj vid skupnog muziciranja učenici veoma vole. Predložena Literatura u orijentacionom planu je razvrstana prema težini i zahtjevima u određenom razredu, što predstavlja smjernicu nastavniku u radu sa učenicima. A nastavniku je ostavljena sloboda u izboru dodatne literature koja odgovara težini i zahtjevima u određenom razredu, što mu omogućava još kreativniji i interesantniji rad sa učenicima.

Način polaganja prijemnog ispita: Na prijemnom ispitu za utvrđivanje muzičkih sklonosti provjerava se muzikalnost, muzička memorija, osjećaj za ritam, kao i psihofizička sposobnost djeteta. Prijemni ispit se obavlja pred komisijom koju imenuje nastavničko vijeće škole. Vrijeme i način polaganja prijemnog ispita utvrđuje poseban pravilnik.

Uputstvo za realizaciju programa:

Individualni praktični rad. Nastava se realizira kroz praktičnu nastavu uz teoretska tumačenja i uputstva uz konstantnu korelaciju sa solfeggiom, teorijom muzike i skupnim muziciranjem (kamerna muzika, hor).

Nastava klavira, zbog svoje specifičnosti izvodi se individualno, te je neophodno voditi računa o principima individualnog prilaganja učeniku. Rad nastavnika treba da počiva na metodi objašnjavanja, pokazivanja i zvučnog prikaza, a nikako na metodi predavanja. U radu nastavnika treba postaviti dvije smjernice: detaljan rad sa ciljem visokog nivoa nastave i obrađivanje učenika u smislu isticanja elemenata širokog razvitka njegove nadarenosti, uz upućivanje na samostalan rad.

Pošto je nastava individualna i svakom učeniku se prilazi sa tog aspekta, voditi računa o talentiranoj djeci i sa takvom djecom raditi gradivo sa većim zahtjevima (iz starijeg razreda), što će omogućiti da dijete brže napreduje. Stoga je nastavniku ostavljena sloboda u izboru literature pri radu sa talentiranim učenicima.

Pri radu ne treba ući ni u jednu disciplinu bez prethodnih vježbi. Glatko i pravilno sviranje skala, arpeggia i drugih tehničkih vježbi omogućuje pravilan prstored, rad prstiju (naročito palca), položaj dijelova šake i ruke, pa se na tome treba dugo zadržavati. Skale se smatraju kao umjetnički materijal.

IV.5.2. HARMONIKA

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave harmonike je je osposobljavanje učenika za:

- nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi,
- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će im omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine,

- podsticanje i razvoj interesovanja, sklonosti i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom.

Zadaci nastave harmonike su:

- razvoj interesa i ljubav za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
- razvijati čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
- postepen razvoj izvođačkih sposobnosti za shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
- formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva,
- razvoj estetske kulture i podizanja nivoa opće lične kulture učenika,
- upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvijati osjećaj ljubavi i privrženosti svojoj domovini,
- osposobljavanje za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi,
- osposobljavanje za aktivno učešće u muzičkom životu (profesionalni muzičari i muzički kvalifikovana publika).

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje učenika s instrumentom i njegovim svojstvima kroz pjesmu i sviranje,
- postavljanje harmonike, postavka desne i lijeve ruke i prstiju, upoznavanje pokreta, vježbe za opuštanje,
- mijeh i rad s mijehom: vježbe iz škole za klavirsku harmoniku (autor po izboru nastavnika),
- opismenjavanje u violinskom ključu (prva oktava) i u bas ključu (mala oktava),
- upoznavanje vrijednosti nota i pauza: cijela nota, polovinka, četvrtinka i osminka,
- vrste takta: 4/4, 2/4, 3/4,
- pojam predtakta,
- postavka legata, tenuta, portata i stakata isključivo prstom,
- formiranje i prekidanje tona (prstom i mijehom),
- upoznavanje diskanta (g-c3) sljedećim načinima:
  - promjenom položaja ruke
  - širenjem i skupljanjem šake
  - promjenom prsta na istoj dirci (bez prekida i sa prekidom tona)
  - podmetanjem i prebacivanjem prsta
- obraditi osnovne basove: C, G, D i F, pomoćne (tercne): E, H i A; akordske-dur basove: C dur, G dur i F dur po mogućnosti sa upotrebom sva četiri prsta,
- upoznavanje sa dinamičkim oznakama: p, mf, f, cresc. i decresc.,
- oznake za tempo: andante, moderato, allegretto i ritardando;
- intervali od prime do oktave,
- upotreba registara: osmostponi (8') tzv. osnovni registar i tzv. dvoglasni tremolo

- registar (8'+8°) na polovinskoj i četvrtinskoj pauzi uz fiksiran prstomet,
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima nastavnog plana i programa.

Skale: Durske skale: C dur skala i G dur skala kroz jednu oktavu paralelno, razloženi trozvuk sa obrtajima (malo razlaganje)

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, I sveska; Z. Rakić Harmonika br. 1; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, I sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, I sveska; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur–mol; M. Baračkov Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, I sveska; V. Odak-Jembrih Čudesni svijet harmonike br. 1

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 60 tehničkih vježbi, 1 etidu i 5 komada. Od toga najmanje jednu skalu, jednu etidu i dva komada u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedan komada. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- u cilju savladavanja osnovnih elemenata analize muzičkih oblika učenik treba da
- upozna motiv, frazu, rečenicu i malu dvodjelnu pjesmu,
- jednostavnija melodijska kretanja u diskantu i basu (naizmjenično) treba da posluže kao priprema za polifoniju i povezivanje terci s zajedničkim tonom,
- tehničko napredovanje lijeve ruke uz postepeno uvođenje akordskog-moll basa,
- ukrštanje basova uz upotrebu sva četiri prsta,
- obrada novih vrsta takta: 3/8, 6/8, 2/2 i 3/2,
- notne vrijednosti: šesnaestinka, osminka s tačkom, triola i njihove kombinacije s četvrtinkom i osminkom,
- diferenciranje melodije od pratnje u interpretaciji,
- uvođenje troglasnih akorada u diskantu,
- proširenje dinamičkih oznaka: pp, mp, mf i ff te uvođenje dinamike kontrasta,
- preciznija primjena savladanih vrsta udara: legata, tenuta, portata i stakata zatim stakato uz primjenu mijeha,
- upotreba akcenta uz primjenu mijeha i zaustavljanje tona mijehom,
- primjena registara: šesnaestostopni (16') tzv. duboki registar i njegove kombinacije sa osmostopnim (8') tzv. osnovnim registrom. Šesnaestostopni registar upotrebljavati više na polovinskim i četvrtinskim pauzama uz fiksiran prstomet, a osmostopni i tremolo registar na osminkskoj pauzi,
- sviranje prima vista na nivou I razreda,
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima nastavnog plana i programa.

Skale: Durske skale: C dur, G dur, D dur, F dur, B dur kroz jednu oktavu paralelno, razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (malo razlaganje); a mol skala kroz jednu oktavu paralelno, razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (malo razlaganje)

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, II sveska; Z. Rakić Harmonika br. 2; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, I i II sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, II sveska; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur–mol; M. Baračkov Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, I sveska; L. Međeri Izbor kompozicija za harmoniku, II i III razred; R. Ristić Bajke za

harmoniku br. 1; F. Krieg Vježbe za mijeh; V. Odak -Jembrih Čudeni svijet harmonike br. 2

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 20 tehničkih vježbi, 10 etida i 5 komada. Od toga najmanje jednu dursku i jednu mollsku skalu, dvije etide i tri komada u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedan komada. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- u cilju savladavanja osnovnih elemenata analize muzičkih oblika učenik treba da upozna dvodjelnu i trodjelnu pjesmu na bazi odgovarajuće literature, detaljnija analiza oblika djela koja se obrađuju,
- preciznija primjena pravilnog vođenja mijeha kroz osnovne elemente muzičkog izražavanja,
- formiranje i prekidanje tona mijehom na različitim notnim vrijednostima,
- rad na usavršavanju akcenata (sve kombinacije),
- usavršavanje dvohvata sa složenim prstometom,
- rad na repetaciji tona desnom i lijevom rukom,
- upoznavanje sa ukrasima: predudar, pratriler, mordent, grupeto, triler,
- složenije kombinacije solo basova sa akordskim (dur-moll), postavka dominantnog septakorda (D7) u basu,
- primjena triole u kombinaciji sa osminama,
- postavka sinkopa,
- primjena šireg dinamičkog nijansiranja, isticanje melodije, diferenciranje desne i lijeve ruke,
- upotreba raspoloživih registara bez pauza uz fiksiran prstomet (ako se u notnom tekstu vrši transkripcija za oktavu više vršiti je na osminskoj pauzi ili na kraju fraze),
- postavka oktava u diskantu (melodijski i harmonijski),
- sviranje prima vista na nivou II razreda,
- obraditi najmanje dvije barokne kompozicije,
- upoznavanje i sviranje jednostavnih cikličnih oblika (sonatina, svita),
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima nastavnog plana i programa.

Skale: Durske skale i njihove mollske paralele do 2 predznaka kroz dvije oktave paralelno, razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (malo razlaganje);

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, III sveska; Z. Rakić Harmonika br. 3; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, II i III sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, III i IV sveska; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur mol, Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, II sveska; L. Međeri Izbor kompozicija za harmoniku, III i IV razred; R. Ristić Bajke za harmoniku br. 1; F. Krieg Vježbe za mijeh; Vjera Odak-Jembrih Čudesni svijet harmonike br. 3

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 8 etida, 4 komada, 2 barokne kompozicije i po mogućnosti 1 lakšu cikličnu formu. Od toga

najmanje jednu dursku i jednu mollsku skalu, dvije etide, dva komada i jednu baroknu kompoziciju u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedna barokna kompozicija, jedan komada. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sistematski rad na analizi oblika kompozicija iz predviđenog plana i programa (oblik pjesme, tema sa varijacijama, ciklični oblici: sonatina, svita; obrada baroknog stila i oblika, uvod u polifoni stil i oblike),
- daljnje tehničko razvijanje desne i lijeve ruke,
- upotreba svih raspoloživih registara bez pauze uz fiksiran prstomet i uključivanje registara istovremeno sa pritiskom tona,
- upoznavanje sa svim solo i akordskim basovima (adekvatno ljestvicama) izuzev umanjenog septakorda, skokovi u basu sa orijentacijom,
- sviranje prima vista na nivou III razreda,
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima Nastavnog plana i programa.

Skale: Durske skale i njihove mollske paralele do 3 predznaka kroz dvije oktave, paralelno i suprotno kretanje, prošireni razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (malo razlaganje)

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; Z. Rakić Harmonika br. 4; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, V i VI sveska; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur–mol; M. Baračkov Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, II sveska; L. Međeri Izbor kompozicija za harmoniku, III i IV razred, Polifonija; J. S. Bach Male kompozicije (u transkripciji); J. S. Bach Mali preludiji (u transkripciji); E. L. Knorr Svita u starom stilu; R. Ristić Bajke za harmoniku br. 1; F. Krieg Vježbe za mijeh; V. Odak-Jembrih Čudesni svijet harmonike br. 4

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 8 etida, 4 komada, 2-4 barokne kompozicije, 1 ciklični oblik. Od toga najmanje jednu dursku i jednu mollsku skalu, dvije etide, dva komada, jednu baroknu kompoziciju i jedan ciklični oblik u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida, jedna barokna kompozicija, jedan stav cikličnog oblika. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sistematski rad na analizi oblika kompozicija iz predviđenog plana i programa (tema sa varijacijama, ciklični oblici: sonatina, svita; polifoni oblici: invencija, preludij, fuga),
- daljnji rad na savladavanju i usavršavanju tehničkih elemenata (tehnika skokova i ukrasa u basu, sve vrste ukrasa u diskantu, repeticija tona u diskantu i basu, dvohvati, akordi u diskantu, usavršavanje pokreta mijehom: tremollando),
- punktirani ritam,
- hromatika,
- obraditi složeni takt: 5/8, 7/8,

- upućivanje učenika u samostalnost u pogledu primjene prstoreda i drugih elemenata, kao i osposobljavanje učenika da sam sagleda teškoće i način da ih riješi,
- sviranje prima vista na nivou III i IV razreda,
- upoznavanje sa kamernom muzikom i učešće u kamernom muziciranju: duet, trio, kvartet,
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima Nastavnog plana i programa, u složenijim ritmovima.

Skale: Durske skale i njihove molske paralele do 3 predznaka kroz dvije oktave, paralelno i suprotno kretanje, prošireni razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (veliko razlaganje), oktave simultano i lomljeno, dominantni septakord (malo razlaganje).

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; V. Vuković Terzić Izbor kompozicija za klavirsku harmoniku; Z. Rakić Harmonika br. 4 i 5; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, VII i VIII sveska; L. Castiglione Praktische etüde für harmonika; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur–mol, Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, III sveska; L. Međeri Izbor kompozicija za harmoniku, V i VI razred, Polifonija; J. S. Bach Mali preludiji (u transkripciji); R. Ristić Bajke za harmoniku br. 1; F. Krieg Vježbe za mijeh; V. Odak-Jembrih Čudesni svijet harmonike br. 5; Z. Vukosavljev Izbor kompozicija za harmoniku za V i VI razred, sv. I

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 6 etida (od kojih najmanje 3 etide s razvijanjem melodije u basu), 4 komada (originalna ili transkribovana), 2 dvoglasne i 1 troglasnu polifonu kompoziciju, 2 ciklična oblika. Od toga najmanje jednu dursku i jednu mollsku skalau, dvije etide, dva komada, jedan polifoni i jedan ciklični oblik u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna skala, jedna etida (kombinacija tehnike u diskantu i basu), jedna polifona kompozicija, jedna barokna kompozicija, jedan ciklični oblik (najmanje 3 stava), tema sa varijacijama, jedna komad. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sistematski rad na analizi oblika kompozicija iz predviđenog plana i programa
- (tema sa varijacijama, ciklični oblici: sonatina, sonata, svita; polifoni oblici: invencija, preludij, fuga),
- daljnji rad na savladavanju i usavršavanju tehničkih elemenata (tehnika skokova i ukrasa u basu, sve vrste ukrasa u diskantu, repeticija tona u diskantu i basu, dvohvati, akordi u diskantu, usavršavanje pokreta mijehom: tremollando, vibrato mijehom),
- rad na daljnjem usavršavanju tehničkih elemenata, ravnomjerno desne i lijeve ruke,
- učenik treba da savjesno primjenjuje artikulaciju, mijeh, dinamiku i registre,
- posebnu pažnju posvetiti komplikovanim kombinacijama ritma i povećanju tempa;
- upoznavanje s umanjenim septakordom (U7) u basu,
- upućivanje učenika u samostalnost u pogledu primjene prstoreda i drugih elemenata, kao i osposobljavanje učenika da sam sagleda teškoće i način da ih riješi,

- sviranje prima vista na nivou IV i V razreda,
- upoznavanje sa kamernom muzikom i učešće u kamernom muziciranju: duet, trio, kvartet,
- obrada bosansko-hercegovačkih narodnih pjesama i igara u skladu sa zahtjevima Nastavnog plana i programa, u složenijim ritmovima.

Skale: Durske skale i njihove mollske paralele do 5 predznaka kroz dvije oktave, paralelno i suprotno kretanje, oktave simultane i lomljene, prošireni razloženi i istovremeni trozvuk sa obrtajima (veliko razlaganje), dominantni septakord - veliko razlaganje, umanjeni septakord veliko razlaganje;

Literatura: V. Vuković Terzić Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; V. Vuković Terzić Izbor kompozicija za klavirsku harmoniku; Z. Rakić Harmonika br. 5 i 6; A. Fakin Škola za klavirsku harmoniku, IV sveska; Lj. Micić Zbirka etida i odabranih kompozicija, IX i X sveska; L. Castiglione Praktische etüde für harmonika; M. Baračkov Sistem skala za klavirsku harmoniku dur–mol, Odabrane solističke kompozicije za harmoniku, III sveska; L. Međeri Izbor kompozicija za harmoniku, V i VI razred; L. Međeri Polifonija; J. S. Bach Mali preludiji (u transkripciji); R. Ristić Bajke za harmoniku br. 1; F. Krieg Vježbe za mijeh; V. Odak-Jembrih Čudesni svijet harmonike br. 6; Z. Vukosavljev Izbor kompozicija za harmoniku za V i VI razred sv. II

Napomena: U toku školske godine učenik treba da savlada samo odgovarajuće vježbe navedenih ili sličnih škola, prema utvrđenim zahtjevima i to: najmanje 6 etida (od kojih najmanje 3 etide s razvijanjem melodije u basu i po mogućnosti 2 koncertne etide), 4 komada (originalna ili transkribovana), 2 polifone kompozicije sa većim tehničkim zahtjevima, 2 ciklična oblika. Od toga najmanje jednu dursku i jednu mollsku skalu, dvije etide, dva komada, jedan polifoni i jedan ciklični oblik u izvedbi napamet.

Ispitni program: jedna durska i jedna mollska skala, jedna etida (kombinacija tehnike u diskantu i basu, po mogućnosti koncertna etida), jedna polifona kompozicija, jedna barokna kompozicija, jedan ciklični oblik (najmanje 3 stava) ili tema sa varijacijama, jedna komad. Ispitni program se izvodi napamet.

Uputstvo za realizaciju programa:

Nastava harmonike se, zbog svoje specifičnosti, izvodi individualno. Za uspješno savladavanje sadržaja programa potrebno je da učenici obezbijede kvalitetne i odgovarajuće instrumente, prema uzrastu učenika.

Cilj nastave izbornog predmeta jeste formiranje svjesnog, svestranog i stvaralački usmjerenog muzičara, obogaćenog umjetnički vrijednim djelima kako bosansko-hercegovačke tako i strane muzičke literature, spremnog da se aktivno uključi u muzički život društvene zajednice i da doprinese daljnjem razvoju muzičkog stvaralaštva u društvu.

Za razvoj svijesti kod učenika o potrebi za radom neophodno je da se prilikom postavljanja svakog zadatka učeniku objasni njegov značaj i uloga u razvoju njegovih vlastitih sposobnosti. Tom prilikom neophodno je imati na umu želju učenika da odmah svira, odnosno izvodi sadržaje koji ne odgovaraju njegovim izvođačkim sposobnostima. U prevazilaženju raskoraka između želja i mogućnosti učenika neophodna je izuzetna opreznost nastavnika da ne ugasi želju za radom kao i da ne dozvoli površnost u razvoju sposobnosti.

Kroz postupan razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogućiti shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu, razvijati čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja.

Pored navedene literature nastavnik može koristiti i drugu raspoloživu literaturu u skladu sa interesovanjem učenika, stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika kao i prema tehničkim zahtjevima odgovarajućeg razreda.

Svaka osnovna muzička škola u kojoj je zastupljen instrumentalni odsjek - harmonika, po mogućnosti treba da ima zastupljen i predmet skupno muziciranje - orkestar harmonika u kojem učestvuju učenici od III do VI razreda. Za ovakav oblik rada učenici se pripremaju od III razreda, izvodeći kompozicije za solo instrument, duet, trio i kvartet harmonika. Kompozicije za ovaj oblik rada odabira nastavnik.

IV.5.3. KAMERNA MUZIKA ZA HARMONIKU

MATIČNI ODSJEK PREDMETA: odsjek za harmoniku

STATUS PREDMETA: skupno muziciranje

NACIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna 3 – 9 učenika

RAZRED : IV, V i VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO : 1 (jedan)

UKUPAN BROJ ČASOVA GODIŠNJE: 34

1. Svrha i cilj predmeta

Kroz školovanje obučiti učenika o svim oblicima kamernе muzike kroz različite stilske epohe, načinu sviranja bez dirigenta. Zajedničko muziciranje dueta, tria, kvarteta u koje su uključeni učenici različitih razreda i različitih instrumenata koji kroz godine školovanja rade na izgradnji, produbljivanju i poboljšanju prakse umjetničkog nastupanja, šireći svoj repertoar i javno ga prezentujući.

1. Očekivani ishodi

Na bazi stečenog znanja očekuje se da je učenik upoznat sa srodnim instrumentima i da je u mogućnosti participirati u sličnim sastavima. Ispunjavajući predviđene zahtjeve učenik stiče neophodna iskustva i ostvaruje praksu kroz koncertnu djelatnost i takmičenja.

2. Pregled nastavnog procesa

U toku školovanja učenik se upoznaje sa ovladavanjem bitnih elemenata skupnog muziciranja (intonacija, usaglašavanje ritma, zvučna uravnoteženost, dinamičko nijansiranje, artikulacija i agogika), razvija muzički ukus i muzikalnost, razvija sposobnost interpretacije i pamćenja notnog teksta, upoznaje se sa različitom literaturom, razvija sposobnost samouvjerenog javnog nastupa sa osjećajem kolektivnog muziciranja kao i sposobnost sporazumijevanja sa članovima ansambla u različitim situacijama i uslovima na pozornici.

3. Način izvođenja nastave

Nastava se izvodi u grupama. Za svaku grupu predmetni nastavnij će utvrditi potrebno optimalno vrijeme za zajednički rad kao i kontinuitet i strukturu izvođenja nastave s napomenom da je nekada potreban i individualni rad.

Literatura: Originalne kompozicije ili transkripcije pisane za standardne i nestandardne harmonikaške ansamble po izboru nastavnika.

IV.6. DUVAČKI / PUHAČKI INSTRUMENTI

IV.6.1. FLAUTA

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave flaute je osposobljavanje učenika za:

- nastavak školovanja na instrumentalnom odsjeku srednje muzičke škole, a istovremeno i za amatersko bavljenje sviranja flaute, na nivou osnovnoškolskog znanja i iskustva,
- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine,
- podsticanje i razvoj interesovanja i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom.

Zadaci nastave flaute su:

- buđenje interesa i razvijanje ljubavi kod učenika za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja literature za flautu različitih stilskih perioda, njihove umjetničke vrijednosti i osnovnih činjenica iz biografije njihovih autora, dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
- da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvaćanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće kulture učenika,
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini, kao i svijest o značaju i potrebi zaštite kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine kao dijela kulturnog i nacionalnog identiteta ličnosti,
- usmjeravanje učenika na promatranje, pamćenje i realizaciju notnog teksta,
- razvijanje sposobnosti slušanja tonova i postizanje ritmičke stabilnosti u sviranju,
- razvijanje radnih navika i svijesti o dužnosti i odgovornosti u radu,
- sprovođenje jedinstvenog muzičkog i tehničkog razvoja učenika, osposobljavanje učenika za samostalan rad, samokontrolu i samokritiku,
- ovladavanje pravilnom tehnikom disanja,
- kontrola tona i vladanje elementima tona: kontrola intonacije, dinamika, f-p, p-f, vibrato,
- sviranje u šesnaestinama u različitim artikulacijama i ritmizacijama,
- vladanje dnevnim i tehničkim vježbama i svim skalama,
- sticanje iskustva redovnog javnog nastupanja (samostalno i u ansamblima),
- izgradnja odgovornog stava u odnosu na visok standard zahtjeva suvremene koncertne i takmičarske prakse,
- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

**PROGRAMSKI SADRŽAJI
I RAZRED****(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)****Zadaci muzičko tehničkog razvoja:**

- upoznavanje sa instrumentom,
- notne vrijednosti (pauze),
- ritmičke vježbe na glavi instrumenta,
- disanje, rad dijafragme, uloga jezika,
- pravilno držanje tijela, ruku i prstiju,
- vođenje tona, opseg od c¹ do g³,

- intonacija, slušanje,
- osnovne dinamičke i agogičke oznake.

Skale: Upoznavanje sa tonalitetima u okviru savladanog tonskog opsega, u različitim artikulacijama, u cijelim notama, polovinkama i laganim četvrtinkama.

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih): T. Tabaka Škola za flautu I dio; T. Buh / N. Tomšič Škola za flavto; M. Moyse Le debutant flautist; T. Wye Škola za flautu I dio; Taffanel-Gaubert Kompletna metoda za flautu; G. Gariboldi Prve etide za flautu. Druge slične škole; **Kompozicije uz klavir (izbor):** Buh / Tomšič Kompozicije s klavirskom pratnjom iz „Škola za flavto“. Druge slične kompozicije i dueti primjereni tom uzrastu.

Minimum programa: postaviti ton s pravilnim držanjem i disanjem, ovladati opsegom od d^1 do d^3 u cijelim notama, polovinkama, četvrtinkama i osminkama, kombinacijom škola za početnike ovladati zadanim opsegom i notnim vrijednostima, kretati se u okvirima C dura.

Ispitni program: jedna dur ljestvica s trozvukom, jedna vježba iz programa, jedna kompozicija uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- disanje, postava usnica (ambažura), pravilno držanje,
- rad na kvalitetu tona, proširenju tonskog obima i čistoj intonaciji,
- opseg od c^1 do a^3 ,
- artikulacije,
- dinamika – agogika,
- čitanje s lista,

Skale: Durske skale do dva predznaka, sa toničkim kvintakordima, u različitim artikulacijama i laganim četvrtinkama (u savladanom tonskom opsegu)

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih): T. Buh / N. Tomšič Škola za flavto; T. Tabaka Škola za flautu I dio; G. Gariboldi Easy and progressive studies; T. Way Škola za flautu II dio; M. Moyse: Flautista početnik, 3-7; Hrestomatija I: Izbor nekoliko komada uz klavirsku pratnju i druge slične škole; **Kompozicije uz pratnju klavira:** Kompozicije primjerene uzrastu učenika.

Minimum programa: kombinacijom škola predloženih za II razred ovladati literaturom s jednim predznakom, ovladati opsegom od d^1 do d^3 , izbor od desetak etida iz predloženih škola je dovoljan za II razred, a u tim okvirima izabrati i kompozicije uz pratnju klavira.

Ispitni program: jedna dur ljestvica s trozvukom, jedna etida, jedna kompozicija uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- disanje – intenzitet (vođenje) tona, postava usnica (ambažura),
- tonske vježbe,
- stabilizacija tona druge oktave i postavka treće octave, opseg od c^1 do c^4 ,
- započeti sa kontinuiranim radom na tonskim i tehničkim vježbama,
- intonacija, slušanje, štimanje instrumenta,
- čitanje s lista.

Skale: Durske i molske (prirodni, harmonijski i melodijski) skale do 3 predznaka u cijelim notama, polovinkama, četvrtinkama i osminkama, sa toničkim trozvucima, u obrtajima, u različitim atrikulacijama.

Literatura: Etide (jedne od navedenih): Moyse Flautista početnik 7 - 10 T.; Tabaka Škola za flautu II dio; Gariboldi 20 malih etida Op132, Etudes mignonnes, Op131; J. Andersen 18 malih etida Op 41; **Kompozicije za izvođenje:** E. Kohler Dueti (izbor); Devienne Mali dueti (izbor); W. Popp Lakše kompozicije (izbor); V. Bantai Album malih kompozicija. Druge slične kompozicije primjerene uzrastu, za solo flautu ili uz pratnju klavira ili drugog instrumenta.

Minimum programa: ovladati ljestvicama do 2 predznaka, opseg od c^1 do g^3 , u okvirima 2 predznaka savladati desetak etida iz predloženih škola, dueti i kompozicije uz klavir prema mogućnostima (najmanje tri).

Optimum programa: ovladati ljestvicama do 3 predznaka, opseg od c^1 do c^4 , u okvirima 2 predznaka savladati desetak etida iz predloženih škola, dueti i kompozicije uz klavir prema mogućnostima (najmanje tri).

Ispit program: (Prelaz u II stupanj osnovne škole) dur i mol (harmonijska) ljestvica sa trozvucima, jedna etida, jedna kompozicija uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- rad na kvalitetu tona i čistoj intonaciji,
- vibrato,
- ukrasi,
- hromatika (prstomet),
- dupli jezik,
- artikulacije,
- čitanje s lista,
- o stilovima u muzici.

Skale: Durske i molske skale do četiri predznaka, sa trozvucima i tercama, u svim notnim vrijednostima i artikulacijama, kroz dvije oktave;

Literatura: Etide(jedne od navedenih): M. Moyse Flautista početnik, od 10 i dalje; G. Gariboldi 20 malih etida Op132; G. Gariboldi Etudes mignonnes, Op131; G. Gariboldi 20 Etudes Chantantes Op 88; E. Kohler 15 lakših etida Op 33, I sveska. Druge slične etide; **Kompozicije za izvođenje:** G. Tihomirov: Mala koračnica V. Pop: Španska igra; C. Debussy: The Little Negro G. Faure: Berceuse, Siciliana E. Kohler: Dueti (izbor); Vivaldi, Telemann, Marcello: Lakše barokne sonate – izbor. Druge slične kompozicije primjerene uzrastu, za solo flautu ili uz pratnju klavira ili nekog drugog instrumenta.

Minimum programa: ostati u opsegu c^1 do g^3 i savladati ljestvice do 4 predznaka, savladati (izbor) desetak etida predviđenih programom u okvirima četiri predznaka, jedno lakše ciklično djelo.

Ispitni program: durska i molska (harmonijska) skala, sa trozvucima, jedna etida, jedna kompozicija ili jedan stavak ciklične kompozicije (brzi) uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sve navedeno iz četvrtog razreda,
- zahtjevniji ukrasi,
- tonske vježbe,
- disanje (dugi dah – metronom),
- artikulacije.

Skale:

Durske i molske skale do pet predznaka, sa trozvucima i tercama, u svim notnim vrijednostima, u različitim artikulacijama. Dominantni i umanjeni septakordi; Hromatika – dupli jezik.

Literatura: Edite (jedna od navedenih): M. Moyse Tehničke vježbe; G. Gariboldi Exercise Journaliers Op 89 E. Kohler 15 lakih etida Op 33, I sveska; E. Kohler Romantične etide Op 66 - izbor; J. Demersman 30 etudes melodiques, I sveska; L. Drouet 25 etida – izbor. Druge slične etid; **Kompozicije za izvođenje:** Barokne sonate Handel, Quantz, Loeillet, Veracini Telemann, Bach; W. A. Mozart Andante; M. Moyse: Sicilienne, Sarabande, Menuet E. Kohler Dueti Op 55 I i II sveska – izbor. Druge slične kompozicije primjerene uzrastu, za solo flautu ili uz pratnju klavira ili nekog drugog instrumenta.

Minimum programa: sve skale do pet predznaka i terce, opseg od c^1 do c^4 , izbor od desetak etida predviđenih programom, jedna ciklična kompozicija.

Ispitni program: durska i molska (harmonijska) skala sa trozvucima, dvije etide različitog karaktera, jedna kompozicija ili jedan stavak cikličnog djela (brzi), uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sve navedeno u IV i V razredu,
- artikulacija, tehnika,
- dinamika,
- tonske vježbe,
- agogika.

Skale: Sve durske i molske skale sa trozvucima u svim notnim vrijednostima. Dominantni i umanjeni septakordi. Terce i sekste. Različite artikulacije. Hromatika u različitim artikulacijama i s duplim jezikom.

Literatura: Etide (jedne od navedenih): G. Gariboldi 20 raspjevanih etida, Op88; E. Kohler 15 lakih etida Op 33, I sveska; E. Kohler 12 srednje teških etida Op 33, II sveska; E. Kohler Romantične etide Op 66 – izbor; L. Drouet 25 etida – izbor. Druge slične etide. **Kompozicije za izvođenje:** Blavet, Handel, Mozart, Vinci, i dr.; Sonate Vivaldi, Tartini, Gluck i drugi autori; Koncerti G. Faure: Berceuse, Siciliana, Piece; R. Guiot Rapsodija; Ph. Gaubert Balade; J. Andersen Six Morceaux de Salon; R. Schumann Romanzen, Op94; W. Pop 6 Charakterstucke, Op 471; B. Godard Allegretto, Op116; M. Logar Pastoral; E. Pesard Andalusia; C. W. Gluck Arija iz opera "Orfej". Razni dueti i druge kompozicije sličnog sadržaja i težine

Ispitni programa za učenike koji ne žele upisati instrumentalni odsjek u srednjoj muzičkoj školi: durska i molska (harmonijska) skala sa trozvucima i tercama, jedna etida, jedan stavak ciklične kompozicije (lagani i brzi) uz pratnju klavira.

Ispitni programa za učenike koji žele upisati instrumentalni odsjek u srednjoj muzičkoj školi: durska i molska (harmonijska) skala, sa trozvucima i tercama, dvije etide različitog karaktera, jedan komad, za solo flautu ili uz pratnju klavira, dva stavka ciklične kompozicije (lagani i brzi) uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

Uputstvo za realizaciju programa:

Od samog početka potrebno je sa učenikom savladati pravilnu tehniku disanja i korištenje dijafragme i insistirati na racionalnom korištenju zraka kroz postavku usana. Rad na tonskim vježbama—izdržavanje tonova u notama dužeg trajanja uz pomoć kojih učenik

Pored tonskih, potrebno je raditi i tehničke vježbe, postepeno i kotinuirano od lakših i jednostavnijih ka težim i složenijim. Na taj način učenik će savladati sve tehničke elemente kod interpretacije. Bitno je vježbe izvoditi u različitim artikulacijama.

Kroz 6 razreda osnovne muzičke škole potrebno je obraditi sve durske i molske ljestvice.

U izvođenju etida i koncertnih kompozicija u svim razredima, potrebno je do kraja ih savladati tonski, tehnički i muzički.

Učenika redovno pripremati za interne i javne nastupe i nastavak škola u srednjim muzičkim školama .

IV.6.2. KLARINET

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave je osposobljavanje učenika za:

- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će im omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine,
- podsticanje i razvoj interesovanja, sklonosti i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom,
- nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

Zadaci nastave instrumenta klarineta su:

- da kod učenika razvija interesovanje i ljubav za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
- da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
- da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva,
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće lične kulture učenika,
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini,

- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje sa instrumentom, usnikom i jezičkom,
- započeti sa vježbama disanja, koje treba neprekidno kontrolirati i vježbati sa učenicom,
- pravilno držanje instrumenta i postavljanje usnika u ustima,
- održavanje instrumenta (higijena),
- durska ljestvica sa jednim predznakom (G-dur) kroz jednu oktavu.

Literatura: P. Wastall Learn as you play clarinet (od 1. do 7. lekcije); B. Brun škola za klarinet I dio (od 1. do 23. vježbe); P. Herfurth a tune a day (od 1. do 11. lekcije); J. Calmel Methode pratique (po izboru); Dječije pjesme po izboru. Školu prilagoditi učeniku odgovarajućeg uzrasta – razreda.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durska ljestvica sa jednim predznakom (F-dur) kroz jednu oktavu.

Literatura: P. Wastall Learn as you play clarinet (od 7. do 10. lekcije); B. Brun škola za klarinet I dio (od 1. do 29. vježbe); P. Herfurth A tune a day (od 12. do 19. lekcije); C. Gezenvevi 50 etida (od 1. do 22.); B. Tschaiikov Play the clarinet (od 1. do 25. vježbe); J. Calmel Methode pratique (po izboru). Dječije pjesme i plesovi po izboru. Školu prilagoditi učeniku odgovarajućeg uzrasta – razreda.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske ljestvice zaključno sa dva predznaka F dur i G dur (kroz dvije oktave),
- B dur i D dur (kroz jednu oktavu),
- skale svirati u laganim četvrtinkama – napamet,
- vježbanje dugih tonova od e malo do g².

Literatura: G. Dangain Cahier de gammes (sekunde i terce u duru do dva predznaka); B. Brun Škola za klarinet I dio (do sinkopa); L. Vlahović Naučimo svirati klarinet (do gornjeg registra do broja 54) ili J. Nocht Klarinetist početnik I dio; H. Klose Methode complete 1-er volume – 161 exercices de mecanisme (od 1 do 80). Jedan komada klaviromposlobodnom izboru za naprednije učenike.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske ljestvice zaključno sa četiri predznaka kroz dvije oktave

Literatura: G. Dangain Cahier de Games (sekunde i terce do četiri predznaka u duru); B. Brun Škola za klarinet Idio (dokraja); L. Vlahović Naučimo svirati klarinet (od 54 do 110) ili J. Nocht Klarinetist početnik I dio; H. Klose Methode complete 1-er volume – 161 exercices de mecanisme (od 81 do 161); A. Perier Le debutant clarinetiste (od 1 do

10); H. Klose, G. Dangain 30 dous faciles (10 po izboru). Dva komada s klavirom originalna ili adaptirana, po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske i molske ljestvice zaključno sa četiri predznaka kroz dvije oktave.

Literatura: G. Dangain Cahier de Gammes; (sekunde i terce u duru i molu do četiri predznaka); B. Brun Škola za klarinet II dio; L. Vlahović Naučimo svirati klarinet (od 110 do kraja) ili J. Nochta Klarinetist početnik II dio; H. Klose Methode complete 1-er volume – 633 exercise pratique et journaliers (od 1 do 302); A. Perier Le debutante clarinetiste (od 11 do 20); U. Delecluse Vingt etudes faciles (od 1 do 10); H. Klose-G. Dangain 30 dous faciles (10 po izboru); I. Intano Clarinet world – duets (po izboru). Komadi s klavirom po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sve durske i molske ljestvice. Hromatska ljestvica.

Literatura: G. Dangain Cahier de Gammes (do kraja); H. Klose Methode complete 1-er volume – 633 exercise pratique et journaliers (od 303 do 633); J. Nochta Klarinetist početnik II dio; H. Klose Exercices journaliers (10 po izboru); U. Delecluse Vingt etudes faciles (od 11 do 20); H. Klose-G. Dangain 30 dous faciles (10 po izboru); Jedan od **koncerata:** K. Stamitz Koncert br. 3 u B-duru; N. Rimski Korsakov Koncert; V. Bellini Koncert. Komadi s klavirom po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru

Napomena: Pored navedenih škola ili izbora navedenih škola nastavnik može da koristi i sva druga izdanja, s tim da težina odgovara zahtjevima nastavnog programa odgovarajućeg razreda, kao i uzrastu i sposobnosti učenika.

Komade za učenike od I do VI razreda potrebno je izvoditi uz klavirsku pratnju (korepetitora).

Minimum programa: Sve durske i molske ljestvice do četiri predznaka; G. Dangain: Cahier de Gammes (sekunde i terce do četiri predznaka); H. Klose: Methode complete 1-er volume – 161 exercices de mecanisme; B. Brun: Škola klarinet I dio ili J. Nochta: Klarinetist početnik I dio; L. Vlahović: Naučimo svirati klarinet; H. Klose: Exercices journaliers (10 po izboru); A. Perier: Le debutant clarinetist; U. Delaclude: Vingt etudes faciles (15 po izboru). Četiri komada s klavirom, uključujući jedan od koncerata.

Ispitni program od I do V razreda: skala, jedna etida iz navedenih škola, komad s klavirom (po izboru). Ispitni program se izvodi napamet.

Ispitni program za VI razred: skala, jedna etida iz navedenih škola, komad s klavirom (po izboru) ili jedan od stavaka iz predloženih koncerata. Ispitni program se izvodi napamet.

Uputstvo za realizaciju programa:

Od samog početka potrebno je sa učenikom savladati pravilnu tehniku disanja i korištenja dijafragme. Insistirati na racionalnom korištenju zraka kroz postavku usana. Rad na tonskim vježbama–izdržavanje tonova u notama dužeg trajanja uz pomoć kojih učenik treba da radi na pravilnoj i tačnoj intonaciji u svim registrima.

Pored tonskih, potrebno je raditi i tehničke vježbe, postepeno i kontinuirano od lakših i jednostavnijih ka težim i složenijim. Na taj način će učenik savladati sve tehničke elemente kod interpretacije. Bitno je vježbe izvoditi u različitim artikulacijama.

U izvođenju koncertnih kompozicija u svim razredima, potrebno je do kraja ih savladati tonski, tehnički i muzički.

Učenika redovno pripremati za interne, javne nastupe i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

IV.6.3. SAKSOFON

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave je osposobljavanje učenika za:

- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će im omogućiti uključivanje u muzički život svoje sredine,
- podsticanje i razvoj interesovanja, sklonosti i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom,
- nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

Zadaci nastave saksofona su:

- da kod učenika razvija interesovanje i ljubav za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja i izvođačkih mogućnosti učenika,
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
- da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
- da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva,
- da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće lične kulture učenika,
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini,
- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje sa instrumentom, usnikom i jezičkom
- započeti sa vježbama disanja koje treba neprekidno kontrolirati i vježbati sa učenikom
- pravilno držanje instrumenta i postavljanje usnika u ustima
- održavanje instrumenta (higijena)
- durska ljestvica kroz jednu oktavu (D dur, F dur, G dur)

Literatura: C. P. Herfurth od 1. do 17. lekcije; K. Dapper od 1. do 10. lekcije. Druge prigodne škole s tim da težina odgovara zahtjevima odgovarajućeg razreda. Komad sa klavirom po slobodnom izboru. Dječije pjesme i plesovi

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durska ljestvica kroz dvije oktave (D dur, C dur)

Literatura: C. P. Herfurth od 17. do 27. lekcije; K. Dapper od 10. do 20. lekcije; G. Lacour od 1. do 9. etude. Druge prigodne škole s tim da težina odgovara zahtjevima odgovarajućeg razreda. Komad sa klavirom po slobodnom izboru. Dječije pjesme i plesovi

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske ljestvice zaključno sa dva predznaka F dur i G dur; B dur i D dur kroz dvije oktave

Literatura: M. Mule Tabulature de la gamme chromatique nouvelle edition (izbor); H. Klose Methode complete 1-er Partie exercices de mecanisme (od 1 do 33); M. Mule 24 etudes faciles od 1 do 12. Komadi sa klavirom po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske ljestvice zaključno sa četiri predznaka kroz dvije oktave

Literatura: M. Mule Tabulature de la gamme chromatique nouvelle edition (izbor); H. Klose Methode complete 1-er Partie exercices de mecanisme (od 3 do 60); L. Blemant 20 etudes melodiques 1-er cahier od 1 do 20; M. Mule 24 etudes faciles od 15 do 24. Komadi sa klavirom po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi-po izboru.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- durske i molske ljestvice zaključno sa četiri predznaka kroz dvije oktave.

Literatura: M. Perrin Travail journalier des gammes et arpeges; H. Klose Methode complete 1-er Partie Quarante exercices (izbor); H. Klose 25 Exercices journalier od 1 do 12; H. Busser: 12 Etudes melodiques (od 1 do 6). Komadi sa klavirom po slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- sve durske i molske ljestvice. Hromatska ljestvica.

Literatura: M. Perrin Travail journalier des gammes et arpeges; H. Klose Methode complete 1-er Partie Quarante exercices (izbor); H. Klose 25 Exercices journalier od 13 do 25; H. Busser 12 Etudes melodiques (od 7 do 12). Komadi sa klavirom po

slobodnom izboru. Dječije i narodne pjesme i plesovi – po izboru

Napomena: Pored navedenih škola ili izbora navedenih škola nastavnik može da koristi i sva druga izdanja, s tim da težina odgovara zahtjevima nastavnog programa odgovarajućeg razreda, kao i uzrastu i sposobnosti učenika. Komade za učenike od I do VI razreda potrebno je izvoditi uz klavirsku pratnju (korepetitora).

Ispitni program od I do VI razreda: skala, jedna etida iz navedenih škola, komad s klavirom (po izboru). Ispitni program se izvodi napamet

Uputstvo za realizaciju programa:

Od samog početka potrebno je sa učenikom savladati pravilnu tehniku disanja i korištenja dijafragme. Insistirati na racionalnom korištenju zraka kroz postavku usana. Rad na tonskim vježbama – izdržavanje tonova u notama dužeg trajanja uz pomoć kojih učenik treba da radi na pravilnoj i tačnoj intonaciji u svim registrima.

Pored tonskih, potrebno je raditi i tehničke vježbe, postepeno i kontinuirano od lakših i jednostavnijih ka težim i složenijim. Na taj način će učenik savladati sve tehničke elemente kod interpretacije. Bitno je vježbe izvoditi u različitim artikulacijama.

U izvođenju koncertnih kompozicija u svim razredima, potrebno je do kraja ih savladati tonski, tehnički i muzički.

Učenika redovno pripremati za interne, javne nastupe i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

IV.6.4. TRUBA

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave trube je osposobljavanje učenika za:

- upoznavanje učenika (pojedinačno) sa instrumentom,
- osposobiti učenika za muzičko izražavanje kroz instrument,
- razvijati muzičke i tehničke sposobnosti sviranja na instrumentu koje će mu omogućiti eventualni nastavak muzičkog obrazovanja na višem nivou.

Zadaci nastave trube su:

- razvijanje interesa i ljubavi prema instrumentu,
- razvijanje čulne osjetljivosti i upornosti,
- razvijanje estetskih osjećaja za umjetnost,
- upoznavanje učenika sa muzičkom literaturom i različitim muzičkim stilovima,
- razvijanje muzičke memorije i osjećaja za ritam,
- razvijanje interesa i želje za solističko i skupno muziciranje.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- upoznavanje sa instrumentom,
- učenje notnih vrijednosti (pauze) ,
- disanje, rad dijafragme, usta, jezik, grlo, rebra,
- pravilno držanje tijela (ruke, prsti),
- intoniranje sa muštikom i bez,
- vođenja tona opseg (c¹ do c²).

Skale: C dur, G dur u cijelim notama, polovinkama, četvrtinkama, kroz jednu oktavu sa toničkim trozvukom.

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih): Tehnika i učenje trube, Irvine R. Bush, I poglavlje; Gerhard Sowa Početna škola za trubu; Dubravko Marković Škola za trubu I dio; John Ridgeon Brass for beginners; Alojz Strnad Škola za trubu I dio; **Kompozicije uz klavir:** G. Sowa; D. Marković Uspomene sa ljetovanja, I dio. Dueti i tria prilagođeni tom uzrastu (J. Michel).

Minimum programa: postaviti pravilno držanje i disanje, fiksirati ton u opsegu oktave od c^1 do c^2 , savladavanje notnog teksta i kretanje u osminkama, četvrtinkama, polovinkama kroz G dur i C dur.

Ispitni program: jedna durska skala s trozvukom, jedna vježba iz programa, jedna komad uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- ambažura, pravilno disanje,
- proširivanje opsega u maloj i drugoj oktavi (od fis malo do e^2),
- dinamika (crescendo-decrescendo),
- artikulacija.

Skale: Durske do četiri predznaka sa toničnim trozvukom u jednoj oktavi u polovinkama, četvrtinkama, osminkama, D dur, A dur, E dur, B dur, Es dur.

Literatura: Škole - metode (jedna od navedenih) G. Sowa Škola za trubu; D. Marković I i II dio; Hans-Joachim Krumpfer Etide za trubu I sveska; J. B. Arban Škola za trubu I dio. Druge škole slične po težini materije. **Kompozicije uz pratnju klavira:** G. Sowa; D. Marković Dueti i trija; J. Michel Dueti II dio

Minimum programa: opseg od fis malo do c^2 , deset etida po izboru iz jedne od navedenih knjiga, tri do četiri kompozicije uz pratnju klavira iz dueta.

Ispitni program: jedna durska skala s toničkim trozvukom, jedna etida, jedna kompozicija uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- proširivanje opsega iznad e^2 ,
- promjena taktova (predtakt) 6/8, 3/8, 9/8 – trodjelna mjera,
- fražiranje, dahovi (pomoćni dahovi),
- artikulacije (tenuto, markato, staccato, legato).

Skale: Durske sa snizilicama sa toničkim trozvukom u jednoj oktavi u četvrtinkama i osminkama: F dur, B dur, Es dur, As dur.

Literatura: Škole – metode (jedna ili dvije od navedenih) D. Marković II dio od 150. do 300. vježbe, Etide za trubu br. 1; H. J. Krumper od 1 do 35, Dueti br. 2; J. F. Michel; A. Strnad III razred

Minimum programa: opseg (od fis malo do e^2), deset etida po izboru, jedna od navedenih knjiga, pet kompozicija uz pratnju klavira i tri do četiri tria ili dueta.

Ispitni program: jedna durska skala sa snizilicama u jednoj oktavi sa trozvukom, jedna etida, jedna kompozicija uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- fiksiranje tona i proširivanje opsega prema mogućnosti učenika,
- oblikovanje tona,
- metrika,
- korona,
- predznaci (povisilice, snizilice, razrješilice),
- vokalizacije u rasponu od dvije oktave od fis malo do c¹.

Skale: Molske skale do četiri predznaka sa toničkim trozvukom i umanjenim septakordom u jednoj oktavi, u četvrtinkama i osminkama; a mol, e mol, h mol, fis mol, cis mol, d mol, g mol, c mol, f mol.

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih) D. Marković III sveska, zbirka kanona, dueta, trija, kvarteta; Etide za trubu – H. J. Krumpfer od 36 do 61; S. Laszlo: I sveska; A. Strnad: IV dio, legato.

Minimum programa: fiksacija tona (jezik, staccato i legato), deset etida po izboru – jedna od navedenih knjiga, dueti ili kanoni ili trija – pet do šest kompozicija

Ispitni program: jedna skala molska u jednoj oktavi sa trozvukom i umanjenim septakordom, dvije etide, jedna kompozicija uz pratnju klavira po izboru nastavnika. Ispitni program se izvodi napamet.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- čitanje s lista,
- transpozicija,
- kamerna muzika,

Skale: Durske i molske, razložene u jednoj ili dvije oktave prema sposobnostima učenika sa toničkim trozvukom i umanjenim septakordom, u četvrtinkama, osminkama i šesnaestinkama.

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih) Etide za trubu: H. J. Krumpfer od 62 do 72; J. B. Arban od 11 do 50 I dio; S. Laszlo: Škola za trubu II; D. Marković tria, dueti, kvarteti, fanfare; C. Kopprasch (etide za trubu); J. Matys: Suita; H. L. Clarke (tehničke studije za trubu)

Minimum programa: deset etida (po izboru od navedenih knjiga), dvije do tri kompozicije uz pratnju klavira ili drugog instrumenta.

Ispitni program: durska i paralelna molska ljestvica sa trozvukom i umanjenim septakordom dvije oktave, prema mogućnostima učenika, dvije etide (tehničke), koncertino ili komad uz pratnju klavira. Ispitni program se izvodi napamet.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- fražiranje i proširivanje opsega do g² ili a² jezik (dupli),
- sviranje sa sordinom (prigušivačem).

Skale: Razložene durske i molske skale u dvije oktave sa toničnim trozvukom i dominantnim septakordom, a kod molskih sa umanjenim septakordom u četvrtinkama, osminkama, šesnaestinkama.

Literatura: Škole – metode (jedna od navedenih) J. B. Arban II dio sinkope od 1 do 25; Hans – Joachim Krumpfer od 72 do 83; H. L. Clarke (tehničke studije za trubu) od 1

do 21; C. Kopprasch (etide za trubu); Alojz Strnad (etide za trubu), Colin (Lip Flexibilities vol. 1); Koncert, Končertino, Sonata, po izboru nastavnika, Tri dueta, kanoni i fanfare (zbirka)

Ispitni program: skala razložena u dvije oktave sa toničnim trozvukom i četverozvukom, razloženim tercama i dominantnim septakordom, dvije etide, jedna ciklična kompozicija uz pratnju klavira, jedan komad ili stav nekog koncerta.

Ispitni program se izvodi napamet.

Uputstvo za realizaciju programa:

Ovo su osnovne smjernice za realizaciju nastave predmeta udaraljke za šest godina školovanja. Učenik treba da upozna građu i historijat udaračkih instrumenata, te da savlada osnovne tehnike sviranja, prvenstveno na ksilofonu, dobošu i timpanima. Učenik treba da se upozna sa osnovnom muzičkom literaturom za udaračke instrumente, kao i sa načinom notacije za određene udaračke instrumente. Ukoliko učenik pokazuje izniman talenat za sviranje udaračkih instrumenata, poželjno je s njim raditi teži program od gore navedenog, te mu tako omogućiti i nastavak muzičkog školovanja usmjerenog na udaračke instrumente.

Nastava trube se zbog svoje specifičnosti izvodi individualno, za uspješno savladavanje sadržaja programa potrebno je da učenici obezbijede kvalitetne odgovarajuće instrumente prema uzrastu učenika. Cilj nastave izbornog predmeta jeste formiranje svjesnog, svestranog i stvaralački usmjerenog muzičara, obogaćenog umjetničkim vrijednim djelima, kako strane tako i domaće literature, spremnog da se aktivno uključi u muzički život društvene zajednice da doprinese daljnjem razvoju muzičkog stvaralaštva u društvu.

Za razvoj svijesti kod učenika o potrebi za radom neophodno je da se prilikom postavljanja svakog zadatka učeniku objasni njegov značaj i uloga u razvoju njegovih vlastitih sposobnosti. Tom prilikom neophodno je imati na umu želju učenika da odmah svira, odnosno izvodi sadržaje koji ne odgovaraju njegovim izvođačkim sposobnostima. U prevazilaženju između želja i mogućnosti učenika neophodna je izuzetna opreznost nastavnika da ne ugasi želju za radom kao i da ne dozvoli površnost u razvoju sposobnosti.

Kod učenika treba omogućiti shvatanje osnovnih zakona u muzičkom stvaralaštvu: razvijati čulnu osjetljivost, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz posebno korištenje odgovarajućih tehnika. Pored navedene literature nastavnik može koristiti i drugu raspoloživu literaturu u skladu sa interesovanjem i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika, kao i tehničkim zahtjevima odgovarajućeg uzrasta djeteta.

U osnovnim muzičkim školama učenici od III do VI razreda u okviru predmeta skupno muziciranje izvode kompozicije za solo instrument i klavir, duete, tria, kvartete i orkestarsko muziciranje. Nastavni plan i program za instrument trubu se realizuje u zavisnosti od mogućnosti i sposobnosti učenika.

IV.7. UDARALJKE

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave udraljki je osposobljavanje učenika za:

- nastavak školovanja na srednjoj muzičkoj školi, a istovremeno i za amatersko bavljenje sviranja na nivou osnovnoškolskog znanja i iskustva,
- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će omogućiti uključivanje u

- muzički život svoje sredine,
  - podsticanje i razvoj interesovanja i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom.
- Zadaci nastave udaraljki su:**
- da kod učenika razvija interesovanje i ljubav za solističko i skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
  - da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja,
  - da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,
  - da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva,
  - da doprinosi razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće lične kulture učenika,
  - da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini,
  - da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi, odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

PROGRAMSKI SADRŽAJI I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- osnove sviranja na membranofonim (mali bubanj) udaraljka: držanje palica, fizički zakoni proizvodnje zvuka udarcem, održavanje konstantnog tempa, kontrola ujednačene dinamike i trajanja tona,
- osnove sviranja na instrumentima Orffovog instrumentarija (triangl, marakas, def itd.).

MEMBRANOFONE UDARALJKE (MALI BUBANJ)

Vježbe: *Dobri Paliev: Metroritmički bukvar* do stranice br. 14 ili adekvatne vježbe iz drugih škola za mali bubanj. Prvo polugodište ovladati četvrtinkama u kombinaciji sa pauzama, do kraja godine zaključno do notne vrijednosti osminke s pripadajućim pauzama u parnom grupiranju – neparne grupe eventualno za naprednije.

Kompozicije: nivo zahtjeva *Dobri Paliev Vodeniča* ili *Severnjaško Horo* uz pratnju klavira.

ORFFOV INSTRUMENTARIJ

Vježbe: *Yasmin Abendroth Voggy's Kinder-Percussion 1x1* ili adekvatne vježbe iz nekih drugih udžbenika.

Ispitni program: uspješna izvedba jedne do dvije kratke vježbe iz obrađenog gradiva ili (po mogućnosti) jedne kompozicije s pratnjom.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- nastavak rada na malom bubnju i
- ovladavanju metroritmom te upoznavanje s klavijaturnim udaraljka.

MALI BUBANJ

Vježbe: *Dobri Paliev Metroritmički bukvar* od 15. do 22. stranice ili adekvatne vježbe (do zaključno notne vrijednosti šesnaestinke i pripadajućih pauza) iz drugih škola za

mali bubanj. Nastavnu godinu započeti sa neparno grupiranim osminkama. U drugom polugodištu napredniji učenici: predvježbe za tremolo (virbl) i ukrase. Kompozicije: nivo zahtjeva Dobri Paliev Na Horoto ili slično uz pratnju klavira.

KLAVIJATURNE UDARALJKE (KSILOFON)

U drugom dijelu nastavne godine početak rada na klavijaturnim udaraljka (za učenike koji zaostaju također prihvatljivo početkom treće godine učenja).

Vježbe: Morris Goldenberg Modern School for Xylophone, Marimba, Vibraphone stranice od 5. do 8., tremolo (virbl) izvoditi u šesnaestinkama; **Kompozicije:** nivo zahtjevnosti Emmanuel Sejourne Keyboards Mallets around the World / Alfonse, Volume 1, Br. 1 uz pratnju CD-a, za naprednije Dobri Paliev Stari Valcer uz pratnju klavira.

Ispitni program: uspješna izvedba jedne ritmičke vježbe i jedne kraće kompozicije sa pratnjom.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- primjetniji kvalitativni skok u tehnici te interpretaciji uz sviranje u malome udaraljkaškom ansamblu (duo ili trio),
- krajem godine: idiofoni – začetak multipercussion kompleta udaraljki.

MALI BUBANJ

Vježbe: Izbor vježbi i primjera od str. 25 do str. 65 iz Jean Geoffroy Le Sablier / Lemoine za savladavanje različitih kombinacija šesnaestinki i njihovih pauza u bržim tempima uz rješavanje problema prstometu kroz upotrebu dva tom-toma. Vježbe s rudimentalnim tremolom i predudarima u polaganom tempu; **Kompozicije:** nivo zahtjeva Dobri Paliev Marš br. 4.

KLAVIJATURNE UDARALJKE (XYLOPHONE – KSILOFON)

Učenici koji nisu započeli rad na klavijaturama prvo polugodište trebaju svladati Morris Goldenberg Modern School for Xylophone, Marimba, Vibraphone stranice od 5. do 8. Do kraja godine obraditi vježbe i/ili kompozicije nivoa zahtjevnosti Pierre Max Dubois Histoires de Percussion Vol. 1 - Vol. 2 / Billaudot za ksilofon i klavir.

Kompozicije: nivo zahtjevnosti Emmanuel Sejourne Keyboards Mallets around the World / Alfonse, Volume 1, Br. 3-4 uz pratnju CD-a.

MULTIPERCUSSION

Napredniji učenici: krajem godine kompozicije za mali bubanj s pridodanim idiofonim i/ili klavijaturnim udaraljka na nivou zahtjeva Bernard Lecoeur Jeux d'ecolier / Lemoine uz pratnju klavira.

Ispitni program: uspješna izvedba kratkog solo primjera (etide), jedne kompozicije s pratnjom te sudjelovanje u izvedbi djela za duo ili trio (eventualno izvedba iste vježbe ili kompozicije s više izvođača) uz zastupljenost udaraljki obrađenih tijekom godine. Preporučljiv izborni materijal Dobri Paliev Grupne vježbe za udaraljke (primjeri 1-15).

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- razvijanje sposobnosti sviranja u malom udaraljkaškom ansamblu,
- rudimentalna improvizacija na membranofonima,
- upoznavanje šireg udaraljkaškog instrumentarija.

MALI BUBANJ

Vježbe za usavršavanje tremolo (virbla) i predudara u polaganijim tempima. Kompozicije: nivo zahtjeva Johann Strauss (arr. J. Michael Roy) Radetsky March / Medici Music Press uz pratnju klavira.

KLAVIJATURNE UDARALJKE

Vježbe u srednjim tempima čitanja s lista na nivou Morris Goldenberg Modern School for Xylophone, Marimba, Vibraphone stranice od 9. do 14., tehničke vježbe sviranja ljestvica. Kompozicije nivoa zahtjevnosti Emmanuel Sejerne Keyboards Mallets around the World / Alfonse, Volume 1, Br. 5-7 uz pratnju CD-a ili Pierre Max Dubois Histoires de Percussion Vol. 3 – Vol. 4 / Billaudot za ksilofon i klavir.

MULTIPERCUSSION

Kratke, po mogućnosti višestavačne kompozicije na nivou zahtjeva Yvonne Desportes En Cueillant Les Lauruers / Billaudot uz pratnju klavira. Naprednije učenike upoznati sa timpanima.

Ispitni program: kratki solistički program sastavljen od dvije duže ili tri kraće kompozicije mješovito sa i bez pratnje te sudjelovanje u ansamblu udaraljki. Nivo zahtjeva Frederic Macarez Caisse Noisette 1-5. Učenici trebaju biti u stanju odsvirati obje dionice odnosno sve dionice odabrane kompozicije za ansambl udaraljki.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- raslojavanje klase i profiliranje kandidata za nastavak muzičkog obrazovanja u srednjoj muzičkoj školi,
- osnove štimanja timpana,
- za naprednije: također osnove koordinacije na proširenom drum-setu odnosno multipercussion-setu.

MALI BUBANJ

Ovladavanje tremolom (virblom) i jednostavnim ukrasima u polaganijim tempima, za naprednije učenike rudimenti u srednjim tempima.

Vježbe na nivou zahtjeva Murray Houllif More Contest Solos For the Young Snare Drummer br. 6 Snare Monsters.

Kompozicije na nivou zahtjeva Dobri Paliev Marš br. 4 ili Račenica uz pratnju klavira.

KLAVIJATURNE UDARALJKE

Vježbe: Morris Goldenberg Modern School for Xylophone, Marimba, Vibraphone stranice od 15. do 23. (zaključno sa molskim primjerima) – ljestvice i trozvuci. Učenike kojima fizička konstitucija to dopušta po mogućnosti upoznati sa drugim klavijaturnim udaraljka, na primjer sa vibrafonom. Nivo zahtjevnosti Thomas A. Brown The Vibe Player's Method lekcije od 1 do 7 u srednjem tempu. Kompozicije zahtjevnosti Emmanuel Sejerne Keyboards Mallets around the World / Alfonse, Volume 1, Br. 8-12 uz pratnju CD-a.

TIMPANI

Štimanje kvarti, kvinti te oktava na dva timpana uz tehničke vježbe za ovladavanje zakonitostima prstomete – upozoriti na potrebu razlike prema strogo pulsnom principu. Nivo zahtjevnosti etida i tehničkih vježbi: Dobri Paliev Škola za Timpane str. 7, 8, 12, 14 u polaganijem tempu.

MULTIPERCUSSION

Uvođenje u nastavu proširenog drum-seta kroz kratke kompozicije za udaraljke solo, uz pratnju ili uz mali udaraljkaški ansambl na nivou zahtjeva Percussions AUDITIONS

Promenades I-III, Mosaique / Lemoine ili Jacques Delecluse Le Petit Livre d'Anna M. Bach pour 3 Percussionistes / Leduc.

Upoznavanje sa osnovama sviranja na orijentalnim udaraljka (bendir, kudum, tarabuk itd.) kao i na afričkim i latinoameričkim udaraljka (congas, bongos, itd.).

Obrađivanje tipičnih orijentalnih, latinoameričkih i afričkih ritmova. Vježbe primjera iz nekih škola npr. Mahdi Milla Percussion Oriental i Hakim Ludin Bongos / Congas ili iz bilo kojih drugih škola.

Ispitni program: kratki solistički program sastavljen od tri kompozicije mješovito sa i bez pratnje te sudjelovanje u ansamblu udaraljki ili kamernom ansamblu.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- utvrđivanje gradiva osnovne muzičke škole
- priprema za prijemni ispit srednje muzičke škole.

MALI BUBANJ

Zakruživanje tehničke spreme uz kvalitetnije ovladavanje tremolom (virblom), ukrasima i dinamikom. Strogo držanje tempa. Minimalni zahtjevi na nivou Francois Dupin Courtes Pieces Album No. 1 primjeri od 1 do 3. Za naprednije Murray Houllif Contest Solos For the Young Snare Drummer br. 11.

KLAVIJATURNE UDARALJKE

Kompozicije na nivou zahtjevnosti Patrice Sciortino Pieces Classiques no. 1 pour instruments a clavier Sarabande / Corelli ili Valse / Schubert (jednostavnija djela velikih kompozitora prema izboru nastavnika).

TIMPANI

Štimanje tri i četiri timpana te osnove prstometna najčešćih figura na tri ili četiri timpana. Primjeri Dobri Paliev Škola za Timpane str. 77 i 78, te str. od 102 do 104.

Kompozicije na nivou zahtjeva lakših primjera velikih kompozitora na primjer *Patrice Sciortino Pieces Classiques no. 1 pour timbales*.

MULTIPERCUSSION

Kratki primjeri na nivou zahtjeva kompozicija za mali ansambl udaraljki tipa Siegfried Fink Mini Musik, a za naprednije tipa Pierre Max Dubois La Petite Batterie.

Nastavak rada na drum-setu i nastavak rada na orijentalnim, afričkim i latinoameričkim udaraljka.

Ispitni program: kratki solistički program sastavljen od tri kompozicije mješovito sa i bez pratnje na nivou zahtjeva prijemnog ispita srednje muzičke škole

Uputstvo za realizaciju programa:

Ovo su osnovne smjernice za realizaciju nastave predmeta udaraljke za šest godina školovanja. Učenik treba da upozna građu i historijat udaračkih instrumenata, te da savlada osnovne tehnike sviranja, prvenstveno na ksilofonu, dobošu i timpanima. Učenik treba da se upozna sa osnovnom muzičkom literaturom za udaračke instrumente, kao i sa načinom notacije za određene udaračke instrumente. Ukoliko učenik pokazuje izniman talenat za sviranje udaračkih instrumenata, poželjno je s njim raditi teži program od gore navedenog, te mu tako omogućiti i nastavak muzičkog školovanja usmjerenog na udaračke instrumente.

IV.8. SOLFEGGIO

STATUS PREDMETA: obavezni predmet za sve odsjeke

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupa 6 – 11 učenika

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Cilj nastave solfeggia je odgoj / obrazovanje muzičkog / muzikalnog mišljenja.

Cilj je jedinstven, iz čega proizilaze zadaci različitog usmjerenja.

Zadaci nastave solfeggia mogu biti funkcionalno-praktične, kognitivne ili odgojne prirode, a ogledaju se općenito u više smjerova:

- auditivno-senzibilni / vizuelno (grafičko)-tehnički zadaci: rad na različitim muzičkim pojavama (razvijati sposobnosti i vještine, te znanja potrebna za slušanje, zapisivanje i reprodukciju muzičkog sadržaja),
- intelektualni / emocionalni zadaci: princip uobličavanja, organizacije i reprodukcije (razvijati osjećaj i razumijevanje za muzičke elemente i pojave),
- zadaci mentalne / psihološke, estetičke prirode: stvaralački postupci na više primjenjivih nivoa; intelektualnom, osjećajnom, čulnom, i dr. (razvijati muzikalnu, senzibilnu i kreativnu osobnost putem interpretacije).

Ishodi učenja: Poznavanje i razumijevanje osnovnih intencija predmeta solfeggio u mjeri potpunog razumijevanja pređenog gradiva, sposobnost samostalnog vježbanja, razumijevanja i izvođenja primjera dosegnute težine, sposobnost auditivnog prepoznavanja i razumijevanja pređenog gradiva. Po završetku osnovne muzičke škole učenik sa prosječno ostvarenim uspjehom trebao bi biti u mogućnosti da položi prijemni ispit iz solfeggia za upis u srednju muzičku školu.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: postepeno usvajanje notnog pisma sa svim neophodnim elementima za razumijevanje: visina tona (abecedom, somizacijom), trajanje, artikulacije, dinamičke oznake, i dr.

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol, pjevanje odgovarajućih dječjih pjesmica.

Metro-ritamsko područje: osnovne jedinica trajanja/brojanja i njena podjela na dva ("ta-te"), i kombinacije, dvo, tro i četverodijelni takt.

II RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: razmaci cijelih i polustepena u skali, povisilice i snizilice.

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol, sa 1 predznakom, dječije pjesmice (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim durskim i molskim tonalitetima, jednostavniji kanoni, odgovarajući primjeri iz literature.

Metro-ritamsko područje: osnovne jedinica i njena podjela na dva, tri i četiri, i kombinacije, dvo, tro i četverodijelni takt.

III RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: povisilice, snizilice, razrješilice, upoznavanje sa pojmom interval, durski i molski kvintakord (informativno), sistem durskih i molskih ljestvica sa 2 predznaka.

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol sa 2 predznaka, dječije pjesmice (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim durskim i molskim tonalitetima, jednostavniji kanoni, dvoglas sa jednostavnijim ritamskim pokretima, odgovarajući primjeri iz literature.

Metro-ritamsko područje: osnovne jedinica i njena podjela na dva, tri i četiri, i kombinacije, dvo, tro i četverodijelni takt.

IV RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: povisilice, snizilice, razrješilice, dvostruke povisilice i snizilice, intervali – uvod, sistem durskih i molskih ljestvica do 4 predznaka, građenje kvintakorda, dominantni septakord (informativno).

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol do 4 predznakam dječije pjesmice (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim durskim i molskim tonalitetima, kanoni, dvoglas sa jednostavnijim ritamskim pokretima, odgovarajući primjeri iz literature.

Metro-ritamsko područje: podjela osnovne jedinice na dva, tri i četiri, i složenije kombinacije, promjene takta i jedinice mjere, složeni taktovi.

V RAZRED

(2 časa sedmično – 70 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: intervali i obrtaji, sistem durskih i molskih ljestvica do 6 predznaka, kvintno-kvartni krug, građenje kvintakorda, dur, mol, umanjeni i prekomjerni, dominantni septakord.

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol do 6 predznaka, primjeri iz literature (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim durskim i molskim tonalitetima, dvoglas i troglas.

Metro-ritamsko područje: podjela osnovne jedinice na dva, tri i četiri, i složenije kombinacije, šestodjelna podjela osnovne jedinice, poliritmija – uvod, promjene takta i jedinice mjere, složeni taktovi.

VI RAZRED

(2 časa sedmično – 68 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje: modulacija i alteracija, sistem durskih i molskih ljestvicado6 predznaka, kvintno-kvartni krug, durski i molski kvintakord sa obrtajima, dominantni septakord sa obrtajima.

Melodijsko područje: dur i odgovarajući mol do 6 predznaka, modulacija i alteracija – elementarno, primjeri iz literature (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim tonalitetima, dvoglas i troglas.

Metro-ritamsko područje: podjela osnovne jedinice na dva, tri i četiri, i složenije kombinacije, šestodjelna podjela osnovne jedinice, osmodjelna podjela osnovne jedinice – informativno, poliritmija.

Provjera znanja: Pismena provjera znanja se vrši kroz analitičko slušanje, meloritamski ili ritamski diktat zasebno, a na kraju drugog polugodišta sveobuhvatno u skladu sa obrađenim gradivom.

Usmena provjera znanja podrazumijeva pojedinačno izvođenje ritamskih ili meloritamskih jednoglasnih ili dvoglasnih primjera koji su u skladu sa obrađenim gradivom.

Literatura: BAŠIĆ, Elly, Sedam nota sto divota, Zagreb: Školska knjiga, 1957. GOLČIĆ, Ivan, 999 gazbenih tema iz glazbene literature za Solfeggio, HKD Sv. Jeronima, Zagreb 2001. GOLČIĆ, Ivan, Priručnici za solfeggio (I-VI), Zagreb: HKD, 1993. GOLČIĆ, Ivan, Višeglasni solfeggio, Zagreb: HKD sv. Ćirila i Metoda, 1997.

MARKOVIĆ, Adalbert, 555 izabраниh primjera za solfeggio, Zagreb: Školska knjiga, 1996. POPOVIĆ, Borivoje, Dvoglasni solfeđo, Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije, 1980. POPOVIĆ, Borivoje, Solfeđo za osnovne muzičke škole (I-VI), Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije, 1984.

Uputstvo za realizaciju programa:

Melodijsko područje zahtjeva rad na intonaciji koja se unaprjeđuje prije svih raznim postupcima upjevavanja. Ideja postupka upjevavanja polazi od činjenice i potrebe za auditivnom percepcijom i kognicijom prije bilo kakve grafike. Zvučna percepcija provodi se u trajno znanje putem faze “osvještavanja”, a osnovna i najbolja veza između ove dvije značajne faze ostvaruje se putem upjevavanja. Paralelno s upjevavanjem idu postupci razumijevanja i usvajanja notnog teksta putem različitih didaktičkih formacija. Usvojene pojmove i pojave iz oblasti melodike učenik treba biti u stanju auditivno identificirati i zapisati putem raznih oblika diktata, te s druge strane ponuđeni notni tekst prima vista izvesti glasom s razumijevanjem osnovnih elemenata. Teorijski usvojene analitičke elemente, pojmove i pojave učenik treba analitički auditivno identificirati i vokalno reproducirati. Poželjni su i primjeri iz umjetničke literature.

Solmizacija označava osnovno i najčešće sredstvo rada / postupak u oblasti melodike. Iako je solmizacija tek jedna od mogućnosti u solfeggiu, veza solmizacija – solfeggio je takva da će tretman solmizacije općenito odrediti sâm smisao solfeggia u pojedinačnom slučaju. Postupak solmizacije može biti ograničavajući faktor ukoliko senzibilnost prema solmizaciji nije odgojena do kraja, jer solmizacioni slog nije samo ime tona; on je tonalitetna, harmonijska i svaka druga funkcija koja se muzikalno osjeća.

Solmizacioni slogovi također ukazuju na karakteristiku svakog modusa, s ciljem da se oni prihvate kao način izvođenja, a ne kao teorijska konstrukcija. Stupanj skale u modusu po kojem se on razlikuje od istoimenog dura ili mola predstavlja i njegovo najkarakterističnije mjesto. Stoga je ovdje solmizacija odnos različitih funkcionalnih relacija.

U višeglasju najčešće se koriste kanoni od dvoglasnog do eventualno petoglasnog, te jednostavnije intervalske imitacije na sekundi, terci, ili kvinti. U slučaju kružnog ili zatvorenog kanona broj ponavljanja traje dok i zadnji nastupajući glas iznese temu u cjelini barem jedanput. U tom slučaju se završetak kanona planira na metrički teškom mjestu sa cjelovitim, po mogućnosti toničkim akordom. Postoje mnogi pozitivni aspekti kanonskog postupka, od onih općedgojnih kao što su kolektivni rad i zajednička odgovornost, navika slušanja drugog i komunikacija, socijalizacija, itd. do onih uskostručnih poput usvajanja čiste intonacije, tačnog ritma, odgoj polifonog ali i harmonijskog mišljenja, praćenja tempa, dinamike, odnos prema artikulaciji i dr.

Svakom načinu postavljanja dvoglasja (i višeglasja) kao relativno složenijem procesutreba da prethodi temeljito razumijevanje funkcionalnih odnosa u tonalitetu. Jednostavniji postupci koji predstavljaju psihološku, tehničku, i muzikalnu pripremu za dvoglasje i višeglasje su analitičko slušanje i identifikacija, upjevavanje, fonomimika i sl. Elementarnim načinom postavljanja dvoglasja nastoji se razvijati osjećaj horizontalnog zvučnog mišljenja. Jedan od zadataka je i stvaranje osnove za kasnije usvajanje složenog višeglasja, a upravo preko višeglasja se uspostavlja najbolja korelacija između solfeggia i drugih oblasti, harmonije i polifonije, prije svih. Svi principi postavljanja dvoglasja primjenjuju se i kod troglasja.

Metro-ritamska oblast podrazumijeva rad na ujednačenom ritamskom protoku i sezibilitetu za metriku. Postupci razumijevanja i usvajanja ritamskog teksta odvijaju se putem ritamskih slogova uz pulsaciju, taktiranje, i sl. i prolazi dvije faze: spontanu i osvještenu. Usvojene pojmove i pojave iz oblasti metro-ritma učenik treba biti u stanju

auditivno identificirati i zapisati putem raznih oblika diktata, te s druge strane ponuđeni notni tekst prima vista izvesti s razumjevanjem osnovnih elemenata.

Kako bi solfeggio dobio puni smisao postupci upjevavanja, muzičkog diktata i prima vista su veoma isprepleteni i sinkretički neodvojivi. Diktat utiče na razvoj koncentracije i proširenje memorijskog polja, razvija sposobnost analitičkog doživljavanja, itd. Kad je u pitanju obrada novog gradiva uvijek se ide prema zvučnom doživljaju, a zatim i njegovom iskazu. Time se prednost daje upjevavanju i diktatu, jer se tako svaka pojava zvučno doživi i osvijetli sa više strana, pa se ista pojava obrađuje putem prima vista.

Diktatom je potrebno potencirati što više zvučnih situacija koje se interpoliraju u primjere iz literature. Postupak prima vista je usmjeren prema osobenostima i stilskim obilježjima, omogućava sagledavanje i doživljaj formalnih cjelina, uvid u literaturu i dr. Rezultat diktata, kao i primjer za prima vista izvođenje prirodno postaju osnova za improvizaciju. Upravo je diktat zanimljiv kao model za improvizaciju jer se pri njegovom osmišljavanju mogu inkorporirati svi muzički elementi koji su u datom momentu na programu. Prilikom provođenja diktata, ponavljane fraze se doživljavaju sa svim sadržajnim muzičkim komponentama, a to stvara dobru osnovu za improviziranje.

Svi postupci su usmjereni prema zajedničkom cilju, i tek tada oni dobivaju svoj puni smisao. Međusobno se uslovljavaju i dopunjavaju. U solfeggiu je improvizacija čvrsto uvezana sa svim postupcima i sredstvima, pa u tom smislu predstavlja krovni oblik rada koji se primjenjuje uvijek i svugdje, sa jasno definiranim ciljem i zadacima, kao i metodski progresivno osmišljenim tokom. Tako će svaki novi element koji se usvaja dobiti potvrdu putem improvizacije. To omogućava njen kontinuitet, a postepeni povećavajući novo težine prihvata se nesmetano. Ovo je i naprirodniji oblik sticanja znanja, koje je u tom slučaju dugotrajnije i stabilnije. Podizanje tehničkog nivoa i nadgradnja znanja s jedne strane, i stvaralačka mašta s druge, unutar nastave stalno se kombiniraju. Na taj način se stvara naklonost za intelektualne, pa i tehničke napore

IV.9. SKUPNO MUZICIRANJE

STATUS PREDMETA: obavezni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna / kolektivna

RAZRED: III - VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 2 (dva)

Predmet skupno muziciranje pohađaju učenici III, IV, V i VI razreda osnovne muzičke škole, i to sa dva časa sedmično. U zavisnosti od zastupljenosti instrumenata, broja učenika te nastavnog kadra koji izvodi navedenu nastavu, skupno muziciranje se može izvoditi kroz sljedeće predmete: hor, orkestar ili kamerna muzika.

Cilj nastave kao specifičnog oblika muzičkog izražavanja, je formiranje usmjerenog muzičara, obogaćenog muzički vrijednim djelima domaće i strane literature, spremnog da svoje individualne sposobnosti dovede u funkciju kolektivnog rada i odgovornosti u cilju socijaliziranja i humaniziranja odnosa između muzičara.

Zadaci nastave su prvenstveno da se kod učenika razvije interesovanje i ljubav za skupno muziciranje putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature dostupne odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti svakog učenika, te da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva.

Ishodi učenja su mnogi ali oni najvažniji bi bili: sposobnost zajedničkog muziciranja u početnom repertoaru, sticanje navike slušanja umjetničke muzike, ovladavanje vještinom javnog nastupa sa dirigentom hora / orkestra, sticanje osnovnih znanja o muzičkim stilovima u izvođačkom smislu itd.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

HORSKO PJEVANJE

Ciljevi i zadaci su razvijanje sluha, muzikalnosti i smisla za zajedničko pjevanje, razvijanje elemenata pjevačke tehnike, disanja, impostacije vokala (postavljanje tona), vokalizacija (upjevavanje), dikcija, artikulacija, fraziranje i drugih elemenata interpretacije, njegovanje umjetničke horske literature domaćih i stranih autora, razvijanje estetskih osjećaja i spoznaja o muzičkim stilovima, primjena stečenih znanja iz solfeggia u praksi.

Ishodi učenja: sposobnost samostalnog izvođenja horske dionice u višeglasnom stavu, sposobnost izvođenja početnog horskog repertoara, lakših dvoglasnih i troglasnih kompozicija, sticanje navike aktivnog učestvovanja učenika na horskim probama, sticanje iskustva kroz javne nastupe i koncerte, zadovoljstvo učenika postignutim rezultatima učenja.

Literatura: (orijentaciono) za horsko pjevanje treba da sadrži kompozicije iz svih muzičkih stilova, kako bi se učenici upoznali sa osnovnim karakteristikama stila koji se obrađuje. U odabiru literature nalaze se narodne melodije u umjetničkoj obradi, dječije pjesme, kompozicije domaćih i stranih autora folklornog i umjetničkog sadržaja od jednoglasnih do četveroglasnih kompozicija, a capella, sa pratnjom klavira, drugih solističkih instrumenata, kamernih sastava ili školskih orkestara. V. Ilić Troglasne horske kompozicije starih majstora; A. Čeler Zima, Vrelo, Uspavanka; W.A. Mozart Jutarnja pjesma (iz opere Čarobna frula); L. van Beethoven Oda radosti; F. Mendelssohn Proljetna pjesma; F. Liszt Jutrnja pjesma; E. Costello Čežnja za domovinom; B. Krnic Oračeva pjesma; M. Magdalenić Mladi glazbenici; L. Djupanic Ptičija svita; D. Fio Dječiji zborovi; T. Vidošić Proljeće zove; T. Reich Male kompozicije velikih majstora; T. Reich Lakši komadi; V. Lisinski Oj talasi; Bajraktarević-Barošević Ah što volim pjesme zvuk; **Kanoni** (orijentaciono) G. Palestrina Erleuchte meine augen; M. Praetorius Audite silete; W. A. Mozart Aleluja; W. A. Mozart Morgen sang; L. van Beethoven An die freude; C. Bresgen Lachend kommt der sommer; J. Hilton To the green wood; M. Frank Da pacem domine; D. Melvil Tonport smouth; P. Attaingnant Tourdion; W. Byrd Non nobis domine; W. Gohl Gumbalaya; Scotland Loch lomond, Viva la musica, Frere Jacques; **Bosanskohercegovački autori** M. Prebanda Dječiji horovi; C. Rihtman Obrade; R. Arnautović Obrade; E. Kreso Po izboru; I. Demetar Obrade; D. Đenader Obrade; A. Horozić Obrade. Druga djela domaće horske literature i tradicionalne narodne pjesme također uključiti u program. Po slobodnom izboru nastavnika u program uvrstiti kompozicije iz novijeg doba (mjuzikl, filmska muzika, zabavna muzika, jazz, šlageri...).

ORKESTAR

Ciljevi i zadaci su formiranje navike i razvijanje smisla za skupno muziciranje, razvijanje muzičkog ukusa i ljubavi prema muzičkim ostvarenjima raznih stilskih pravaca, razvijanje osjećaja odgovornosti pojedinca kao člana kolektiva i kolektiva kao cjeline.

Ishodi učenja su: razvijanje sposobnosti zajedničkog izvođenja početnog orkestarskog repertoara, sticanje navike aktivnog i angažovanog učestvovanja učenika na orkestarskim probama, sticanje iskustva kroz javne nastupe i koncerte, sa dirigentom, zadovoljstvo učenika postignutim rezultatima učenja.

Literatura (orijentaciono): **Kamerni orkestar** (gudači, duvači) J. S. Bach Aria (transkripcija); G. F. Handel Muzika gudača; A. Corelli Sarabanda; D. Tartini Sarabanda za gudače; W. A. Mozart Mala noćna muzika; R. Schumann Sanjarenje; P. I. Čajkovski Andante cantabile iz V simf. Op 64; A. Dvoržak Slavenski ples br.10 e-

mol; A. Rubinstein Melodie; E. Grieg Dvije melodije; H. Fioko Allegro (transkripcija); Grečaninov U rano jutro, veseljak; R. Mal Divertimento za tri violine i violončelo; Miranov Muzika za djecu; Paražikov-Hadijev Dva mala preludija; Bosanskohercegovački autori A. Smajlović, G. Jakešević, V. Milošević, J. Magdić, A. Kezić, A. Horozić, i drugi prema odabiru nastavnika; **Orkestar harmonika** K. P. C. Novi Sad Zbirka partitura za orkestre harmonika; L. Mederi Originalne kompozicije i obrade; A. Horozić Fantazija za orkestar harmonika; J. Offenbach Barkarola, Orfej u podzemlju; J. Brahms Mađarski ples br. 5; F. Liszt II mađarska rapsodija; R. Schumann Sanjarenje; B. Smetana Prodana nevjesta; P. Mascagni Intermezzo (iz opere Cavalleria rusticana); C. Franck Panis angelicus; A. Bockmann Kleines konzert; T. Vidošić Mačiji pir, Tancali su vlašići, Male radosti; F. Pintarić Dudaš; A. Piazzolla Obrade; I. Szabo Muha i komarac; R. Bui Rendezvous mit Gershwin; Bosanskohercegovački autori A. Smajlović, G. Jakešević, V. Milošević, J. Magdić, A. Kezić, A. Horozić, R. Hodžić, M. Mešanović, J. Osmić, i drugi prema odabiru nastavnika; Orkestar gitara Schwertberger Obrade; Szordikowski Svita „Irski snovi“; Joplin Entertainer; Thorlaksonn Obrade popularnih tema; G. Ph. Telemann Koncert D-dur; A. Piazzolla Adios nonino; Bosanskohercegovački autori H. Skalanić, S. Belančić, V. Ivanović i drugi autori prema odabiru nastavnika. U obzir dolazi transkripcija, obrade popularnih tema, i sve što se u međuvremenu napiše a zadovoljava tehničke i umjetničke kriterije za osnovnu muzičku školu, po ocjeni stručnih recenzenata za tu literaturu.

Napomena: Pored navedenih orkestara formiraju se mješoviti ili nestandardni orkestri različitog tipa i sastava, a u skladu sa zastupljenošću instrumenata u svakoj muzičkoj školi posebno. Literatura za ove sastave su namjenski pisane kompozicije za dotični sastav, kao i prearanžirana djela domaće i strane literature uz recenziju stručnih recenzenata za tu literaturu. Orkestar se računa kao ansambl koji broji najmanje 10 (deset) članova.

KAMERNA MUZIKA

Ciljevi i zadaci su: upoznavanje vrijednih djela kamerne muzike u skladu sa tehničkim mogućnostima učenika, razvijanje smisla za zajedničko muziciranje, razvijanje samostalnosti, kreativnosti u radu i stvaranje novih navika za aktivno slušanje i prilagođavanje drugim izvođačima, upoznavanje učenika sa svim suptilnostima koje u sebi sadrži kamerna muzika (čistoća stila, harmonijska jasnoća, preciznost ritma, dinamičko nijansiranje i dr.)

Ishodi učenja su sticanje sposobnosti za zajedničko muziciranje u kamernom sastavu, sticanje osnovnog znanja o muzičkim stilovima u izvođačkom smislu, psihološko usmjeravanje učenika ka specifičnom obliku muzičkog izražavanja, sticanje iskustva kroz javne nastupe i koncerte.

Literatura za kamerno muziciranje je predložena u programima svakog instrumenta posebno. Nastavu kamernog muziciranja može izvoditi nastavnik instrumenta uz odgovarajući program i evidenciju u dnevniku. Kamerno muziciranje bi trebalo krenuti sa što mlađim uzrastom, naravno u slučaju gdje je to moguće.

Objašnjenje programa: Hor, orkestar, slušanje muzike i kamerni sastavi se formiraju od učenika iz više razreda, tj. mješovita odjeljenja. Broj i vrstu horova, orkestara i kamernih sastava škola utvrđuje godišnjim programom rada, vodeći računa da svi učenici budu obuhvaćeni nastavom skupnog muziciranja.

Rad sa horom, orkestrom, kamernim ansamblima treba da bude sistematski, kontinuiran i usmjeren ka stalnom izgrađivanju smisla za zajedničko muziciranje i osjećanje pripadnosti cjelini kroz izvođenje muzičkog djela. Da bi se to postiglo, treba izvršiti izbor muzičkih djela koja će se izvoditi u toku školske godine, a prema uzrastu i

tehničkim mogućnostima. Iz navedene literature nastavnik će odabrati djela koja najviše odgovaraju vrsti i sastavu hora, orkestra i kamernih ansambala, vršeći neophodna prilagođavanja ili transkripcije prema potrebi.

Od posebnog značaja je dobro odabran program, koji treba da bude kvalitetan i za učenike koristan i zanimljiv.

Provjera znanja iz hora, orkestra ili kamernog muzike izvodi se: individualnim ispitivanjem – svaki učenik posebno pjeva ili svira svoju dionicu ili njen dio, grupnim ispitivanjem – učenici pjevaju ili sviraju u manjim grupama (duo, tri, kvartet i sl.), te skupnom ocjenom nastupa hora, orkestra ili kamernog ansambla na nastupu.

U ocjenu učenika ulaze sljedeći aspekti: pristup radu, spremnost i priprema za čas, savladavanje notnog teksta, artikulacija, fraziranje, dinamika, interpretacija, te učešće na koncertima i nastupima kao član hora, orkestra ili kamernog ansambla.

Koncertima na kraju polugodišta ili kraja školske godine učenici prezentiraju svoj rad u toku školske godine.

Razredni, predmetni ili popravni ispit iz skupnog muziciranja se sastoji iz individualnog izvođenja gradiva koje je rađeno u toku školske godine, najmanje tri kompozicije.

Prilikom ocjenjivanja i evaluacije rada učenika obratiti posebnu pažnju na navedene segmente učeničkog rada i napretka: čitanje partituralima, odnos prema nastavi i korelacija sa drugim članovima ansambla ili orkestra, stepen samostalnosti u radu, a koji je u funkciji kolektivnog rezultata, itd.

Pripremanje učenika za skupno muziciranje treba početi što ranije. Nastavnik kamernog muziciranja treba da saraduje sa nastavnicima instrumenta, kako u izboru literature tako i u vezi sa načinom rješavanja muzičko-tehničke problematike u određenim djelima. Pomoć nastavnika je osnova uspjeha učenika u kamernom muziciranju.

Uputstvo za realizaciju programa:

Hor, orkestar, slušanje muzike i kamerni sastavi se formiraju od učenika iz više razreda, tj. mješovita odjeljenja. Broj i vrstu horova, orkestara i kamernih sastava škola utvrđuje godišnjim programom rada, vodeći računa da svi učenici budu obuhvaćeni nastavom skupnog muziciranja.

Rad sa horom, orkestrom, kamernim ansamblima treba da bude sistematski, kontinuiran i usmjeren ka stalnom izgrađivanju smisla za zajedničko muziciranje i osjećanje pripadnosti cjelini kroz izvođenje muzičkog djela. Da bi se to postiglo, treba izvršiti izbor muzičkih djela koja će se izvoditi u toku školske godine, a prema uzrastu i tehničkim mogućnostima. Iz navedene literature nastavnik će odabrati djela koja najviše odgovaraju vrsti i sastavu hora, orkestra i kamernih ansambala, vršeći neophodna prilagođavanja ili transkripcije prema potrebi.

Od posebnog značaja je dobro odabran program, koji treba da bude kvalitetan i za učenike koristan i zanimljiv.

IV.10. TEORIJA MUZIKE

STATUS PREDMETA: izborni predmet za sve odsjeke

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna

RAZRED: VI

Cilj predmeta je kroz završni razred školovanja ponoviti, objediniti, osvijestiti i učvrstiti sva teorijska znanja koja su potrebna za dalji nastavak školovanja.

Ishodi učenja: Sposobnost prepoznavanja i razumijevanja pređenog gradiva.
Po završetku osnovne muzičke škole učenik sa prosječno ostvarenim uspjehom trebao bi biti u mogućnosti da položi prijemni ispit iz oblasti Teorija muzike za upis u srednju muzičku školu.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Ljestvice: dijatonske: dur i tri vrste mola, istoimeni i paralelni tonaliteti, kvintni i kvartni krug, (ponavljanje i osvještavanje tonske građe iz prethodnih razreda solfeggia)
Intervali: po veličini: od prime do oktave, po vrsti: mali, veliki, čisti, umanjeni i povećani, po zvučnosti: konsonantni, disonantni, (obrtaji intarvala).
Akordi: kvintakordi (dur, mol, umanjeni, povećani), obrtaji durskog i molskog, dominantni septakord sa obrtajima.
Ostala građa: Pojmovi i pojave alteracija, modulacija, enharmonija, artikulacije, dinamičke oznake, oznake tempa.
Provjera znanja: Pismena i usmena provjera znanja se vrši u skladu sa obrađenim gradivom.
Literatura: Udžbenici pod nazivom (*Osnovna*) *Teorija muzike / glazbe* raznih autora.
Napomena: Premet Teorija muzike predaje nastavnik predmeta Solfeggio.

V. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA ZA OSNOVNU MUZIČKU ŠKOLU

NAZIV PREDMETA	POTREBNA STRUČNA SPREMA NASTAVNIK
VIOLINA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – violinist – profesor VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer violina najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer violina, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
VILONČELO	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – violončelist – profesor – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer violončelo najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer violončelo, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
KLAVIR	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – pijanist – profesor–VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer klavir najmanje u četverogodišnjem trajanju 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer klavir, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).

HARMONIKA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – profesor harmonike –VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer harmonika najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku Magistar – muzičkih umjetnosti, smjer harmonik, 300 ECTS, (po Bolonjskom procesu). <p>Izuzetno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavu harmonike mogu izvoditi i nastavnici sa završenim bilo kojim odsjekom na visokoškolskoj ustanovi muzičkog usmjerenja sa VII ili VI stepenom stručne spreme ako su prethodno završili harmoniku kao glavni predmet u srednjoj muzičkoj školi – samo nastavnici koji su zatečeni u stalnom radnom odnos u trajanju najmanje deset godina na ovom predmetu.
GITARA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – profesor gitare – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente i gitarum – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer gitara najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za gudačke instrumente i gitaru – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer gitara, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu). <p>Izuzetno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavu gitare mogu izvoditi i nastavnici sa završenim bilo kojim odsjekom na visokoškolskoj ustanovi muzičkog usmjerenja sa VII ili VI stepenom stručne spreme ako su prethodno završili gitaru kao glavni predmet u srednjoj muzičkoj školi –samo nastavnici koji su zatečeni u stalnom radnom odnos u trajanju najmanje deset godina na ovom predmetu.
FLAUTA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – flautist – profesor –VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer flauta najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer flauta, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
KLARINET I SAKSOFON	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – klarinetis – profesor – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer klarinet najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer klarinet, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
TRUBA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – trubač – profesor – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer truba najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS(po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za duvačke instrumente i harmoniku – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer truba, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).

UDARALJKE	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – profesor udaraljki – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke harfu i srodne instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer udaraljke najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke harfu i srodne Instrumente – Magistar muzičkih umjetnost, smjer udaraljke, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
SOLFEGGIO I MUZIČKA TEORIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija, Profesor teoretskih muzičkih predmeta – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima • Muzička akademija, Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju– Bakalaureat/Bachelor muzičke teorije i pedagogije, najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju – Magistar muzičke teorije i pedagogije, smjer solfeggio 300 – ECTS (po Bolonjskom procesu).
SKUPNO MUZICIRANJE	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija, Akademski muzičar – dirigent profesor smjer orkestarsko dirigovanje i smjer horsko dirigovanje ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za dirigovanje – Orkestarsko dirigovanje i Horsko dirigovanje Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer orkestarsko dirigovanje, najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu), • Muzička akademija, Odsjek za dirigovanje – Orkestarsko dirigovanje i Horsko dirigovanje Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetno Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer horsko dirigovanje, najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za dirigovanje – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer orkestrasko dirigovanje, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za dirigovanje – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer hosko dirigovanje, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu).
KOREPETICIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – pijanist – profesor –VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer klavir najmanje u četverogodišnjem trajanju 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer klavir, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu)

PROFIL ALTERNATIVA

Nastavu u osnovnoj muzičkoj školi može izvoditi nastavnik koji je završio muzičku akademiju sa odgovarajućim odsjekom.

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OSNOVNA BALETSKA ŠKOLA**

I. NASTAVNI PLAN I PROGRAM OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

NASTAVNI PLAN							
Redni broj	NAZIV PREDMETA	BROJ ČASOVA PO RAZREDU					
		I	II	III	IV	V	VI
1.	KLASIČNI BALET	10	10	10	10	10	10
2.	KREATIVNI PLES * HISTORIJSKE IGRE*	–	–	–	–	1	1
3.	SOLFEGGIO SA TEORIJOM MUZIKE	1	1	1	1	–	–
4.	KLAVIR	–	–	1	1	1	1
UKUPAN BROJ ČASOVA SEDMIČNO		11	11	12	12	12	12
UKUPAN BROJ PREDMETA PO RAZREDU		2	2	3	3	3	3
BROJ NASTAVNIH SEDMICA U ŠKOLSKOJ GODINI		34	35	35	35	35	34

Ostale odgojno - obrazovne aktivnosti sedmično:

1. Dodatna nastava	do 2
2. Dopunska nastava	do 2
3. Slobodne aktivnosti učenika	do 3

I.1. OBJAŠNJENJE PLANA

U osnovnoj baletskoj školi je glavni predmet Klasični balet zastupljen u nastavi od I do VI razreda po 10 časova sedmično. Od I do IV razreda učenici imaju po jedan čas sedmično nastavu iz predmeta Solfeggio sa teorijom muzike. Od III do VI razreda učenici imaju po jedan čas sedmično nastavu iz predmeta Klavir. U V razredu nastavnik po afinitetu i interesovanju učenika u klasi bira jedan od dva izborna predmeta – Kreativni ples i Historijske igre. Pohađanje nastave izbornog predmeta je obavezno. Izborni predmet se ne može mijenjati u VI razredu.

Učenici osnovne baletske škole mogu biti angažovani redovnom nastavom i drugim oblicima odgojno – obrazovnog rada najviše 14 časova sedmično, a izuzetno talentovani učenici do 15 časova sedmično. U toku jednog dana učenik može imati najviše 4 časa nastave.

Dodatna nastava se organizuje za učenike koji pokazuju izrazite sposobnosti za ples, za pripremu javnih nastupa, koncerata, javnih časova i takmičenja.

Dopunska nastava se organizuje za učenike koji pokazuju određene teškoće u procesu učenja i zbog toga ne pokazuju zadovoljavajući uspjeh.

Slobodne aktivnosti učenika podrazumijevaju učešće učenika u raznovrsnim oblicima kulturno-umjetničkog sadržaja.

---

* Kreativni ples je izborni nastavni predmet.

* Historijske igre su izborni nastavni predmet.

I.2. ORGANIZACIJA NASTAVE

U osnovnoj baletskoj školi se izvodi grupna nastava svih nastavnih predmeta osim nastave klavira.

U izvođenju nastave klasičnog baleta, pored stručnog nastavnika, angažira se i korepetitor – klavirska pratnja.

Učenici osnovne baletske škole nastavu pohađaju u dvije grupe koje se razvrstavaju prema smjenama u matičnim osnovnim školama. Svi zajedno čine klasu jednog nastavnika.

Klasa jednog nastavnika klasičnog baleta sadrži minimum 8 učenika, optimum 10 učenika, a maksimum od 12 učenika do 16 učenika.

BALETSKA KLASA			
KLASA	MINIMUM	OPTIMUM	MAKSIMUM
BROJ UČENIKA U KLASI	8	10	12 – 16

U osnovnu baletsku školu upisuju se učenici sa završenim trećim razredom osnovne, devetogodišnje škole, tj. djeca sa navršenih od 7,5 do 9 godina. Prilikom upisa u prvi razred obavezno je polaganje prijemnog ispita.

Izuzetno talentovani učenici mogu se upisati u osnovnu baletsku školu i ranije.

Prijemni ispit se polaže u majskom i avgustovskom prijemnom roku, a u skladu sa odlukom škole. Komisija za prijemne ispite sastoji se od nastavnika klasičnog baleta i drugih plesnih predmeta (dva do tri člana). Na prijemnom ispitu za osnovnu baletsku školu se kod kandidata provjeravaju fizičke predispozicije (dužina ruku, nogu i vrata, širina karlice, elastičnost mišića i ligamenata, gipkost stopala), koordinacija pokreta, tancovalnost, sluh i osjećaj za ritam.

Godišnji ispit se polaže na kraju drugog polugodišta iz glavnog predmeta – Klasični balet u svim razredima osnovne baletske škole.

Ispit za vanredne učenike se polaže iz svakog predmeta utvrđenog nastavnim planom i programom za svaki razred osnovne baletske škole.

Ispiti za brže napredovanje učenika se omogućavaju učenicima koji se ističu znanjem i sposobnošću da završe u toku jedne školske godine dva razreda. Učenik koji ubrzano napreduje godišnji ispit polaže u dva ispitna roka (u januarskom ispitnom roku polaže ispite razreda u koji je upisan, a ispite iz narednog razreda u junskom ispitnom roku).

I.3. SLOBODNE AKTIVNOSTI

Slobodne aktivnosti podrazumijevaju učešće učenika na javnim nastupima, koncertima, kulturnim manifestacijama, internim časovima, takmičenjima, u predstavama i drugim oblicima promocije i javnog predstavljanja. Ove aktivnosti istovremeno služe i za provjeru napredovanja i stečenih izvođačkih sposobnosti.

I.4. KULTURNA I JAVNA DJELATNOST

Kulturna i javna djelatnost osnovne baletske škole proizilazi iz njene društvene i kulturne uloge, afirmacije i promocije. Škola na organizovan način uvodi učenike u

javni i kulturni život uže i šire društvene sredine i organizuje saradnju sa odgovarajućim kulturnim institucijama.

Osnovna baletska škola, u saradnji sa drugim društvenim organizacijama i kulturnim institucijama, učestvuje u kulturnim i javnim djelatnostima na sljedeći način:

- organizovanjem koncerata učenika u školi i izvan nje,
- organizovanjem seminara za učenike i nastavnike,
- učestvovanjem u baletskim i drugim predstavama,
- učestvovanjem u okviru priredbi, manifestacija i prigodnih proslava u opštini, gradu, osnovnim školama i drugim javnim i kulturnim institucijama,
- učestvovanjem na snimanjima za televizijske kuće,
- učestvovanjem na susretima, festivalima i takmičenjima,
- razmjenom koncerata sa drugim školama u zemlji i inostranstvu.

II. NASTAVNI PROGRAM

CILJ I ZADACI

Cilj nastave osnovnog baletskog odgoja i obrazovanja je svestrano upoznavanje učenika sa umjetničkim plesom, njegovanje estetske kulture, usmjeravanje ka kreativnosti, amatersko i profesionalno bavljenje plesom.

Zadaci nastave su:

- stručnim pedagoškim vođenjem razvijati kod učenika njihovu prirodnu nadarenost i ljubav prema plesu, usmjeravajući ih ka profesionalnom opredjeljenju;
- razvijati, njegovati i podsticati interese, pozitivne stavove, navike i potrebe kod učenika za izrazom kroz ples i pokret;
- osposobljavati učenike za stvaralačko izvođenje plesne tehnike;
- odgojno - obrazovnim procesom pripremiti učenike za profesionalnu orijentaciju, kao i za amatersko bavljenje plesom;
- razvijati socijalizaciju, istrajnost i samodisciplinu te podizati učenikovo samopouzdanje;
- razvijati senzo-motorne funkcije kod učenika kroz upoznavanje sa mehanikom tijela kao instrumentom izražavanja pokretom i osposobljavati ga za bolje snalaženje u prostoru;
- stalnim vježbanjem učenike podsticati u usvajanju estetske kulture pokreta, koja sa duhovnom komponentom utiče na razvoj njihove kreativnosti i širine izražavanja plesom, pokretom i emocijama;
- osim razvijanja plesnosti i osjećaja za ritam, oživljavati i latentne sposobnosti svakog učenika;
- očuvati i razvijati baletsku i plesnu umjetnost kroz pedagoški rad;
- promovisati baletsku umjetnost putem javnih nastupima i drugih oblika prezentacije i promicije.

ISHODI UČENJA

Praktični ishodi: prepoznavanje pređenih baletskih i plesnih elemenata, tjelesna interpretacija pređenih baletskih i plesnih elemenata, razumijevanje tijela u prostoru, razvoj plesnosti, razvoj potrebnih fizičkih sposobnosti, razvoj fleksibilnosti tijela, sposobnost govornog ili pisanog objašnjavanja stečenog znanja, priprema za ostatak školovanja;

Teorijski ishodi: razumijevanje baletske terminologije, aktivna upotreba baletske terminologije, prepoznavanje kvalitetne plesne umjetnosti, priprema za ostatak školovanja;

Generički ishodi: kritičko razumijevanje plesne umjetnosti, samostalnost u razumijevanju baletskih elemenata, svijest o tijelu, svijest o prostoru i kretanja tijela u njemu;

Način ocjenjivanja: provjera znanja učenika vrši se putem ocjenjivanja od strane predmetnog nastavnika i stručne komisije na ispitima. Predmetni nastavnici ocjenjuju učenike tokom cijele školske godine, a na kraju drugog polugodišta učenici pred tročlanom komisijom polažu godišnji ispit iz glavnog nastavnog predmeta – Klasični balet. Učenici na godišnjem ispitu prezentuju elemente iz nastavnog programa razreda koji pohađaju uz klavirsku pratnju.

III. NASTAVNI PROGRAMI PO PREDMETIMA

III.1. KLASIČNI BALET

STATUS PREDMETA: glavni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna

RAZRED: I – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 10 (deset)

PROGRAMSKI SADRŽAJ

I RAZRED

(10 časova sedmično – 340 časova godišnje)

Glavni zadaci za nastavnika u prvom razredu osnovne baletske škole su postavljanje osnove i formiranje pravilnog baletskog stava kod učenika, osposobljavanje učenika za korištenje tijela kao instrumenta plesnog izražavanja te sticanje osjećaja za prostor i tijela u njemu. Kod učenika treba razvijati interesovanje i ljubav prema klasičnom baletu.

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Pozicije nogu: I,II,III, IV i V.
2. Pozicije ruku: pripremna, I, II i III.
3. Usvajanje pojma *aplomb* (osa) i *balace* (ravnoteža).
4. Demi-plie u I, II, IV i V pozicije.
5. Usvajanje pojma *radne* i *otporne noge*.
6. Releve u I, II, IV i V poziciji (sa demi-plie i bez).
7. Usvajanje pojma *a croix* (unakrst).
8. Battement tendu:
  - iz I pozicije a croix,
  - iz demi-plie u I poziciju a croix,
  - iz V pozicije a croix,
  - iz demi-plie u V poziciju a croix.
9. Battement double tendu (battement tendu avec accent).
10. Battement pour le pied na II i IV poziciju.
11. Temps lie kroz II i IV poziciju.
12. Battement tendu soutenu a croix iz I i V pozicije.

13. Passe par terre.
14. Battement tendu jete:
  - iz I i V pozicije a croix,
  - pique a croix,
  - u demi- plie iz I i V pozicije i iz demi-plie u I i V poziciju a croix.
15. Usvajanje pojma pravca *en dehors et en dedans*.
16. Preparation za rond de jambe par terre en dehors et en dedans.
17. Demi rond de jambe par terre en dehors et en dedans.
18. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans.
19. I, II i III port de bras.
20. Položaj noge na cou-de-pied (prednji, zadnji i obuhvatni).
21. Battement frappe a croix na pod i na 25°.
22. Battement double frappe na pod.
23. Battement soutenu sour le cou-de-pied a croix na pod i na 45°.
24. Petit battement sour le cou-de-pied a croix ravnomjerno i sa akcentom.
25. Battement fondu a croix na pod i na 45°.
26. Battement double fondu a croix na pod i na 45°.
27. Battement releve lent na 45° i 90° (fakultativno) iz I i V pozicije a croix).
28. Grand plie u I,II, IV i V poziciji.
29. Passe prednji i zadnji.
30. Grand battement jete iz I i V pozicije a croix.
31. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans na 45° na cijelom stopalu.
32. Cambre (ka štapu i od štapa).
33. Savijanje korpusa naprijed i nazad.
34. Pas de bourree change en dehors.
35. Pas de bourree souivi.
36. Pas couru.
37. Poluokret iz V pozicije u V poziciju en dehors et en dedans.

VJEŽBE NA SREDINI:

1. Poklon (knix).
2. Pozicije ruku: pripremna, I, II i III.
3. Demi- plie u I, II, IV i V poziciji en face.
4. Releve iz I, II, IV i V pozicije (sa demi-plie i bez)
5. Battement tendu:
  - iz I i V pozicije a croix,
  - iz demi-plie u I i V poziciji a croix,
  - temps lie kroz II i IV poziciju.
6. Passe par terre.
7. Battement tendu jete:
  - iz I i V pozicije a croix,
  - u demi-plie u I i V poziciji i iz demi-plie u I i V poziciji a croix.
8. Preparation za rond de jambe par terre en dehors et en dedans.
9. Demi rond je jambe par terre en dehors et en dedans.
10. Grand plie iz I, II, IV i V pozicije en face.
11. Battement frappe a croix na pod.
12. Battement tendu soutenu na cijelom stopalu a croix.
13. Battement fondu a croix na pod.
14. Battement soutenu sour le cou-de-pied a croix na pod.
15. Petit battement ravnomjerno i sa akcentom na cijelom stopalu.

16. Pas de bourree change en dehors.
17. Grand battement jete iz I i V pozicije a croix.
18. Temps lie par terre kroz II i IV poziciju.
19. Pas couru.
20. I, II i III port de bras.

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Temps saute po I, II i V poziciji.
2. Petit changement de pied en face.
3. Pas echappe u II poziciju.
4. Pas assemble u stranu.
5. Pas glissade u stranu.
6. Sissone simple.
7. Pas chasse en face naprijed.

II RAZRED

(10 časova sedmično – 350 časova godišnje)

Osnovni zadatak u drugom razredu je jačanje mišića nogu i stopala u vježbama na poluprstima i sjedinjavanje različitih elemenata, rad u bržem tempu i epolmanima i kod štapa i na sredini. U ovom razredu započinje rad na vrhovima prstiju (en pointe).

Muzička pratnja nastave u drugom razredu u poređenju sa prvim, zahtjeva više raznolikosti ritmičkog crteža.

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Male i velike poze crois , effac , ( cart ) naprijed i nazad, II arabesque na pod i u demi-plie.
2. Battement tendu u svim malim i velikim pozama.
3. Battement tendu jete:
  - balancoire,
  - u svim malim i velikim pozama.
4. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans na demi-plie.
5. Demi rond de jambe na 45  i 90  en dehors et en dedans na cijelom stopalu.
6. Grand rond de jamb na 45  i 90  en dehors et en dedans na cijelom stopalu.
7. Battement fondu na p/p a croix.
8. Battement double fondu na p/p a croix.
9. Battement soutenu na 90  en face.
10. Battement frappe na p/p a croix.
11. Battement double frappe:
  - na 25  a croix,
  - na p/p a croix.
12. Petit battement sour le cou-de-pied na p/p ravnomjerno i sa akcentom en face.
13. Flic naprijed i nazad na cijelom stopalu.
14. Pas coupe na cijelom stopalu i na p/p.
15. Pas tombe sa istegnutom nogom i sa nogom na cou-de-pied.
16. Rond de jambe en l'air na p/p.
17. Battement releve retire.
18. Battement releve lent na 90 .
19. Battement developpe na 90 .
20. Poze attitude naprijed i nazad.

21. Grand battement jete u sve poze.
22. Grand battement jete pointe en face.
23. III port de bras sa ispruženom nogom naprijed i nazad na pod.
24. Petit temps releve en dehors et en dedans na cijelom stopalu.
25. Releve sa nogom na cou-de-pied.
26. Poluokret en dehors et en dedans po V poziciji:
  - iz plie-a u plie
  - sa istegnutim nogama.
27. Preparation za pirouette iz V pozicije sour le cou-de-pied en dehors (fakultativno)
28. Savijanje korpusa u sve pravce sa nogom na passe.
29. Pas de bourree change en dedans.

VJEŽBE NA SREDINI:

1. Male i velike poze croisé, effacé, (écarté), I, II i III arabesque na pod i na demi-plie.
2. Poklon reveranse.
3. Grand plie u IV i V poziciji na croisee i efacee.
4. Battement tendu u svim malim i velikim pozama.
5. Battement pour le pied na II i IV poziciju.
6. Battement tendu jete u svim malim i velikim pozama.
7. Battement tendu jete pique.
8. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans.
9. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans na demi-plie.
10. Demi rond na 45° na cijelom stopalu.
11. Battement fondu na 45° na cijelom stopalu.
12. Battement soutenu na pod i na 45° na poze.
13. Battement frappe na 25° a croix.
14. Battement double frappe na pod i na 25° a croix.
15. Flic naprijed i nazad na cijelom stopalu.
16. Pas coupe na cijelom stopalu.
17. Pas tombe druga noga na cou-de-pied.
18. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans na cijelom stopalu.
19. Port de bras I, II i III na epaulement.
20. III port de bras sa istegnutom nogom naprijed i nazad na pod.
21. Battement releve lent na 45° i 90° a croix.
22. Battement developpe na 90°, passe en face i na poze.
23. Poze attitude naprijed i nazad en face i na poze.
24. Grand battement jete pointe.
25. Releve na:
  - IV poziciju na croisé i efacé,
  - sa nogom na cou-de-pied.
26. Pas de bourree change en deors et en dedans en face i u poze.
27. Pas de bourree souivi en face u stranu i po dijagonalu.
28. Poluokret u IV i V poziciji:
  - sa promjenom noge,
  - sa istegnutim nogama,
  - iz plie-a u plie.

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Temps soute po IV poziciji en face i u poze.
2. Petit changement de pied sa epaulement-om.
3. Grand changement de pied en face i sa epaulement-om.
4. Pas echappe u IV poziciju.
5. Grand echappe u II i IV poziciju na jednoj nozi, druga noga na cou-de-pied naprijed ili nazad.
6. Pas assemble naprijed i nazad en face i u male poze.
7. Double assemble.
8. Sissone simple en face i u male poze.
9. Pas balance.
10. Pas chasse u svim pravicima i pozama i po dijagonali.
11. Sissone ferme na I arabesque.
12. Pas emboite sa nogom na cou-de-pied u mjestu i sa pomjeranjem.
13. Temps leve na I arabesque.

VJEŽBE NA PRSTIMA:

1. Releve po I, II, IV i V poziciji.
2. Pas sous-sous en face.
3. Pas echappe iz I i V pozicije u II i IV poziciju en face.
4. Pas assemble soutenu en face a croix.
5. Pas de bourree change en dehors et en dedans.
6. Pas couru naprijed.
7. Pas glissade u svim pravicima.
8. Pas de bourree suivi sa pomjeranjem u stranu i naprijed.

III RAZRED

(10 časova sedmično – 350 časova godišnje)

Usavršava se rad na postavci nogu, korpusa, ruku i glave. U procesu vježbi usvaja se izvođenje pojedinih elemenata en tournant, kao i okreta kod štapa, na sredini i na vrhovima prstiju (en pointe).

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Grand plie sa port de bras.
2. Battement tendu pour batterie.
3. Rond de jamb na 45° en dehors et en dedans na p/p i na demi-plie.
4. Pas tombe, radna noga na 45°.
5. Battement fondu:
  - na cijelom stopalu i p/p u svim pozama,
  - double na cijelom stopalu i p/p u svim pozama,
  - sa pas tombe sour le cou-de-pied a croix,
  - sa plie releve.
6. Battement soutenu na p/p na poze na 45°.
7. Battement frappe:
  - na p/p u svim pozama,
  - sa plie releve.
8. Battement double frappe na p/p u svim pozama.
9. Petit battement sour le cou-de-pied sa plie releve na cijelom stopalu i p/p sa akcentom.

10. Flic naprijed i nazad na p/p.
11. Flic-flac naprijed i nazad na cijelom stopalu.
12. Pas coupe na poze.
13. Coupe-coupe na cijelom stopalu i p/p.
14. Petit temps releve en dehors et en dedans na p/p.
15. Battement releve lent na 90° u svim pozama.
16. Battement developpe na 90° u svim pozama.
17. Grand battement jete pointe na poze.
18. III port de bras sa prelazom na nogu (rastjaška).
19. Cijeli okret na obje noge po V poziciji en dehors et en dedans.
20. Assemble soutenu en tournant en dehors et en dedans za ½ i cijeli krug.

VJEŽBE NA SREDINI:

1. IV arabesque.
2. Grand plie sa port de bras.
3. Battement tendu en tournant en dehors et en dedans za 1/8 i ¼ kruga.
4. Battement tendu jete en tournant en dehors et en dedans za 1/8 i ¼ kruga.
5. Battement tendu balancoire u pozama.
6. Rond de jambe par terre en tournant za 1/8 kruga.
7. Demi rond de jambe na 90° en dehors et en dedans.
8. Demi rond de jambe na 45° en dehors et en dedans na demi-plie.
9. Grand rond na 45° i na demi-plie en dehors et en dedans.
10. Battement fondu:
  - u pozama na cijelom stopalu.
  - double fondu na 45°.
11. Battement soutenu na 90°.
12. Battement frappe u svim pozama na cijelom stopalu.
13. Battement double frappe u svim pozama na pod.
14. Pas coupe na p/p.
15. Coupe-coupe na cijelo stopalo.
16. Pas tombe, radna noga na 45°.
17. Petit temps releve en dehors et en dedans na p/p.
18. Battement releve lent i developpe na IV arabesque.
19. Temps lie na 90° kroz II i IV poziciju sa prelazom na cijelo stopalo.
20. Grand battement jete pointe na sve poze.
21. Grand battement jete iz demi-plie.
22. IV port de bras.
23. III port de bras sa prelazom na nogu (rastjaška).
24. Pas de bourree balotte croisé i effacé na pod i na 45°.
25. Pas de bourree dessus-dessous en face.
26. Assemble soutenu en tournant en dehors et en dedans za ½ kruga.

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Temps soute iz V pozicije sa pomjeranjem u sve pravce.
2. Changement de pied sa pomjeranjem u sve pravce i en tournant za ¼, ½ i cijeli krug.
3. Pas echappe na II i IV poziciju en tournant na ¼ i ½ kruga.
4. Grand pas echappe na II i IV poziciju croisé i effacé.
5. Pas assemble sa pomjeranjem en face i u poze.
6. Sissone simple en tournant za ¼ i ½ kruga en dehors et en dedans.

7. Double assemble.
8. Pas de chat preko passé-a.
9. Temps leve (scenska forma).
10. Sissone ouverte na pod u male poze.
11. Temps lie saute.
12. Pas emboite na attitude na 45° sa pomjeranjem i po dijagonali.
13. Pas de basque naprijed i nazad (scenska forma).
14. Pas balance en tournant za ¼ kruga.
15. Temps leve na I arabesque (scenska forma)
16. Sissone fermée u svim pravcima i pozama.

VJEŽBE NA PRSTIMA:

1. Releve u IV i V poziciji na croisé i effacé.
2. Pas echappe po IV poziciji croisé i effacé.
3. Pas echappe na jednu nogu po II i IV poziciji.
4. Pas assemble soutenu naprijed i nazad u poze.
5. Pas sous-sous sa pomjeranjem i u poze.
6. Pas de bourree change en dehors et en dedans na epaulement.
7. Pas de bourree sa pomjeranjem na nazad i en tournant.
8. Pas couru na nazad.
9. Pas glissade na poze.
10. Temps lie par terre.
11. Sissone simple en face i u poze.
12. Poluokret u IV i V poziciji.
13. Releve na jednoj nozi, druga noga na cou-de-pied i passe (2-4).

IV RAZRED

(10 časova sedmično – 350 časova godišnje)

U IV razredu počinje se sa izučavanjem pirouette-a i zanoski (battu). Posebnu pažnju treba posvetiti plesnosti. Učenici bi trebali postići snagu mišića i imati koordinaciju pokreta zbog usložnjavanja elemenata i njihovih kombinacija. Tempo se ubrzava u odnosu na prethodne razrede.

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Battement tendu en tournant en dehors et en dedans za ½ kruga.
2. Battement tendu jette en tournant en dehors et en dedans za ½ kruga.
3. Rond de jambe par terre en tournant en dehors et en dedans za ¼ i ½ kruga.
4. Pas tombe na 90°.
5. Battement fondu:
  - sa plie releve i demi rond de jambe na 45°.
  - na 90° en face na cijelom stopalu.
1. Battement soutenu na 90° a croix en face i u pozama i na p/p.
2. Flic-flac en face en dehors et en dedans sa završetkom na p/p.
3. Flic-flac naprijed i nazad na p/p.
4. Rond de jambe en l'air double na cijelom stopalu i p/p.
5. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans na p/p sa završetkom na demi-plie.
6. Battement releve lent na 90° na poze na p/p.
7. Battement developpe na 90° na poze na p/p.

8. Tour lent u male poze en dehors et en dedans za ½ kruga.
9. Pas de bourree en tournant en dehors et en dedans.
10. Kružni port de bras en dehors et en dedans na cijelom stopalu i p/p.
11. Okret fouette na pod za ¼ i ½ kruga en dehors et en dedans.
12. Grand battement balancoire.
13. Soutenu en tournant en dehors et en dedans cijeli okret sa dégagé i na 45°.
14. Preparation za pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans.
15. Pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans.

VJEŽBE NA SREDINI:

1. Battement tendu en tournant za ½ kruga en dehors et en dedans.
2. Battement tendu jete en tournant za ½ kruga en dehors et en dedans.
3. Rond de jambe par terre en tournant za ¼ kruga en dehors et en dedans.
4. Demi rond de jambe na 45° en dehors et en dedans na p/p.
5. Grand rond de jambe na 90° i na demi-plie.
6. Battement fondu:
  - na p/p,
  - sa plie releve.
7. Battement double fondu na p/p.
8. Battement frappe na p/p
9. Flic-flac en dehors et en dedans.
10. Coupe-coupe na p/p.
11. Pas tombe na 90°.
12. Battement releve lent i developpe:
  - sa podizanjem na poluprste I, II, III i IV arabesque.
  - na demi plie en face i u poze.
  - sa prelazom sa noge na nogu en face i u poze.
13. Grand battement jete passe par terre sa završavanjem na pod en face i u poze.
14. Pas de bourree en tournant en dehors et en dedans.
15. V port de bras.
16. Grand battement balancoire.
17. Pas de bourree ballote en dehors et en dedans cijeli okret.
18. Pas de bourree (scenska forma).
19. Assemble soutenu en tournant za cijeli krug.
20. Preparation za pas glissade en tournant en dehors.
21. Pas glissade en tournant en dehors za ½ kruga.
22. Preparation za pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans.
23. Pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans sa završetkom u IV i V poziciju.

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Pas echappe battu en dehors et en dedans.
2. Pas assemble battu.
3. Petit pas jete sa kretanjem a croix u malim pozama.
4. Sissone tombe en face i u pozama.
5. Grand temps lie saute.
6. Pas coupe ballone a croix u male poze.
7. Pas ballote.
8. Entrechat quatre.
9. Royal.
10. Tour en l'air.

11. Pas de basque en tournant za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
12. Sissone ouverte na 45°

VJEŽBE NA PRSTIMA:

1. Pas echappe en tournant u II poziciji za $\frac{1}{4}$ kruga.
2. Pas assemble soutenu en tournant en dehors et en dedans za $\frac{1}{2}$ kruga i sa završavanjem u poze.
3. Pas de bourree dessous-dessous.
4. Petit jete sour le cou-de pied sa kretanjem u malim pozama i po dijagonali.
5. Pas glissade en tournant za $\frac{1}{2}$ i cijeli krug.
6. Sissone simple en tournant za $\frac{1}{4}$ kruga.
7. Sissone ouverte na 45° a croix u svim pozama.
8. Pas tombe iz poze u pozu na 45° .
9. Pas coupe ballone sa otvaranjem noge u stranu.
10. Pas coupe ballone naprijed en face (2-4)
11. Pas jete fondu po dijagonali naprijed i nazad.
12. Preparation za pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans.
13. Pirouette iz V pozicije en dehors et en dedans.
14. Pas de bourree ballote za $\frac{1}{4}$ kruga na pod.
15. Temps saute po V poziciji u mjestu.
16. Changement de pied en face.
17. Pas jete u poze, na 45° i sa završavanjem na demi-plie.
18. Soutenu en tournant za $\frac{1}{2}$ kruga.
19. Pas ballote.

V RAZRED

(10 časova sedmično – 350 časova godišnje)

Na sredini sale nastavlja se sa uvođenjem elemenata en tournant, učenjem zanoski sa završetkom na jednu nogu, kao i upoznavanje sa velikim skokovima. Adagio se postepeno obogaćuje uvođenjem složenijih plesnih pokreta. U složenijim kombinacijama koriste se prelazna i pomoćna kretanja.

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Battement fondu:
  - sa plie releve i rond de jambe na 45° u pozi,
  - na 90° na p/p i u poze.
2. Battement double frappe:
  - sa završavanjem u demi-plie i u pozama,
  - sa okretom za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
3. Battement battu na cou-de-pied u pozama naprijed i nazad.
4. Flic-flac en tournant en dehors et en dedans sa završavanjem na 25° i 45° a croix.
5. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans sa plie releve.
6. Demi rond de jambe developpe en dehors et en dedans na demi plie.
7. Demi rond de jambe developpe en dehors et en dedans na p/p.
8. Battement releve lent i battement developpe en face i u pozama:
  - sa plie releve,
  - sa plie releve i demi rond de jambe en face i iz poze u pozu.
9. Grand rond de jambe jete en dehors et en dedans.
10. Grand battement jete developpe (meki developpe) na cijelom stopalu.

11. Grand rond de jambe developpe na p/p i u demi-plie.
12. Okret fouette en dehors et en dedans za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga na 45° :
  - na p/p,
  - sa plie releve završavajući na p/p,
  - sa p/p završavajući na demi-plie.
13. Pirouette iz II i IV pozicije en dehors et en dedans.
14. Pirouette en dehors et en dedans sa završetkom u poze na 45° .
15. Preparation i pirouette temps releve en dehors et en dedans.
16. En tire-bouchon.
17. Battement developpe sa okretom ka i od štapa sa nogom naprijed ili nazad na 90° .

VJEŽBE NA SREDINI:

1. Battement fondu:
  - na plie releve i demi rond de jambe na 45° iz poze u pozu na p/p,
  - sa plie releve i grand rond de jambe na 45° en face i iz poze u pozu na cijelom stopalu i na p/p.
  - na 90° en face i u poze na cijelom stopalu.
2. Battement soutenu na 90° u svim pravcima en face i u pozama na p/p.
3. Pas jete en tournant za $\frac{1}{2}$ kruga u stranu sa kretanjem en dehors et en dedans.
4. Battement frappe:
  - u pozama na p/p,
  - en tournant en dehors et en dedans za $\frac{1}{8}$ i $\frac{1}{4}$ kruga na pod i na 25° .
5. Battement double frappe sa plie releve na p/p en face i u poze.
6. Petit battement sour le cou-de-pied sa akcentom i ravnomjerno na p/p.
7. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans sa završetkom na demi-plie.
8. Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans sa završetkom na demi-plie.
9. Grand rond de jambe na 90° iz poze u pozu.
10. Battement releve lent i developpe:
  - u pozi na IV arabesque i écarté sa podizanjem na p/p i na demi-plie.
  - na p/p en face i u poze,
  - sa plie releve en face i u poze,
  - sa demi rond de jambe na p/p i na demi-plie,
  - sa plie releve i demi rond de jambe en face i iz poze u pozu.
11. Pas tombe iz poze u pozu na 45° i 90° završavajući na 45° i 90° .
12. Tour lent en dehors et en dedans:
  - U svim malim pozama za $\frac{1}{2}$ i cijeli krug,
  - Iz poze u pozu kroz passe na 90° .
13. Grand battement jete:
  - U pozu IV arabesque
  - Developpe (meki) en face i u pozama na cijelom stopalu.
14. VI port de bras
15. VI port de bras kao preparation za veliki tour en dehors et en dedans.
16. Okret fouette en dehors et en dedans za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga sa nogom naprijed ili nazad na 45° .
17. Pas glissade en tournant po dijagonali.
18. Preparation za pirouette iz II i IV pozicije en dehors et en dedans.
19. Pirouette iz V, II i IV pozicije en dehors et en dedans sa završetkom u IV i V poziciju (dva okreta).
20. Preparation i tour u svim velikim pozama en dehors et en dedans iz IV i II pozicije a la seconde, attitude i arabesque.

21. Tour pique en dehors.

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Pas echappe battu – složena zanoska (sa zanoskom iz V i II pozicije)
2. Pas echappe battu na jednoj nozi.
3. Grand pas echappe en tournant za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
4. Pas assemble battu.
5. Double pas assemble battu.
6. Entrechat trois.
7. Entrechat cinq.
8. Grand sissone ouverte u svim pozama bez pomjeranja i sa pomjeranjem.
9. Grand pas chasse u svim pravcima i pozama.
10. Pas emboite sour le cou-de-pied en tournant u mjestu.
11. Sissone simple en tournant en dehors et en dedans cijeli okret.
12. Pas assemble sa pomjeranjem na 45° sa coupe i pas glissade.
13. Grand sissone ferme u svim pravcima.

VJEŽBE NA PRSTIMA:

1. Pas echappe en tournant iz II i IV pozicije za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
2. Pas de bourree en tournant :
  - changement,
  - dessus-dessous,
  - balotte en tournant za $\frac{1}{4}$ kruga na 45° .
3. Pas couru sa pomjeranjem naprijed po krugu.
4. Sissone ouverte a croix u svim pozama.
5. Grand sissone ouverte a croix u svim pozama bez pomjeranja.
6. Pas jete u velikim pozama završavajući u demi-plier.
7. Releve na jednoj nozi u različitim pozama, druga noga na 45° i 90° (2-4 bez pomjeranja).
8. Releve en tournant na jednoj nozi na $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ okreta, druga noga na cou-de-pied.
9. Pas ballone.
10. Preparation i pirouette iz IV pozicije en dehors et en dedans (1-2 okreta).
11. Preparation i pirouette iz II pozicije en dehor et en dedens (1-2 okreta).
12. Pirouette iz V pozicije jedan za drugim en dehors (4-6).
13. Sissone simple en tournant za $\frac{1}{2}$ kruga.
14. Soutenu en tournant en dehors et en dedans za cijeli krug.
15. Pas de bourree suivi po krugu.
16. Temps leve saute po V poziciji sa pomjeranjem u svim pravcima.
17. Changement de pied sa pomjeranjem u svim pravcima i en tournant.

VI RAZRED

(10 časova sedmično – 340 časova godišnje)

U završnom razredu ples postaje izražajniji i raznovrsniji prilikom izvođenja. Cilj je usavršavanje izvođenja elemenata iz programa. Posebnu pažnju treba posvetiti izvođenju vježbi u epolmanima, radi postizanja plesnosti. Započinje se sa temeljnim pripremama za okrete u velikim pozama.

VJEŽBE KOD ŠTAPA:

1. Flic-flac en tournant en dehors et en dedans sa završavanjem naprijed i nazad.
2. Grand temps releve en dehors et en dedans na cijelom stopalu i na p/p.

3. Demi grand rond de jambe developpe na p/p.
4. Grand rond de jambe developpe en dehors et en dedans na demi-plie i na p/p.
5. Grand rond de jambe jete en dehors et en dedans sa podizanjem na p/p.
6. Battement developpe ballote.
7. Temps lie na 90° sa prijelazom na p/p.
8. Grand battement jete:
  - na p/p,
  - balancoire sa dizanjem na p/p.
9. Grand battement jete developpe na p/p.
10. Pirouette en dehors et en dedans sa završetkom u poze na 90° .
11. Pirouette en dehors et en dedans temps releve.
12. Pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans iz V pozicije.

VJEŽBE NA SREDINI:

1. Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans na cijelom stopalu i na p/p.
2. Demi grand rond de jambe developpe na cijelo stopalo.
3. Grand rond de jambe developpe en dehors et en dedans na cijelo stopalo i demi-plie.
4. Grand rond de jambe jete en dehors et en dedans.
5. Battement fondu na 90° na p/p.
6. Battement fondu en tournant en dehors et en dedans za $\frac{1}{4}$ kruga.
7. Battement frappe en tournant en dehors et en dedans za $\frac{1}{8}$ i $\frac{1}{4}$ kruga.
8. Battement battu sour le cou-de-pied naprijed i nazad na poze na p/p.
9. Rond de jambe en l'air double en dehors et en dedans na p/p.
10. Battement developpe ballote.
11. Demi rond de jambe developpe en dehors et en dedans u poze na p/p.
12. Okret fouette sa nogom na 90° en dehors et en dedans.
13. Tour lent en dehors et en dedans na velike poze.
14. Temps lie na 90° sa prelazom na p/p.
15. Temps lie na 90° sa pirouette en dehors et en dedans.
16. Tour chaines.
17. Tour pique en dehors po dijagonali (4-8).

ALLEGRO/SKOKOVI:

1. Entrechat quatre sa pomjeranjem.
2. Royal sa pomjeranjem.
3. Entrechat quatre en tournant za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
4. Royal en tournant za $\frac{1}{4}$ i $\frac{1}{2}$ kruga.
5. Pas assemble en tournant za $\frac{1}{4}$ kruga.
6. Pas jete battu.
7. Grand sissone ferme na IV arabesque.
8. Grand pas ballote.
9. Pas emboite sour le cou-de-pied en tournant s pomjeranjem po dijagonali (4-6)
10. Grand sissone ouverte na IV arabesque.

VJEŽBE NA PRSTIMA:

1. Pas jete en tournant za ½ kruga sa pomjeranjem u stranu.
2. Pas de bourree dessus-dessous en tournant en dehors et en dedans.
3. Pas glissade en tournant po dijagonali (6-8).
4. Tour chaines po dijagonali (4-8).
5. Tour pique en dehors po dijagonali (4-8).

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE

Klasični balet je predmet koji čini osnovnu disciplinu tokom cjelokupnog školovanja plesača. Program je sačinjen na osnovu programa i metoda istaknutog baletskog pedagoga Agripine Vaganove. Osnovna načela ove metode zasnivaju se razvijanju plastičnosti tijela, koordinaciji pokreta i usavršavanju baletske tehnike do virtuoznosti.

Svakodnevno vježbanje i dobra organizacija časaje veoma važna za buduće baletske plesače. Čas je sastavljen iz teorijskog i praktičnog dijela koji se međusobno dopunjavaju. Zadatak nastavnika je da kroz takav čas omogući harmoničan fizički razvoj učenika, sticanje baletske tehnike, umjetničkog izraza i razvijanje muzikalnosti. Također je potrebno, da se podjednako posveti pažnja svim dijelovima časa – exercices-u kod štapa, exercices-u na sredini, adagio-u, allegro-u i izvođenju vježbi en pointe. Nastava klasičnog baleta se svakodnevno održava u trajanju od dva školska časa u svim razredima osnovne baletske škole.

Pri cjelokupnom radu sa učenicima nastavnik ne gubi iz vida nijednu od strana koje kod učenika razvija znanje, razumijevanje, vještinu, umijeće, rad na fizičkoj kondiciji, snazi, izdržljivosti, gipkosti i plastičnosti tijela, muzikalnosti, razvoju i njegovanju osjećaja za lijepo u plesu, odnosno prema partneru i saigračima, kao i komunikacije sa grupom.

U prve četiri godine osnovni zadatak učenja u baletskoj školi jeste usvajanje osnovnih elemenata i baletske terminologije. Razvija se otvorenost karlice i stopala, plesni koraci, pravilno držanje tijela, jasna koordinacija pokreta.

Peti i šesti razred, uporedo sa razvijanjem izdržljivosti i stabilnosti, usavršava vladanje tijelom. Pokreti glavom, plastičnost i izražajnost ruku aktivno učestvuju u izvođenju pokreta i skokova. Da bi tijelo dobilo plesnu cjelinu uvode se kombinacije sa različitim prelaznim i pomoćnim kretanjima.

Krajnji cilj je razraditi osnovne elemente kroz sve vježbe exercise-a. Neophodno je metodički obraditi svaki od predloženih elemenata iz nastavnog programa, kako bi usavršili izvođenje kompleksnijih elemenata.

U prvom razredu veći dio časa sadrži vježbanje kod štapa, dok u slijedećim razredima ove vježbe traju najviše 45 minuta. Za svaku godinu vrijeme exercise-a se smanjuje ubrzavanjem tempa.

Vježbe na sredini sale sastavljaju se tako da za skokove ostane najmanje 20 minuta. Kada se uvode vježbe na prstima, vrijeme za skokove se skraćuje. Nastavnik bi trebao prije časa pripremiti vježbe.

Muzika kao sastavni dio časa u sve četiri godine mora pratiti pokret. Na početku školovanja učenik se upoznaje sa 2/4, 3/4 i 4/4 taktovima, jednostavno slušajući muziku. Zatim maršira na istu muziku pri čemu se koraci poklapaju sa ritmom muzike. Muzika je jasna i ima svoju cjelinu. Već u drugom razredu dolazi do ubrzavanja tempa i raznolikosti ritmičkog crteža da bi u četvrtom razredu karakter ritmova promijenio u toku elementa. Kada se izučava novi element, ritam treba da bude jednostavan, dok u kombinacijama može da varira muzička tema unutar takta, naročito kod skokova. Radi slivenosti izvođenja pokreta i muzike (u petom i šestom razredu), treba obratiti pažnju

na pripremni pokret (predtakt) jer predtakt određuje tempo cijele vježbe. Korepetitor je aktivni sudionik u nastavnom procesu i dio tima nastavnik – učenik.

III.2. KREATIVNI PLES

STATUS PREDMETA: izborni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna

RAZRED: V i VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 1 (jedan)

Klasični balet uporedo sa **kreativnim plesom** je priprema za profesionalnu orijentaciju budućih baletskih plesača. Kreativni ples istovremeno predstavlja pripremu za savladavanje i razumijevanje plesa uopšte kao i osnovu za dalje školovanje budućih igrača, koreografa i pedagoga u području plesne umjetnosti.

Predmet Kreativni ples kao i Historijske igre je jedan od ponuđena dva predmeta koji je nastavnik obavezan da izabere prema interesovanju i afinitetima učenika u V razredu. Izborni predmet se ne može mijenjati u VI razredu.

CILJ I ZADACI

Cilj nastave kreativnog plesa je usavršavanje vještine izvođenja pokreta koji nisu zastupljeni u nastavi klasičnog baleta. Kroz nastavu kreativnog plesa razvijaju se i usavršavaju sljedeći aspekti: vladanje tijelom kao instrumentom izražavanja, rad na savladavanju sile zemljine teže, ravnoteža, postavka tijela i disanje, odnos tijela i prostora, svijest o tijelu kao priprema za izvođenje neke od tehnika savremenog plesa, estetsko iskustvo, kvalitativno-ekspresivni i kreativno-ekspresivni aspekti izvođenja i improvizacija.

Nastava kreativnog plesa također ima za cilj:

- podsticanje razvoja kreativnosti, tjelesne izražajnosti i mišljenja (svijest o tome šta se radi i istovremeno jasno pročitana i doživljena poruka izražena pokretom ili plesom),
- razvijanje osjećaja za ritam i frazu,
- razvijanje osjećaja za prostor i kretanje u prostoru,
- podsticanje razvoja dinamike koja predstavlja ekspresivnost u plesu,
- osvještavanje odnosa dijelova tijela i tijela kao cjeline,
- razvijanje osjećaja za grupu, tandemski i timski rad,
- podsticanje razvoja koordinacije, koncentracije, pamćenja, zapažanja i razumijevanja,
- osvještavanje tijela u stanju kretanja i mirovanja,
- podsticanje umjetničke prezentacije,
- podsticanje razvoja kritičkog i estetskog mišljenja kod djece i
- razvijanje mašte i kreativnosti.

Zadaci nastave kreativnog plesa su:

- stručnim pedagoškim vođenjem razvijati kod učenika njihovu prirodnu nadarenost i ljubav prema kreativnom plesu, dajući im temelje za savremeni ples,
- odgojno-obrazovnim procesom pripremiti učenike za profesionalno i amatersko bavljenje kreativnim plesom,
- razvoj plesne kreativnosti kroz slobodni pokret,
- razvijanje socijalizacije, podizanje samopouzdanja i vježbanje istrajnosti i samodiscipline,

- stalnim vježbanjem sticati estetsku kulturu pokreta, koja, kad je u saglasnosti sa duhovnom komponentom, utiče na kreativnost, širinu izražavanja kako pokretom tako i razmišljanjem i emocijama,
- osim razvijanja plesnosti i osjećaja za ritam, oživljavati i latentne sposobnosti svakog pojedinca,
- razvoj savremene plesne umjetnosti kroz rad u nastavi,
- promovisanje savremene plesne umjetnosti putem javnih nastupima, koncerata, TV emisija i takmičenja.

ISHODI UČENJA

Praktični ishodi: razvijen osjećaj za prostor, razvijen osjećaj tijela u prostoru, razvijen osjećaj kreativnosti u pokretu, tjelesna interpretacija pređenih elemenata, razvoj plesnosti, razvoj potrebnih fizičkih sposobnosti, sposobnost govornog ili pisanog objašnjavanja stečenog znanja, priprema za ostatak školovanja.

Teorijski ishodi: razumijevanje terminologije, prepoznavanje kvalitetne plesne umjetnosti, priprema za ostatak školovanja.

Generički ishodi: kritičko razumijevanje plesne umjetnosti, samostalnost u razumijevanju prostornosti i kreativnosti, svijest o tijelu, svijest o prostoru i kretanja tijela u njemu.

PROGRAMSKI SADRŽAJ

V RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

- 1. Držanje tijela :** opušteno, prirodno, asimetrično i neprirodno.
- 2. Pozicije nogu:** paralelni, otvoreni i zatvoreni položaj nogu.
- 3. Pozicije ruku:** različite baletske pozicije ruku, položaj ruku uz tijelo, ruke sa istegnutim laktovima, ruke sa otvorenim šakama, zaobljeni, izduženi, suženi i slobodni položaj ruku, asimetričan položaj ruku.
- 4. Svijest o tijelu i odnosi različitih dijelova tijela:**
  - istraživanje mogućnosti korištenja različitih dijelova tijela za ples,
  - istraživanje različitih načina istežanja, savijanja i uvrtnja tijela i dijelova tijela,
  - izolacija pokreta tijela i dijelova tijela,
  - istraživanje različitih načina kretanja, okretanja, trčanja, skakanja i hodanja,
  - prenos težine i pokreti koji nisu opterećeni nošenjem težine tijela (geste),
  - odnosi dijelova tijela (u toku plesa se dva dijela tijela mogu međusobno približavati, povezivati, dodirivati, izbjegavati i slično).
- 5. Kvalitativno doživljavanje pokreta:**
  - u odnosu na vrijeme (pokret izveden iznenadno, brzo ili usporeno),
  - u odnosu na težinu (pokret izveden sa lakoćom ili snažno),
  - u odnosu na ritam (rad na ritmičkim promjenama, slobodne ili zadane repetitivne fraze, hodanje na 2/4, 3/4, 4/4).
- 6. Prostor:**
  - kretanje/gibanje u prostoru (kretanja mogu biti po pravoj ili krivoj liniji, kružna, cik-cak, kretanja unazad),
  - korištenje prostornih nivoa u pokretu (3 nivoa):
  - niski (prostor od kukova naniže – duboko savijenih koljena i na podu),
  - srednji (prostor između ramena i kukova) i
  - visoki (prostor od ramena naviše – na poluprstima i u skoku).

7. Rad na frazi (zadano ili slobodno povezivanje više pokreta sa jasno vidljivim početkom i krajem).

8. Rad u paru i u grupi:

- kontaktna improvizacija,
- improvizacija sa ili bez zadane teme,
- kopiranje tjelesnih oblika, pokreta i fraza kroz prostorne nivoe,
- prirodna kretanja u paru ili grupi i
- kanoni u izvođenju tjelesnih oblika, pokreta i fraza.

9. Akcenat na posebne dijelove tijelove (različiti dijelovi tijela vode u određene akcije koje su slobodne ili zadane).

VI RAZRED

(1 čas sedmično – 34 časa godišnje)

1. Kvalitativno doživljavanje pokreta:

- u odnosu na vrijeme (kombinacije pokreta sa zadanim vremenom, rad na gestama, akcijama i prelazima iz jednog tjelesnog oblika u drugi),
- u odnosu na težinu (kombinacije pokreta sa zadanom težinom),
- u odnosu na ritam (promjena ritma, repeticija fraza sa pauzom i prelazom na drugu stranu tijela, skokovi na 6/8 i 2/4) i
- kombinacije pokreta u odnosu na vrijeme, težinu i ritam,
- kombinacije prostorne putanje, nivoa, tjelesnog oblika, vremena, težine i ritma.

2. Istraživanje kinesfere i generalnog prostora¹.

3. Tjelesni oblici (istraživanje u pokretu i frazama u različitim nivoima i akcijama).

4. Pokret tijela i dijelova tijela:

- rad na pokretima koji posjeduju kvalitet kontinuiteta²,
- rad na pokretima koje odlikuje kvalitet prekidanja/diskontinuiteta,
- sukcesivni pokret (pokret vezano prelazi iz jednog dijela tijela u drugi) i
- simultani pokret (pokret se istovremeno izvodi svim dijelovima tijela).

5. Rad u paru i grupi:

- komunikacije pokretima,
- usklađivanje pokreta,
- korištenje različitih pravaca i nivoa kretanja, ritma i kvaliteta pokreta,
- odnosi dijelova tijela u pokretu i stanju mirovanja,
- akcenat na posebne dijelove tijela,
- prenos težine i geste,
- istraživanje različitih načina istezanja, otvaranja, zatvaranja, okretanja i skakanja,
- istraživanje kinesfere i generalnog prostora,
- rad na sretanju, rastajanju, približavanju, izbjegavanju, okruživanju, gledanju, kopiranju i slično.

6. Kvalitativno korištenje toka energije pri pokretu:

- suzdržan tok energije (pokret ili kretanje je kontrolisano – može se zaustaviti bez teškoće),
- slobodan tok energije (pokret ili kretanje je nekontrolisano – teško se može zaustaviti).

---

¹ Kinesfera je zamišljeni balon oko tijela čije se krajnje tačke mogu dosegnuti istežanjem dijelova tijela. Kinesfera pripada svakom tijelu i nosimo je sa sobom kroz prostor koji je generalni/zajednički.

² Kod kvaliteta pokreta – kontinuiteta pažnja je usmjerena na prelaz između pokreta.

7. Kvalitativno korištenje prostora:

- direktno (direktan pokret ili kretanje je pravolinijsko i drži se date putanje ili tačke),
- fleksibilno (fleksibilan pokret ili kretanje je kružno, vijugasto, plastično, različiti dijelovi tijela istovremeno idu na više strana).

8. Impulsi:

- na početku pokreta,
- na sredini pokreta (zamah) i
- na kraju pokreta (impuls koji vodi u poziciju tijela).

Način ocjenjivanja: Na kraju školske godine učenici ne polažu godišnji komisijski ispit već dobijaju ocjene na osnovu njihovog rada ostvarenog u toku cijele godine.

Uputstvo za realizaciju programa: Program kreativnog plesa u nastavi treba se realizovati stvaralački i fleksibilno. Svaki čas je individualni čin nastavnika koji će koristiti svoje originalne ideje za planiranje materijala koji će se obrađivati i razvijati zajedno sa učenicima. Kao polazne ideje i poticaj za časove mogu se koristiti bilo koji aspekti prirode, okruženja, literature, muzike, vizuelne umjetnosti i mašte. Uzimajući u obzir uzrast, tjelesni, mentalni i emocionalni razvoj, učenici će imati drugačije mogućnosti, reakcije i rezultate u nastavi kreativnog plesa. Časove kreativnog plesa može pratiti muzika, udaraljke, glas ili tišina kada je pažnja usmjerena na unutrašnji ritam svakog pojedinca.

U kreativnom plesu se mogu koristiti paralelne, otvorene i zatvorene pozicije ili položaji nogu. Upotrebljavaju se i različite baletske pozicije ruku, a ruke služe kao izražajno sredstvo za slobodne pokrete i geste, služe stabilizaciji tijela, povezane su sa centrom tijela ili su opuštene uz tijelo. Držanje tijela u kreativnom plesu je opuštено, prirodno ili namjerno asimetrično i neprirodno.

Kod planiranja časova kreativnog plesa treba imati u vidu sljedeće dijelove:

Uvodni dio časa (zagrijavanje) - u ovom dijelu časa treba sprovesti niz vježbi pomoću kojih će se cijelo tijelo zagrijati i pripremiti za aktivnosti koje slijede.

Centralni dio časa (kreativni pokret i ples) – u ovom dijelu časa se realizuju razne aktivnosti koje su navedene u programu rada.

Završni dio časa (zaključak) – u ovom dijelu časa se primjenjuju vježbe disanja i relaksacije, a nastavnik treba da podstakne učenike na zapažanja, sugestije i razgovor o radu na kraju časa.

III.3. HISTORIJSKE IGRE

STATUS PREDMETA: izborni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna

RAZRED: V i VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 1 (jedan)

Predmet **Historijske igre** u zajednici sa predmetima koji se izučavaju u srednjoj baletskoj školi (karakterne igre, folklor...), daje zaokruženu cjelinu u odgoju i obrazovanju baletskog plesača. Poznavanje i vrednovanje kulturne baštine čovječanstva te razvojnog puta umjetnosti, a naročito muzičko - plesne umjetnosti od prvobitne zajednice pa sve do savremenog doba, daje budućem baletskom umjetniku sigurnu osnovu za pristup i shvaćanje umjetničkih djela baletske umjetnosti i umjetnosti uopće, kao i stvaralački impuls u samostalnom osmišljavanju umjetničkih djela.

Predmet Historijske igre kao i Kreativni ples je jedan od ponuđena dva predmeta koji je nastavnik obavezan da izabere prema interesovanju i afinitetima učenika. Izborni predmet se ne može mijenjati u VI razredu.

CILJ I ZADACI

Cilj nastave historijskih igara je upoznavanje učenika sa karakteristikama pojedinih umjetničkih epoha i načinom igranja raznih naroda.

Znanje koje učenik stiče na nastavi ovog predmeta kroz učenje plesnih elemenata i koraka pojedinih igara dopunjava se općim znanjem o epohi, načinu života, socijalnim prilikama, običajima, muzici, kostimima i svemu onome što je doprinosilo i stvaralo određeni stil igranja.

Zadaci nastave historijskih igara su:

- upoznavanje učenika sa igrama, kostimima i stilovima pojedinih epoha,
- savladavanje elemenata koreografije neophodne budućim baletskim igračima,
- osposobljavanje učenika za autentični izraz određenog vremenskog perioda i atmosferi u kojoj se igra plesala,
- učenika osposobiti za scensko izvođenje historijskih plesova,
- učenika dovesti do samostalnog uočavanja stilskih kvaliteta i stilske interpretacije plesova pojedinih historijskih epoha.

Nastava historijskih igara obuhvaća:

- posebnu plesnu tehniku,
- osnovne plesne elemente sistematizirane po vrstama,
- oblikovanje osnovnih plesnih elemenata u plesne cjeline s karakterističnim plesnim figurama i prostornim kretanjem,
- izučavanje autentičnih koreografija na temelju izvornih zapisa,
- upoznavanje s originalnim koreografijama iz operuskog i baletskog repertoara.

ISHODI UČENJA

Praktični ishodi: vladanje posebnom plesnom tehnikom, razumijevanje autentičnih koreografija, vladanje originalnim koreografijama iz operuskog i baletskog repertoara.

Teorijski ishodi: znanje o historiji plesa, znanje o karakterističnim plesnim elementima sistematizovanim prema vrstama, znanje o umjetničkim epohama, priprema za ostatak školovanja.

Generički ishodi: kritičko razumijevanje plesne umjetnosti kroz historiju, razvoj estetike pokreta kroz epohe.

PROGRAMSKI SADRŽAJ

V RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

1. **Položaj** korpusa, ruku, glave i ramena.
2. **Pozicije** ruku i nogu.
3. **Pokloni i reverance** za djevojčice i dječake na 3/4, i 4/4.
4. **Koraci:**
  - obični ili prirodni korak,
  - tancovalni ili igrački korak,

- laki korak.
- 5. Port de bras I.
- 6. Port de bras III.
- 7. Pas glisse / klizeći korak.
- 8. Pas chasse / dupli klizeći korak.
- 9. Pas eleve / bočni odizujući korak,
- 10. Forme chasse I, II, III i IV.
- 11. **Pas POLONEZA / XIX vijek:**
  - osnovni korak,
  - elementi igre poloneze,
  - izvođenje koraka poloneze u paru,
  - nakloni,
  - koreografija iz baleta „Labudovo jezero“ (P. I. Tchiakovsky).
- 12. **Pas POLKA / XIX vijek:**
  - elementi igre,
  - korak polke / sa kretanjem naprijed i nazad,
  - korak u mjestu / naprijed i nazad,
  - korak sa okretom u desnu stranu / solo,
  - sa okretom u parovima,
  - koreografija po slobodnom izboru.
- 13. **Galop**

VI RAZRED

(1 čas sedmično – 34 časa godišnje)

1. **Pas BALANCE**
  - u mjestu
  - s pomjeranjem naprijed i nazad
2. **VALCER / XIX vijek:**
  - elementi igre valcer,
  - valcer u tri koraka u desnu stranu,
  - bez okreta – solo,
  - sa okretom u desnu stranu – solo,
  - sa okretom u desnu stranu u paru,
  - valcer promenada,
  - koreografija po slobodnom izboru.
3. **MENUET / XVII vijek:**
  - elementi igre menueta,
  - pokloni i reveransi,
  - osnovni koraci,
  - koreografija iz opere „Don Juan“ (W.A.Mozart).
4. **PAVANA / XVI vijek:**
  - elementi igre pavane,
  - osnovni koraci,
  - reverance,
  - koreografija iz baleta „Romeo i Julija“ (S.Prokofiev).

Način ocjenjivanja: Na kraju školske godine učenici ne polažu godišnji komisijski ispit već dobijaju ocjene na osnovu njihovog rada ostvarenog u toku cijele godine.

Uputstvo za realizaciju programa: Predmet Historijske igre obuhvata izučavanje igara u historijskom periodu između 16. i 19. vijeka i upoznavanje učenika sa atmosferom vremena svakog od perioda u kome se predviđena igra pojavljuje. Preporučuje se upoznavanje sa kostimima datog vremena, običajima i muzikom.

Koncepcija časa bi morala biti takva da jedan dio bude obavezno posvećen teoriji (u okviru nje obraditi materiju koja će olakšati učenicima izučavanje pojedinih igara). Drugi dio časa posvetiti praktičnom radu - izučavanju koraka i koreografije.

Naročitu pažnju treba obratiti na odnos kavaljera prema dami i obrnuto, što igru čini potpunijom.

III.4. SOLFEGGIO SA TEORIJOM MUZIKE

STATUS PREDMETA: obavezni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: grupna (6 – 11 učenika)

RAZRED: I – IV

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 1 (jedan)

Cilj nastave solfeggio-a sa teorijom muzike je odgoj / obrazovanje muzičkog / muzikalnog mišljenja.

Cilj je jedinstven, iz čega proizilaze zadaci različitog usmjerenja.

Zadaci nastave solfeggio-a sa teorijom muzike mogu biti funkcionalno-praktične, kognitivne ili odgojne prirode, a ogledaju se općenito u više smjerova:

- auditivno-senzibilni / vizuelno (grafičko)-tehnički zadaci: rad na različitim muzičkim pojavama (razvijati sposobnosti i vještine, te znanja potrebna za slušanje, zapisivanje i reprodukciju muzičkog sadržaja),
- intelektualni / emocionalni zadaci: princip uobličavanja, organizacije i reprodukcije (razvijati osjećaj i razumijevanje za muzičke elemente i pojave),
- zadaci mentalne/psihološke, estetičke prirode: stvaralački postupci na više primjenjivih nivoa; intelektualnom, osjećajnom, čulnom, i dr. (razvijati muzikalnu, senzibilnu i kreativnu osobnost putem interpretacije).

Ishodi učenja po završetku školovanja: Poznavanje i razumijevanje osnovnih intencija predmeta solfeggio u mjeri potpunog razumijevanja pređenog gradiva, Sposobnost samostalnog vježbanja, razumijevanja i izvođenja primjera dosegnute težine. Sposobnost auditivnog prepoznavanja i razumijevanja pređenog gradiva.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

I RAZRED

(1 čas sedmično – 34 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje:

- postepeno usvajanje notnog pisma sa svim neophodnim elementima za razumijevanje: visina tona (abecedom, somizacijom), trajanje, artikulacije, dinamičke oznake, i dr.,
- razmaci cijelih i polustepena u skali,
- povisilice i snizilice.

Melodijsko područje:

- C dur i odgovarajući mol
- jednoglasni kanoni, narodne pjesme i dječije igre;
- odgovarajući primjeri iz literature, sa i bez klavirske pratnje (izbor primjera)

literture moguće je uskladiti sa programom nastave baleta).

Metro-ritamsko područje:

- osnovne jedinica trajanja/brojanja i njena podjela na dva ("ta-te"), i kombinacije,
- dvo, tro i četverodijelni takt.

II RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje:

- povisilice, snizilice, razrješilice (dvostruke povisilice i snizilice),
- intervali – uvod,
- sistem durskih i molskih ljestvica do 1 predznaka,
- građenje kvintakorda,
- dominantni septakord (informativno).

Melodijsko područje:

- dur i odgovarajući mol sa 1 predznaka,
- kanoni,
- odgovarajući primjeri iz literature plesnog karaktera (domaćih i stranih autora) sa i bez klavirske pratnje (izbor primjera iz literture moguće je uskladiti sa programom nastave baleta).

Metro-ritamsko područje:

- osnovne jedinica i njena podjela na dva, tri i četiri, i kombinacije,
- dvo, tro i četverodijelni takt,
- promjene takta i jedinice mjere i osminka kao jedinica mjere.

Slušanje muzike:

- razlikovanje kompozicija plesnog karaktera od koračnica i drugih muzičkih vrsta, upoznavanje elemenata bosanskohercegovačkih tradicionalnih igara i razlike među njima, upoznavanje elemenata evropskih tradicionalnih plesova i igara (čardaš, mazurka, valcer),
- izbor djela za slušanje muzike moguće je uskladiti sa programom nastave baleta). Npr: **G. Verdi** Triumphal March from Aida Act 2- Scene 2; **J. Strauss Sohn** Freikugeln, Polka schnell, Op 326; **J. Strauss Sohn** Neue Pizzicato polka, Op 449; i druga djela po izboru nastavnika u skladu sa programu nastave baleta.

III RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje:

- intervali i obrtaji,
- sistem durskih i molskih ljestvica do 4 predznaka, kvintno-kvartni krug,
- građenje kvintakorda, dur, mol,
- dominantni septakord.

Melodijsko područje:

- dur i odgovarajući do 2 predznaka,
- kanoni,
- primjeri iz literature (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim durskim i molskim tonalitetima (izbor primjera iz literture moguće je uskladiti sa programom nastave baleta).

Metro-ritamsko područje:

- podjela osnovne jedinice na dva, tri i četiri, i složenije kombinacije,

- šestodjelna podjela osnovne jedinice,
- poliritmija – uvod,
- promjene takta i jedinice mjere,
- složeni taktovi.

Slušanje muzike:

- na osnovu slušanja muzike domaće i strane literature, prvenstveno plesnog karaktera, učenike osposobiti za razlikovanje brzog i sporog od umjerenog tempa, razlikovanje dvodobne od trodobne mjere, postepene i nagle promjene tempa u istoj kompoziciji, zapažanje naglih i postepenih dinamičkih promjena, približno određivanje osnovnog tempa i dinamičkih oznaka, prepoznavanje kompozicija plesnog karaktera različitih stilskih perioda
- izbor djela za slušanje muzike treba uskladiti sa programom nastave baleta. Npr. **A. Borodin** Polovječki plesovi; **P. I. Čajkovski** Slavenski marš Op 31; **L. Delibes** Prélude et Mazurka de "Coppélia" i druga djela po izboru nastavnika u skladu sa programom nastave baleta.

IV RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Teorijsko i analitičko područje:

- sistem durskih i moltskih ljestvica do 3 predznaka,
- durski i moltski kvintakord u osnovnom obliku,
- dominantni septakord u osnovnom obliku i obrtaje.
- kvintno - kvartni krug (informativno)

Melodijsko područje:

- dur i odgovarajući mol do 3 predznaka
- kanoni,
- primjeri iz literature (sa i bez klavirske pratnje) u obrađenim tonalitetima (izbor primjera iz literature moguće je uskladiti sa programom nastave baleta).

Metro-ritamsko područje:

- podjela osnovne jedinice na dva, tri i četiri, i složenije kombinacije,
- istovrsni složeni taktovi 6/8, 9/8
- mješoviti složeni taktovi 5/8, 7/8, 8/8, 9/8
- poliritmija.

Slušanje muzike:

- na osnovu slušanja muzike domaće i strane literature, prvenstveno plesnog karaktera, učenike osposobiti za razlikovanje brzog i sporog od umjerenog tempa, razlikovanje dvodobne od trodobne mjere, postepene i nagle promjene tempa u istoj kompoziciji, zapažanje naglih i postepenih dinamičkih promjena, približno određivanje osnovnog tempa i dinamičkih oznaka, prepoznavanje kompozicija plesnog karaktera različitih stilskih perioda,
- izbor djela za slušanje muzike treba uskladiti sa programom nastave baleta. Npr. **G. Bizet**: "Danse bohème" Carmen; **C. M. Weber** Invitation to the dance; N. R. Korsakov Scheherazade; **P. I. Čajkovski** "Krcko oraščić" Ruski ples; **L. Delibes** "Coppelia" Waltz; "Santa lucia" Anon i druga djela po izboru nastavnika u skladu sa programom nastave baleta.

Provjera znanja se vrši pismeno i usmeno. Pismena provjera znanja se vrši kroz analitičko slušanje, meloritamski ili ritamski diktat zasebno, a na kraju drugog polugodišta sveobuhvatno u skladu sa obrađenim gradivom. Usmena provjera znanja podrazumijeva pojedinačno izvođenje ritamskih ili meloritamskih jednoglasnih primjera koji su u skladu sa obrađenim gradivom.

Literatura: BAŠIĆ, Elly, *Sedam nota sto divota*, Zagreb: Školska knjiga, 1957; GOLČIĆ, Ivan, *999 gazbenih tema iz glazbene literature za Solfeggio*, HKD Sv. Jeronima, Zagreb 2001; GOLČIĆ, Ivan, *Priručnici za solfeggio (I-VI)*, Zagreb: HKD, 1993; GOLČIĆ, Ivan, *Višeglasni solfeggio*, Zagreb: HKD sv. Ćirila i Metoda, 1997; MARKOVIĆ, Adalbert, *555 izabranih primjera za solfeggio*, Zagreb: Školska knjiga, 1996; POPOVIĆ, Borivoje, *Dvoglasni solfeđo*, Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije, 1980; POPOVIĆ, Borivoje, *Solfeđo za osnovne muzičke škole (I-VI)*, Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije, 1984.

Uputstvo za realizaciju programa: Prilikom realizacije zahtjeva iz ovog programa neophodno je stalno imati na umu cilj i osnovne zadatke predmeta, prilagođavati zahtjeve konkretnim uslovima rada, a naročito individualnim mogućnostima učenika uz dozvoljenu toleranciju prema onima koji ne mogu realizirati postavljene zadatke. Veoma je bitno nastojati očuvati i razvijati kod učenika zanimanje za muzičku kulturu kao i kulturu pokreta i plesa.

Melodijsko područje zahtjeva rad na intonaciji koja se unaprjeđuje prije svih raznim postupcima upjevavanja. Ideja postupka upjevavanja polazi od činjenice i potrebe za auditivnom percepcijom i kognicijom prije bilo kakve grafike. Zvučna percepcija provodi se u trajno znanje putem faze “osvještavanja”, a osnovna i najbolja veza između ove dvije značajne faze ostvaruje se putem upjevavanja. Paralelno s upjevavanjem idu postupci razumijevanja i usvajanja notnog teksta putem različitih didaktičkih formacija. Usvojene pojmove i pojave iz oblasti melodike učenik treba biti u stanju auditivno identificirati i zapisati putem raznih oblika diktata, te s druge strane ponudeni notni tekst prima vista izvesti glasom s razumijevanjem osnovnih elemenata. Teorijski usvojene analitičke elemente, pojmove i pojave učenik treba analitički auditivno identificirati i vokalno reproducirati. Poželjni su i primjeri iz umjetničke literature.

Solmizacija označava osnovno i najčešće sredstvo rada / postupak u oblasti melodike. Iako je solmizacija tek jedna od mogućnosti u solfeggiu, veza solmizacija – solfeggio je takva da će tretman solmizacije općenito odrediti sâm smisao solfeggia u pojedinačnom slučaju. Postupak solmizacije može biti ograničavajući faktor ukoliko senzibilnost prema solmizaciji nije odgojena do kraja, jer solmizacioni slog nije samo ime tona; on je tonalitetna, harmonijska i svaka druga funkcija koja se muzikalno osjeća.

Metro-ritamska oblast podrazumijeva rad na ujednačenom ritamskom protoku i sezibilitetu za metriku. Postupci razumijevanja i usvajanja ritamskog teksta odvijaju se putem ritamskih slogova uz pulsaciju, taktiranje, i sl. i prolazi dvije faze: spontanu i osvještenu. Usvojene pojmove i pojave iz oblasti metro-ritma učenik treba biti u stanju auditivno identificirati i zapisati putem raznih oblika diktata, te s druge strane ponudeni notni tekst prima vista izvesti s razumijevanjem osnovnih elemenata.

Kako bi solfeggio dobio puni smisao postupci upjevavanja, muzičkog diktata i prima vista su veoma isprepleteni i sinkretički neodvojivi. Diktat utiče na razvoj koncentracije i proširenje memorijskog polja, razvija sposobnost analitičkog doživljavanja, itd. Kad je u pitanju obrada novog gradiva uvijek se ide prema zvučnom

doživljaju, a zatim i njegovom iskazu. Time se prednost daje upjevavanju i diktatu, jer se tako svaka pojava zvučno doživi i osvijetli sa više strana, pa se ista pojava obrađuje putem prima vista. Diktatom je potrebno potencirati što više zvučnih situacija koje se interpoliraju u primjere iz literature. Postupak prima vista je usmjeren prema osobenostima i stilskim obilježjima, omogućava sagledavanje i doživljaj formalnih cjelina, uvid u literaturu i dr. Rezultat diktata, kao i primjer za prima vista izvođenje prirodno postaju osnova za improvizaciju. Upravo je diktat zanimljiv kao model za improvizaciju jer se pri njegovom osmišljavanju mogu inkorporirati svi muzički elementi koji su u datom momentu na programu. Prilikom provođenja diktata, ponavljane fraze se doživljavaju sa svim sadržajnim muzičkim komponentama, a to stvara dobru osnovu za improviziranje.

Slušanjem muzike se razvija emocionalna komponenta i senzibilnost, te se usvaja znanje o muzici različitih stilova i žanrova, kao i izvođačkim ansamblima. Prilikom slušanja muzike razgovarati o djelu, prepoznavati pojedine instrumente (violina, klavir, gitara, harmonika, flauta, violončelo), izvođačke ansamble i druge elemente muzičkog djela koji mogu unaprijediti znanje učenika, a pri tome se uklapaju u nivo znanja učenika.

Svi postupci su usmjereni prema zajedničkom cilju, i tek tada oni dobivaju svoj puni smisao. Međusobno se uslovljavaju i dopunjavaju. U solfeggiu je improvizacija čvrsto uvezana sa svim postupcima i sredstvima, pa u tom smislu predstavlja krovni oblik rada koji se primjenjuje uvijek i svugdje, sa jasno definiranim ciljem i zadacima, kao i metodski progresivno osmišljenim tokom. Tako će svaki novi element koji se usvaja dobiti potvrdu putem improvizacije. To omogućava njen kontinuitet, a postepeni povećavajući novo težine prihvata se nesmetano. Ovo je i najprirodniji oblik sticanja znanja, koje je u tom slučaju dugotrajnije i stabilnije. Podizanje tehničkog nivoa i nadgradnja znanja s jedne strane, i stvaralačka mašta s druge, unutar nastave stalno se kombiniraju. Na taj način se stvara naklonost za intelektualne, pa i tehničke napore.

III.5. KLAVIR

STATUS PREDMETA: obavezni predmet

NAČIN IZVOĐENJA NASTAVE: individualna

RAZRED: III – VI

BROJ ČASOVA SEDMIČNO: 1 (jedan)

Cilj nastave je osposobljavanje učenika za:

- muzičko izražavanje instrumentom do nivoa koji će im omogućiti uključivanje muzički život svoje sredine,
- podsticanje i razvoj interesovanja, navika, sklonosti i sposobnosti učenika za bavljenje muzikom,
- nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

Zadaci nastave klavira (baletski odsjek) su:

- da kod učenika razvija interesovanje i ljubav za muziciranje na klaviru putem upoznavanja umjetnički vrijedne literature kao i upoznavanja sa odlomcima iz baletskog muzickog stvaralastva dostupnim odgovarajućem uzrastu i stepenu razvoja izvođačkih mogućnosti učenika,
- da kod učenika razvija čulnu osjetljivost, sposobnost posmatranja muzičkih djela, muzičko pamćenje, mišljenje i stvaralačko rješavanje muzičkih problema uz korištenje odgovarajuće tehnike muziciranja, kao i uskladjivanje pokreta i ritma,
- da kroz postepen razvoj izvođačkih sposobnosti učenika omogući shvatanje osnovnih zakonitosti u muzičkom stvaralaštvu,

- da djeluje na formiranje muzičkog ukusa i razvoj sposobnosti vrednovanja muzičkog stvaralaštva,
- da doprinosi obogaćivanju emocionalnog života učenika, razvoju estetske kulture i podizanja nivoa opće lične kulture učenika,
- da upoznavanjem vrijednih sadržaja domaćih autora i narodnog stvaralaštva razvija osjećaje ljubavi i privrženosti svojoj domovini,
- da naprednijim učenicima omogući nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi,
- odnosno da učenika usmjeri na amatersku muzičku djelatnost.

Ishodi učenja:

Praktički ishodi: vještine umjetničkog izražavanja (sposobnost realizovanja solističkog javnog, nastupa pod mentorstvom, kao i nastupa u manjim ansamblima), repertoarske vještine (sposobnost produblivanja stečenog, kao i izbornog, repertoara, uz pomoć mentora, vještine samostalnog rada (sposobnost efektivnog samostalnog vježbanja, razumijevanja i čitanja notnog teksta odgovarajuće težine), verbalne vještine (sposobnost kako verbalnog, pismenog prikaza vlastitog, repertoara uz primenu stečenih znanja), vještine javnog nastupanja (sposobnost scenske samokontrole kao i javnog prezentovanja stečenih znanja i izvođačke sposobnosti).

Teorijski ishodi: znanje i razumijevanje repertoara i muzičkog materijala (poznavanje početnog, repertoar instrumenta, njegove umjetničke i tehničke problematike, prerepoznavanje i razdvajanje vrijednosti od nevrijednosti u muzici u okviru osnovnih stilsko-estetskih zahtjeva), znanje i razumijevanje konteksta (razumijevanje osnovnih aspekte muzičke historije), sticanje osnovnih znanja o muzičkim stilovima u izvođačkom smislu, stvaranje jasne predstave o potrebi muzičke umjetnosti u društvenom kontekstu.

Generički ishodi: psihološko razumijevanje (Opredjeljenje za profesiju koju bi mogao usavršavati na višem stadiju (srednja škola), prostorno-vremensko rasuđivanje: (Razvoj muzikalnosti pomaže u rješavanju svih višestrukih, slojevitih problema koji se javljaju u drugim oblastima), povećanje kognitivne i emocionalne inteligencije, jačanje motivacije, volje i radnih navika: Vježbanje instrumenta povećava kognitivnu inteligenciju (tzv. „akademski“ IQ), emocionalnu inteligenciju (opću sposobnost empatije i izražavanja osjećaja), jača motivaciju za svaku korisnu voljnu aktivnost i radne navike), razvoj samostalnosti, samopoštovanja i samopouzdanja, razvoj kritičnosti i samokritičnosti, komunikacijske i lingvističke vještine (fonološka svjesnost, sposobnost pamćenja i učenja zvučnih uzoraka, prepoznavanje i izgovaranja/reprodukcija raznih glasova, sposobnost odvajanja zvuka i glasa od šumova i buke), razvoj motorike, poboljšanje kratkoročne i dugoročne memorije, koncentracije i kontrole stresa, razvoj kreativnosti.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

III RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- instrument i njegova svojstva,
- klavijatura,
- osnovna građa ruke i postavka ruke i prstiju,
- pokreti pri sviranju i vježbe za opuštanje,
- opismenjavanje u violinskom i bas ključu,
- osnovne vrste udara: non legato, legato.

Literatura: Jela Kršić Početna škola za klavir; Nikolajev Početna škola za klavir; J. Thompson Laki kurs klavira; F. Bayer Pripremna škola za klavir.

Orijentacioni plan: Škola za početnike: Vježbe po izboru.

Minimum programa: Iz početnih škola za klavir do 50-e vježbe – po izboru (orijentacija – početna škola za klavir J.Kršić u zavisnosti od težine programa)-

IV RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- osnovne vrste udara: stakato, portato,
- pripreme za sviranje skala, dvohvata, trozvuka,
- dinamičke oznake: p, mf, krešendo i dekrešendo,
- fraza, rečenica i kanon.

Literatura: Jela Kršić Početna škola za klavir; Nikolajev Početna škola za klavir; J. Thompson Laki kurs klavira; F. Bayer Pripremna škola za klavir

Orijentacioni plan: durske skale kroz jednu oktavu, paralelno i u protupomaku, trozvuci razloženo i istovremeno kroz jednu oktavu, škola za početnike: vježbe po izboru; **Komadi:** Početne škole za klavir (po izboru); Pogumno naprej I sveska (po izboru); Prvi koraci 1a i 1b (po izboru)

Minimum programa: dvije skale i trozvuci, iz početnih škola za klavir do 90-e vježbe (po izboru), dvije kompozicije raznih autora (2 po izboru).

V RAZRED

(1 čas sedmično – 35 časova godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- korištenje najjednostavnijih ritmova, izmjene legata i stakata u tehničkim vježbama i etidama iz programa,
- od muzičkih oblika učenik treba da upozna forme sa kojima se susreće u gradivu: dvodjelna i trodjelna pjesma,
- metrika: naglašeni i nenaglašeni dio takta, sinkopa, akcenat,
- dinamika: proširena sa pp, mp, ff.

Skale: Durske skale i molske skale po izboru nastavnika kroz dvije oktave i u protupomaku. Dur i mol trozvuci sa obrtajima razloženo i istovremeno kroz dvije oktave.

Literatura: Etide: Duvernoy Op 176; Lemoine Op 37; **Komadi:** Pogumno naprej I i II sveska; Grečaninov Op 98; Schumann Album za mladež; Bartok: Mikrokosmos.

Minimum programa: četiri skale i trozvuci, četiri etide, dva komada.

VI RAZRED

(1 čas sedmično – 34 časa godišnje)

Zadaci muzičko tehničkog razvoja:

- korištenje najjednostavnijih ritmova, izmjene legata i stakata u tehničkim vježbama i etidama iz programa,
- od muzičkih oblika učenik treba da upozna forme sa kojima se susreće u gradivu, dvodjelna i trodjelna pjesma, oblik sonatine,
- metrika: naglašeni i nenaglašeni dio takta, sinkopa, akcenat,
- dinamika: proširena sa pp, mp, ff.

Skale: Durske skale i molske skale po izboru nastavnika kroz dvije oktave i u protupomaku. Dur i mol trozvuci sa obrtajima razloženo i istovremeno kroz dvije oktave.

Literatura: Etide: Duvernoy Op 176; Lemoine Op 37; **Sonatine:** Izbor sonatina I sveska: Vanhal F dur, Haslinger C dur; **Komadi:** Pogumno naprej I i II sveska; Grečaninov Op 98; Schumann Album za mladež; Bartok Mikrokosmos

Minimum programa: četiri skale i trozvuci, četiri etide, jedna cijela sonate ili dva stava iz različitih sonatina, dva komada.

Napomena: Pored navedenih škola ili izbora navedenih škola nastavnik može da koristi i sva druga izdanja, s tim da težina odgovara zahtjevima nastavnog programa odgovarajućeg razreda, kao i uzrastu i sposobnosti učenika

Uputstva za realizaciju programa: Individualni praktični rad. Nastava se realizira kroz praktičnu nastavu uz teoretska tumačenja i uputstva uz korelaciju sa solfeggiom, teorijom muzike. Pri radu se može ići u jednu disciplinu s manjim obimom prethodnih vježbi. Treba insistirati na glatkom i pravilnom sviranju tehničkih aspekata uz izgrađivanje muzikalnog izvođenja. Takođe insistirati na cjelovitom izvođenju, a manje fragmentarnim dijelovima muzičkog djela.

IV. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA OSNOVNOG BALETSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

NAZIV PREDMETA	POTREBNA STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA
KLASIČNI BALET	<ul style="list-style-type: none"> • Nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su završili visokoškolsku ustanovu plesne umjetnosti. • Nastavu iz predmeta mogu izvoditi i nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su stekli srednje baletsko obrazovanje i bilo koju visokoškolsku ustanovu nastavničkog smjera, sa poznavanjem metodike klasičnog baleta.
KREATIVNI PLES	<ul style="list-style-type: none"> • Nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su završili visokoškolsku ustanovu plesne umjetnosti, • Nastavu iz predmeta mogu izvoditi i nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su stekli srednje baletsko obrazovanje i bilo koju visokoškolsku ustanovu nastavničkog smjera, sa poznavanjem metodike kreativnog plesa ili savremenog plesa.
HISTORIJSKE IGRE	<ul style="list-style-type: none"> • Nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su završili visokoškolsku ustanovu plesne umjetnosti. • Nastavu iz predmeta mogu izvoditi i nastavnici sa najmanje VII stepenom stručne spreme koji su stekli srednje baletsko obrazovanje i bilo koju visokoškolsku ustanovu nastavničkog smjera, sa poznavanjem metodike historijskih igara.
SOLFEGGIO SA TEORIJOM MUZIKE	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija, Profesor teoretskih muzičkih predmeta – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima • Muzička akademija, Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju–Bakalaureat/Bachelor muzičke teorije i pedagogije, najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju – Magistar muzičke teorije i pedagogije, smjer solfeggio 300 – ECT (po Bolonjskom procesu). • Izuzetno nastavu solfeggio-a sa teorijom muzike mogu izvoditi i

	nastavnici sa završenim Teoretsko pedagoškim odsjekom – VI stepen (po starom sistemu) – samo nastavnici koji su zatečeni u stalnom radnom odnos u trajanju najmanje deset godina na ovom predmetu.
KLAVIR	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – pijanist – profesor – VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer klavir najmanje u četverogodišnjem trajanju 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer klavir, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Izuzetno nastavu klavira mogu izvoditi i nastavnici sa završenim Teoretsko pedagoškim odsjekom, Odsjekom za dirigovanje na visokoškolskoj ustanovi muzičkog usmjerenja sa VII stepenom stručne sprema po starom sistemu ako su prethodno završili klavir kao glavni predmet u srednjoj muzičkoj školi – samo nastavnici koji su zatečeni u stalnom radnom odnos u trajanju najmanje deset godina na ovom predmetu.
KOREPETICIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Muzička akademija – Akademski muzičar – pijanist – profesor –VII stepen (po starom sistemu) ili druge visokoškolske umjetničke muzičke institucije sa odgovarajućim odsjecima. • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Bakalaureat/Bachelor muzičkih umjetnosti, smjer klavir najmanje u četverogodišnjem trajanju 240 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Muzička akademija, Odsjek za klavir, udaraljke, harfu i srodne instrumente – Magistar muzičkih umjetnosti, smjer klavir, 300 ECTS (po Bolonjskom procesu). • Izuzetno Muzička akademija – Akademski muzičar – dirigent –profesor VII stepen (po starom sistemu), Teoretsko-pedagoški odsjek, VII stepen – samo nastavnici koji su zatečeni u stalnom radnom odnos u trajanju najmanje deset godina na ovom predmetu.

PROFIL ALTERNATIVA

Nastavu u osnovnoj baletskoj školi iz predmeta Solfeggio sa teorijom muzike, Klavir i Korepticija može izvoditi nastavnik koji je završio muzičku akademiju sa odgovarajućim odsjekom.

Nastavu u osnovnoj baletskoj školi iz predmeta Klasični balet i Historijske igre može izvoditi nastavnik koji ima položenu metodiku klasičnog baleta, grupu pedagoško-psiholoških i didaktičko-metodičkih predmeta i najmanje deset godina radnog staža kao profesionalni baletski plesač.